Ateitis

RUGSĖJIS—SPALIS 1992-5

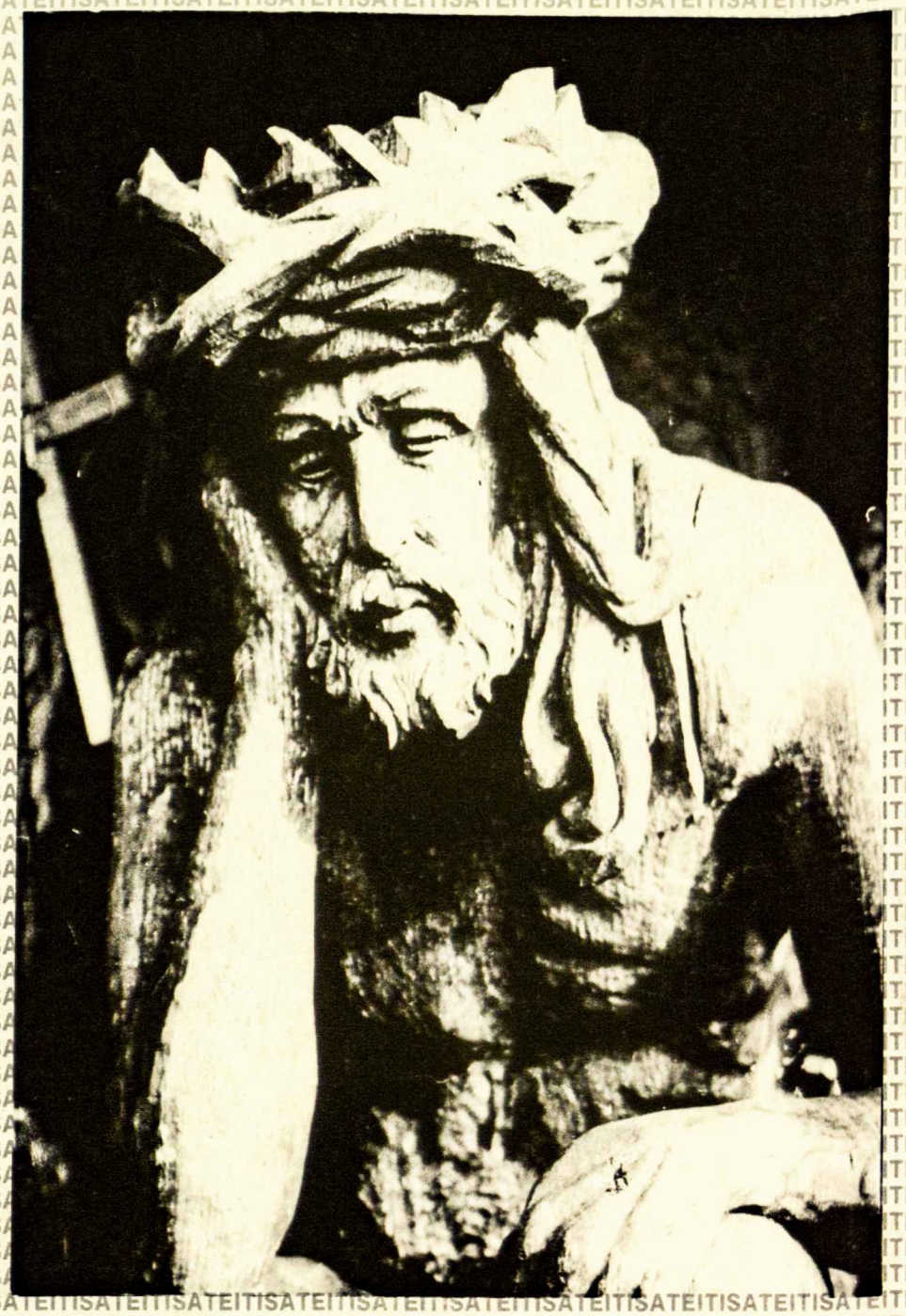

Ateitis

Apatija — pavojinga liga
D. Bindokienė 165

Voratinkliai; Rudenėlis; Už ką?; Nelieka pėdsakų (eil.)
Leonardas Andriekus 166

Lietuvių tauta pasaulyje
Kun. Vytautas Bagdanavičius 167

Apie Išeivijos Lietuvių Tautinį Išlikimą
Dalia Katiliūtė-Boydstun 169

Šv. Marijos litanija — Motina nepalytėtoji (eil.)
Rasūnas 174

Ateitininkų susišelpimo fondas
Jurgis Mikaila 175

Sibiro mergaitės
Kun. J. Šeškevičius 178

Ateitininkijos istorijos pabiros
D. Bindokienė 179

Teišlieka mūsų praeitis gyva
Algis Norvilas 184

Ateitininkai ir skautai
Vytenis Statkus 187

TIKIU 190

ATEITININKAI LIETUVOJE 191

KALBOS SKYRIUS 199

LIAUDIES LOBIAI 200

ĮVYKIAI IR ŽMONĖS 202

MŪSŲ VEIKLA 204

KREIVOS ŠYPSENOS 208

Viršelis: Viktoro Kučo

Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos lietuviškos orientacijos žurnalas

RUGSĖJIS—SPALIS
1992
VOL. LXXXII NR. 5

REDAKTORĖ:
Danutė Bindokienė,
7155 S. Homan Ave.,
Chicago, IL 60629. USA
Telef. (312)776-2036

REDAKCIJOS NARĖ:
Ramunė Kubiliūtė

TECHNINIS REDAKTORIUS:
Jonas Kuprys

ADMINISTRATORIUS:
Juozas Polikaitis,
7235 South Sacramento Ave.,
Chicago, IL 60629, USA
Tel.: (312)434-2243

Spaudos darbus atlieka Draugo spaustuvė Chicagoje. Leidžia Ateitininkų Federacija. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12.00 dol.; garbės prenumerata — 20.00 dol., susipažinimui 9.00 dol.; kituose kraštuose — 9.00 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7.00 dol.).

ATEITIS (USPS 035-440) — a magazine published by-monthly, by the Lithuanian Catholic Federation Ateitis, Inc. Business address: 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629 USA. Yearly subscription in the US and Canada $12.00. Single copy $2.00. Second class postage paid at Chicago, Illinois.

© 1992 by the Lithuanian Catholic Federation *Ateitis*. All rights reserved. POSTMASTER. Send address changes to ATEITIS, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, Illinois 60629 USA.

Alp 1786

Apatija — pavojinga liga

Seniai pradėta kalbėti apie apsnūdimą, apatiją, žmonių, norinčių bent kiek įsijungti, užsiangažuoti, trūkumą. Kol tėvynėje tebešeimininkavo svetimieji, mes veltui dairėmės to nepajudėjimo kaltininkų — jaunimas apsnūdęs, idealų stoka; suaugusieji pavargę ir išsisėmę; laiko neturime, noro neturime, jėgų neturime... Po tos lemtingosios kovo 11-osios dienos, kai Lietuvos laisvės manifestas nuaidėjo per pasaulį, atradome labai patogų pasiteisinimą; patys veikliausi, energingiausi, sumaniausi žmonės įsijungė į pagalbą Lietuvai, tad visai natūralu, jog čia niekas nieko nedaro.

Pasiteisinimas puikus, bet mes per greitai jį pasisavinome. Lietuvos labui dirbančiųjų gretos nėra jau tokios gausios, kad svetimuose kraštuose visai neliktų energingų, susipratusių ir pasiaukojančių žmonių. Tai tinginio pasiteisinimas, o tinginystės liga sergančių mums tikrai netrūksta.

Ateitininkai daug kuo gali didžiuotis, ypač tėvynėje savo brolių ir sesių veikla, kurios didžiausia paskata yra mūsų tarpe išaugęs jaunuolis, jau dabar bene subrendusio vyro amžių pasiekęs, prof. Arvydas Žygas. Jis juk remiasi mūsų paruoštomis programomis, mūsų išsaugotais ateitininkijos idealais ir laisvame pasaulyje išugdytomis veiklos gairėmis. Pakanka tik pasiskaityti „Ateityje" spausdinamas Lietuvos ateitininkų korespondencijas, kad užsipliekstume džiaugsmu, pasididžiavimu ir... pavydu.

Pavasarį, kai pasibaigė mokslo metai ir mes vieni kitus sveikinome su organizacinės veiklos tarpsnio užbaigimu, linkėjome susitikti stovyklose, o paskui vėl stoti į darbą. Vasaros stovyklos tikrai įvyko ir buvo sėkmingos (bent mes taip girdėjome): niekur netrūko stovyklautojų ir įprasto stovyklinio džiaugsmo. Dainavoje buvo susirinkę jaunieji — net labai sumaniai savo stovyklą pavadinę „JAS universitetu". Žiūrėk tu man! Dar per slenkstį reikia perkelti, o jau „universiteto" diplomo dairosi!

Kiek iš stovyklos laikraštėlio matyti, vaikai nemažai ten išmoko ir malonumų turėjo. Kažkur net stovyklos dienos buvo aprašytos. Kažkur? Tik ne „Ateityje", nes rengėjai, mokytojai, vadovai pamiršo savo organizacijos žurnalą.

Stovyklavo moksleiviai Dainavoje. Girdėjome, kad labai darbinga ir linksma nuotaika buvo. Kažkur net aprašymą skaitėme. Kažkur? Tik ne „Ateityje", nes savo organizcijos žurnalas vėl nugrimzdo į užmiršimo liūną.

Nežinia, ar sendraugiai šiemet stovyklavo Dainavoje, nes ten „kažkur" aprašyta nebuvo. Žinome, kad Kennebunkporte tai virte virė stovyklinis gyvenimas (jeigu, žinoma, tame amžiuje dar kas „verda"...): ir dainuota, ir diskutuota, ir fogotrafuotasi... Skaitėme ir aprašymą. Tik ne „Ateityje" — ką gi iš sendraugių norėti? Galima beveik atleisti, jei jie savo organizacijos žurnalą pamiršta.

Paskutinis vasaros „pasispardymas" — studijų savaitgalis Dainavoje: puikiai suplanuotas, organizuotas, su paskaitomis, linksmavakariais, literatūros vakaru. Reikia tik gėrėtis rengėjų sumanumu, energija. Su malonumu skaitėme aprašymus net keliose vietose. Tik ne „Ateityje"...

Tokių atvejų būtų galima dar ir dar suminėti, bet užteks tų kelių. Kažin kaip reikėtų broliams ir sesėms ateitininkams išaiškinti, juos įtikinti, jog būtina savo organizacijos vieninteliame oficialiame žurnale, leidžiamame šiuo metu pasaulyje, aprašyti svarbiausius veiklos pasireiškimus? Ne tik svarbiausius, bet ir kuklesnius, paprastesnius, nes tuomet, kiti, juos paskaitę, supras, kad dar nemerdėjame.

Neseniai Lietuvos spaudoje teko skaityti apie dabar vykstantį ten skaldymąsi, partijų ginčus, frakcijas, organizacijų suskilimus, persitvarkymus, nesutikimus. Tai gana įprasta šiuo metu Lietuvoje, kai vyksta pasiruošimas spalio 25 d. rinkimams. Tačiau labiausiai į akis krito teigimas, jog ateitininkų organizacija yra vienintelė, kuri gražiai veikia, jokių nesutarimų (bent jau viešų), nesutikimų, skaldymųsi nėra.

Tačiau bet kokio veiklos pasireiškimo aprašymai yra reikalingi ne dėl pasididžiavimo, pasigyrimo, bet labiausiai dėl to, kad mūsų stovyklos, susirinkimai, šventės, išvykos pasiliktų „Ateities" puslapiuose, kaip ateitininkų istorijos liudytojai. Juk jau daugiau kaip 80 metų „Ateitis" atspindėjo organizacijos idėjas, siekius, veiklą, džiaugsmus ir vargus. Tai nepamainoma ateitininkijos mokykla, jeigu ne mums patiems, tai ateitininkams, kur gražiai sužydėjo mūsų organizacijos tęstinumo žiedai.

Pavyzdys: š.m. lapkričio 13-15 d. Čikagoje specialus sendraugių būrys — kaip ir jau daugelį metų — ruošia tikrai ypatingą atgaivą saviškiams bei visai lietuviškai visuomenei, ištroškusiai aukšto lygio literatūros vakaro, rimtų paskaitų ir kitų dvasinių gėrybių. Netrukus vietinė lietuvių spauda sumirgės reiklamomis, o po to — aprašymais ir paskaitų tekstais, kad jie galėtų atgaivinti ir toliau gyvenančius lietuvius. Tai puiku! Tokiais renginiais verta didžiuotis, bet būtų labai verta jais pasidalinti ir savo tarpe, pasirūpinti, kad bent neilgą aprašymėlį, informaciją ar kurią kitą žinią atsiųstų į „Ateitį". Deja, taip neatsitinka.

D. Bindokienė

Lietuvos Nacionalinė M. Mažvydo Biblioteka

Leonardas Andriekus

VORATINKLIAI

Ankstyvą rudenį,
Kai skuba saulė Baltijon skandintis, —
Kiekvieną tokį rudenį
Trapiais voratinkliais
Nuraizgo mano mintys
Visų laukų ražienas.

Ant tų voratinklių
Vandens lašelių milijonai laikos;
Ant tų menkų voratinklių
Suskilus žėri Baltija.
Ateina laikas:
Tu perplėši ūkus
Ir savo rytmetį parodai,
Negęstantį visatos
Širdyje.

Ant tų voratinklių
Aš pats laikausi;
Ant jų ir mano meilės žodžiai suverti.
Ant tų vortinklių —
Paminklų akmenys sunkiausi,
Ant jų diena,
Ant jų naktis...

RUDENĖLIS

Vėl bus pilnas verksmo sodas,
savo dalią keiks klevai. —
Rudenėli, debesuotas,
Per anksti atkeliavai.

Kaip galėjai rasti kelią —
Jis toks ilgas ir klaidus!
Gal belūždama šakelė
Verksmui išdavė sodus.

Verkia, verkia ir širdis —
Jos jau niekas nepaguos. —
Rudenėli, ar girdi —
Aš verkiu klevuos.

UŽ KĄ?

Drėgnas rudenio vėjas
Eina kiaurai per kaulus,
Lyg nebūčiau linkėjęs
Žemei laimės ir saulės.

Lyg nebūčiau keliavęs
Su tuo sielvartu savo,
Kai žieduos alpo klevas
Ir kai svėrės juokavo.

Už ką Dievas gi baudžia —
Šiurpuliai kaulus varsto —
Svėrės rudenį graudžios,
Tau įgulus į karstą...

NELIEKA PĖDSAKŲ

Kodėl taip kartais širdį sopa,
Ir net malda jos nebeguodžia?
Ar kad mus laikas nuneša,
Lyg vėjas Kuršių Nerijoje smėlio kopą —
su ilgesiu ir meilės žodžiais?

Nelieka pėdsakų, jog čia gyventa,
Kentėta, džiaugtasi, mylėta...
O koks baugus tasai nežinomybės krantas,
O kokios nepažįstamos aplinkui vietos!

Tu jausies kaip vėlė paklydusi,
Nors būsi ten, kur augai ir gimei.
Saulėlydį gal jau matysi rytuose —
Lėks paukščiai į lizdus ramiai.

Tiktai tu vienas liksi neramus,
Minėdamas žmogaus žingsnius be pėdsakų,
Save, lyg žaltvykslę, nerandančią namų,
Gyvenimą, lyg nepradėtą pasaką.

Šv. Mišios po didžiuoju ąžuolu MAS stovykloje. Nuotr. R. Polikaitytės

LIETUVIŲ TAUTA PASAULYJE

Kun. Vytautas Bagdanavičius

Tautos buvimas išeivijoje yra kitoks, negu jos buvimas tėvynėje. Kuo tas skirtumas pasireiškia? Tauta, esanti išeivijoje, yra išstatyta didelėje atvirybėje. Ji neturi natūralios, uždaros aplinkos.

Iš to galime padaryti porą išvadų: (1.) Čia gyvena žmogus, nedengiamas jokių sienų ar užtvarų. Jis yra visų matomas ir įtakojamas. Jis yra visą laiką tarsi scenoje kaip savo tautos ambasadorius. (2.) Neturėdamas natūralių sienų ir uždangų, jis išstatytas nuolatiniam pavojui žūti. Tautinė jo žūtis ateina dvejopu būdu: arba jis išnyksta kituose, nenorėdamas pasirodyti, kas iš tikrųjų yra, arba kremtasi pats vienas savo mažoje, ir nuolat mažėjančioje, visuomenėje.

Lietuvių tauta palyginti gerai sugeba gelbėtis užsidarydama. Taip ji gynėsi nuo kryžiuočių, nuo krikščionybės, nuo lenkų ir nuo rusų spaudos draudimo metais. Kartais tas gynimasis buvo laimingesnis, kartais mažiau sėkmingas. Tauta, kuri apsigynimui sugeba naudoti uždarumo metodą, gerai išlaiko kai kurias savo kultūrines vertybes. Čia geriausias pavyzdys yra senoji lietuvių kalba ir tautosaka. Tačiau, šiuo metodu besigindama, tauta per mažai parodo asimiliacijos jėgos, dėl to proporcingai nedidėja, kaip kitos tautos.

Atgavusi nepriklausomybę 1918 metais, lietuvių tauta, nors parodžiusi daug imlios dvasios, vis tiek pasiliko uždarumo metodo primate. Valstybiškumas dabar pasidarė nauja lietuviško atsiribojimo forma. Tautinės valstybės idėja sugėrė savin visą lietuviškumą.

Atrodo beveik būdinga, kad nepriklausomybės laikais į lietuvių kalbą nebuvo išversta Virgilijaus „Eneidė". Tai yra atviro, imperijas kuriančio, po pasaulį keliavimo poema. Mes išsivertėme tik „Odisėją", kuri yra tokio pat keliavimo po pasaulį simbolis, tačiau

keliautojas pasaulyje tvarkos nepakeičia ir neturtingas grįžta savo tėvynėn. Enijas, nors būdamas nugalėtos Trojos pabėgėlis, savo kovomis, kelionėmis, maldomis bei aukomis duoda pradžią tarptautinei Romos teisei, o Odisėjas, nors yra nugalėtojas, po pasaulį keliauja be aiškaus plano bei tikslo.

Mes, išeivijos ateitininkai, turėtume padėti lietuviškai visuomenei, jau turinčiai priėjimą prie Odisėjaus dvasios, rasti priėjimą ir prie Enijo.

Mums reikia ugdyti naujo tipo lietuvį-pasaulio lietuvį. Pasaulio lietuvio galvosenai galėtų būti prielaida, kad kiekvienam žmogui yra sutverta visa žemė. Dievo duotas Adomui įsakymas užvaldyti žemę, galioja ir mums. Didžiausias šios tiesos entuziastas yra prancūzų rašytojas Paul Claudel. Jis nori ne kokio žemės kampo, bet jos visos, viso to apvalaus Žemės rutulio. Šį norą jis laiko katalikiškiausiu savo dvasios apsireiškimu, prisidedančiu prie tvarkos mūsų planetoje įvedimo. Mūsų noras keliauti, noras pažinti Žemę, yra tąsa tos misijos, kurią Adomas gavo iš Dievo. Iš šios misijos nereikia išjungti ir lietuvių tautos. Mes turime ugdyti sveiką atvirybę Žemei, turime ta Žemę pasinaudoti, tik galbūt skirtingu būdu negu kitos tautos. Šiandien atstumai didelio vaidmens jau nevaidina. Žemės užkariavimas turi eiti nebūtinai su kam nors daroma skriauda. Jis gali būti atliekamas be prievartos, dėl to reikia ugdyti ateitininką, atvirą pasauliui.

Laimėdami pasaulį, su juo kartu ir per jį mes laimėsime Lietuvą. Politiniame gyvenime šiandien jau reiškiasi, ir nuolat stiprėja, srovės, kurios kalba apie pasaulio taikos nedalomumą. Jos kalba ir apie atskirų pasaulio sričių organizavimą. Tai reiškia ne ką kitą, kaip nuolat didėjančią pasaulio ir žmonijos vienumo sąmone. Mūsų gyvenimas išeivijoje greičiausiai turi tą prasmę, kad Lietuvą atgautume, kaip priedą pasauliui.

Žinoma, kad kūrybinis darbas būtų įmanomas, reikia tam tikro uždarumo. Jo reikia ir tautai, besireiškiančiai pasaulyje. Kyla net klausimas, ar iš viso įmanoma tokia tautos veikla, neprarandant savo vardo, savo tapatumo? Tačiau, prieš svarstant tautinės uždarumos pasaulyje klausimą, pirma dar pasvarstykime tautos įsijungimą į pasaulį.

Tauta sau vietą pasaulyje gali išsikovoti ne vien ginklu ir turtais, bet ir kitais būdais. Ypač ji sau vietą pasaulyje gali užsitikrinti, įrodydama savo reikalingumą pasauliui. Kova už savo teises yra tik išvirkščia šio savo naudingumo įrodymo forma. Ko galima siekti teigiamu būdu, visur pageidaujamas žmogus. Tarnavimas ir darbas didžiosioms žmonijos problemoms turi būti lietuvio šviesuolio uždavinys pasaulyje. Vietoj pats reikalavęs teisių įvairiuose pasaulio kampuose, jis turi pasidaryti visur reikalaujamas dėl savo universalinių savybių.

Pasidaręs pasauliui naudinga žmogumi, ateitininkas neturės kovoti už savo vietą pasaulyje. Jis bus visur pageidaujamas, jis galės pasaulį atnaujinti Kristaus vardu. Tuomet ir lietuvybės išlaikymo problema atsistos visai kitoje šviesoje. Lietuvybė jau nebus duobė, dėl kurios užgriuvimo nuolat reikia bijoti. Ji stovės aukštumoje, natūraliai traukiančioje į save. Tauta įsigis asimiliacijos jėgą, o ši jėga yra kiekvieno organizmo augimo apraiška. Lietuvių tauta bus ne tautelė, uždaryta draustinyje, bet tauta tarp tautų.

Kalbėdami apie reikalą jungtis į visos žmonijos gyvenimą, jokiu būdu nesakome, kad reiktų išsižadėti natūralios tautinės uždarumos. Kyla tik klausimas, kaip rasti atitinkamas tautinio atsiribojimo formas tautai, gyvenančiai išeivijoje.

Kartais tenka išgirsti, kad plintant pasaulinei kultūrai, mažėja kalbos ir kai kurios visai išnyksta. Ši mintis dar sustiprinama teigimu, kad kalbų įvairumas yra žmonijos nuodėmės rezultatas, statant Babelį, ir kad Bažnyčia linkusi tik prie vienos kalbos. Į tai tenka atsakyti, jog kalbos neturi jokio nuodėmės atspalvio. Tai ypač matyti iš Sekminių stebuklo aprašymo Apaštalų Darbuose. Būtų buvę daug paprasčiau padaryti tokį stebuklą, kad įvairių tautų žmonės būtų supratę Petrą, kalbantį aramajiškai. Tačiau įvyko priešingai: kiekvienas Petrą suprato savo kalba. Ir tos daugybės kalbų išskaičiavimas sakyte sako, kad čia kalbos gauna tą pašventimą, kuriuo jos naudosis krikščionybėje.

Labai natūrali yra žmogui aplinka, kurioje jis gimė. Net Bažnyčia, kuri, suteikdama žmogui antgamtinę malonę, įjungia jį į naują, toli siekiančią, bendruomenę, negali natūraliosios žmogaus bendruomenės pakeisti. Dėl to pažiūra į natūralias tautiškumo apraiškas, kaip nepriimtinas katalikui, neturi jokio pagrindo. Mes turime ne tik teisę, bet ir pareigą puoselėti savo tautinį uždarumą, net ir gyvendami išeivijoje.

Jėga, kuri sprogdina kiekvieną uždarumą ir griauna kiekvieną organizaciją, yra konfliktai. Nereikia tikėtis, kad mūsų visuomenėje nepasitaikys konfliktų. Jų yra visur, net ir labai dorų žmonių tarpe. Turime mokytis konfliktus spręsti su gilia pagarba teisingumui. Svarbu, kad su savo mažais konfliktais neitume „teisybės" ieškoti už savo visuomenės ribų. Tik tada šį idealą pasieksime, jei savo konfliktus išmoksime spręsti teisingai. Visuomenė, kuri pasiekia šį kultūrinį lygį, neturi bijoti, kad pasaulio atvirybė ją suplėšys. Ji turės pakankamai centrinės jėgos ir išsilaikys.

Kova su užsimiršimu, tai dar viena priemonė, norint nepasimesti plačiame pasaulyje. Žmogus, nepaisant individualaus protingumo, yra „baisus užuomarša". Pavyzdžiui, ką mes kiekvienas žinome apie savo tėvo tėvą? Daugelis nežinome savo močiutės mergautinės pavardes... Taip mūsų tautinis solidarumas sutrūkinėja.

Su užmarštimi kovoja religija ir istorijos mokslas. Modernioji etnologija nustatė, kad apreiškimas apie žmogaus sukūrimą yra visos žmonijos nuosavybė. Iš tikrųjų mes esame visi Dievo kūriniai ir Jo vaikai.

Istorija stengiasi suraišioti sutrūkinėjusią mūsų tautos praeitį. Tačiau apie kai kuriuos savo praeities šimtmečius ir šiandien nedaug težinome, o juk tauta gyveno ir reiškėsi. Tokios mūsų istorijos spragos yra IV-XI ir XVII-XVIII šimtmetis.

Gyvendami svetimuose kraštuose, turime rimtą dėmesį kreipti, kad neužsimirštume. Daug kas mus čia ves į užsimiršimo pinkles. Kovą prieš užsimiršimą reikėtų laikyti viena svarbiųjų išeivijos pareigų ir uždavinių. Kažin, ar nereikėtų užsimiršimo įtraukti į pačių didžiųjų žmonijos nuodėmių eilę?

Ištraukos iš paskaitos, skaitytos Kanados Lietuvių Bendruomenės Švietimo ir Kultūros suvažiavime, 1992 m. balandžio 25 d.

Apie Išeivijos Lietuvių Tautinį Išlikimą

Dalia Katiliūtė-Boydstun

Prieš svarstydama klausimą **kaip** pratęsti tautinį išlikimą išeivijoje, noriu pasiūlyti klausimą **kodėl.** Man atrodo, kad mums svarbu suvokti, kokios yra mūsų tautinio sąmoningumo išlaikymo priežastys ir kokios naudojamos jaunimo tautiniame auklėjime.

Klausimas „kodėl", mano manymu, neturėtų būti kolektyvinis. Klausti „kodėl mums reikia išlikti", tai lyg siūlyti kolektyvinį, visiems tinkantį ir tarsi visus saistantį atsakymą. Prasmingiau klausti „kodėl aš esu, ar noriu būti lietuviu?", ir „kodėl man svarbu, kad mes išliktume stipria, sąmoninga lietuviška grupe išeivijoje". Šioje klausimo formoje glūdi kelios prielaidos: (1) kad atsakymas (kadangi jis duoda motivacinį pagrindą asmens sprendimui ir užsiangažavimui) irgi turi būti individualus, ne kolektyvinis, (2) kad vienalyčiai atsakymai neatitinka mūsų realybės, ir (3) kad tautinis užsiangažavimas visgi yra ne būtinybė, bet laisvas asmens apsisprendimas, turintis ir pagrindus ir pasekmes.

Prisimenu kartą girdėtą, vaikų tautinio sąmoningumo vystymui formuliuotą, poleminį klausimą: „Jei katė atsiveda kačiukus šuns būdoje, ar jie šuneliai ar kačiukai?" Atsakymas aiškus — tai kačiukai. Išvada irgi tarsi aiški: jei tavo tėvai yra lietuviai, ir tu esi lietuvis, nežiūrint kur būtum gimęs. Bet kaip tą pritaikyti, pavyzdžiui, mišrioje šeimoje gimusiam žmogui? Kuri yra jo tauta — ar tėvo, ar motinos, ar to krašto kuriame gimęs? Šiuo atveju apsisprendimas neišvengiamas.

MAS stovyklą Dainavoje prisimenant.

Nuotr. R. Polikaitytės

Manau, kad tokių apsisprendimo reikalaujančių sąlygų yra ir daugiau.

Mano manymu, klausimo „kodėl" svarstymas yra svarbus dėl dviejų priežasčių. Nors tautiškai apsisprendę užaugusieji šį klausimą retai kelia, nes jie jau turi jam savo atsakymus, išeivijos jaunimui jis kaip tik yra būdingas. Jaunimas tą klausimą kelia ir kels, nes dažnai dar sau aiškaus ir įtikinančio atsakymo nėra išvystęs. Keldami jį, ir mes galime prisidėti prie egzistenciškai aktualių jaunimo svarstybų, nes mūsų atsakymų į šį „kodėl" priimtinumas veiks į jų sprendimą „ar".

Atsakymai į klausimą „kodėl" jau formuoja ir atsakymus į klausimą „kaip". Vienos priežastys siūlo vienokias auklėjimo ir veiklos formas, kitos — kitokias.

Tautinis auklėjimas yra neišvengiamai pagrįstas vienokiu ar kitokiu išankstiniu atsakymu į klausimą „kodėl". Ir tų motyvacinių pagrindų, man rodos iki šiol yra buvę pagrindinai du: tautybė kaip savaiminė vertybė, ir tautybė kaip tautinės grupės narių pasitenkinimo priemonė.

Pirmasis variantas — tautybė kaip savaiminė vertybė — buvo būdingas ankstyvesniam tautiniam auklėjimui. Jis dažnai būdavo surištas su griežtumu, su aštriais, piktais pamokslais, su asmens norų ir egzistencinės dabarties paneigimu. Tautiškumas buvo pareiga. Asmuo tapdavo įrankiu tautos išlikimui.

Verta paminėti, kad kolektyvinė galvosena ir prievartaujantys įpročiai Lietuvoje dar ir dabar aiškiai matyti, stebintiems tenykštį gyvenimą. Filosofas Arvydas Šliogeris rašo apie „į mūsų kraują įaugusius mentalinius stereotipus", jų tarpe ir tą, kurį jis vadina „tautizmo mitologija" ir kurio pasekmė yra „savarankiško asmens vertės neigimas. Asmuo yra vertingas tiek kiek jis tarnauja tautai".

Antrasis variantas — tautybė kaip priemonė tautinės grupės narių pasitenkinimui — labiau būdingas dabartinei Šiaurės Amerikos aplinkai ir, jau jos įtakoje brendusiai, kartai. Čia individualistinis, liberalistinis mentalitetas padaro kolektyvinę ir prievartaujančią galvoseną sunkiai priimtina ir dėl to čia būdinga įtaigoti, kad buvimas lietuviu tau duos pasitenkinimo ar naudos.

Man atrodo, kad viena centrinių priežasčių konfliktui tarp kartų yra šių dviejų prielaidų susidūrimas. Tėvų prielaida, kad tautiškumas yra centrinė vertybė, čia augusiam jaunuoliui sunkiai suprantama. Jaunuolio atsisakymas prisiimti tautiškumo pareigą tėvams atrodo lyg išniekinimas jų giliausių įsitikinimų ir vertybių.

Šias dvi prielaidas sustačius priešais viena kitą, kyla klausimas: kuri yra teisingesnė ar vertingesnė? Pirmoji, mano manymu, problematiška ir praktiškai, ir filosofiškai. Praktiškai, nes šių dienų Vakarų visuomenėje bet koks asmens prievartavimas iššaukia stiprų pasipriešinimą. O filosofiškai, nes pastatymas bet ko aukščiau asmens, morališkai nepateisinamas. Pritariu Juozui Girniui: „Nieko žmogiška nėra aukščiau už tautą, išskyrus patį žmogų. Žmogus yra aukščiau už tautą, nes jis vienas yra nelygstamos vertės savo dvasine asmenybe".

Iš kitos pusės, lietuviškumo piršimas utilitariniais pagrindais irgi nevykęs. Yra nemaža psichologinių tyrimų, rodančių, kad, jei atlyginama už veiksmą, kuris yra savaime vertinamas ir patrauklus, po atlyginimo to veiksmo savaiminė vertė sumažėja, jis laikomas mažiau patraukliu, negu anksčiau. Panašiai veikia ir atpildo pažadai. Įtaigojimas, kad tautinė veikla bus asmeniui naudinga, paverčia tautą įrankiu ir tuo ją sumenkina. Įrankis tik tol vertingas, kol jis naudingas. Tauta tik tol vertinga, kol ji man naudinga.

Mano manymu, abu tradiciniai motyvaciniai modeliai problematiški, nes jie abu reikalauja ir asmens hierarchizavimo. Pirmame tauta yra vertybė, o asmuo — priemonė tautos labui. Antrame vertybė yra asmuo, o tauta tik priemonė asmens pasitenkinimui. Jei reikėtų rinktis, rinkčiausi antrąjį. Bet daugeliu atvejų toks rinkimasis nereikalingas. Toks hierarchizavimas, tai tik autokratiškas įprotis suvokti realybę vertikaliai — viską tarsi statyti ant kopėčių, ir klausti, kas stovi aukščiau, kas žemiau. Jei realybė yra hierarchizuota, žemiau stovintis elementas pavaldus aukštesniam ir privalo jam tarnauti, o netarnaudamas nusikalsta. Bet jei realybė suvokiama, kaip horizontalus laukas, tai ir prievolė, ir kaltė atkrinta. Lieka laisvė — gėrėtis, vertinti, mylėti, pasišvęsti ir aukotis.

Negalima kuo nors tikrai būti, jei neleidžiama nebūti. Negalima pasirinkti, jei negalima nepasirinkti. Galimybė pasirinkti suteikia laisvę. Be laisvės patiriama priespauda, o priespaudai, jei įmanoma, priešinamasi. Laisvė sudaro sąlygas gilesniam savimonės patikrinimui ir apsvarstymui. Tuo būdu užsiangažavimas irgi tampa prasmingesnis ir gilesnis: tai mano sprendimas, ir aš žinau, ką renkuosi.

Tačiau laisvė pasirinkti nereikalauja, kad pasirinkimo objektai būtų pristatomi kaip vienodai vertingi. Spręsdamas ką vertinti, kam atiduoti savo meilę ir pastangas, jaunuolis ieško modelių ir gairių. Tautiniame auklėjime, kartu su pasirinkimo laisvės, yra svarbu tėvų ar kitų jaunuoliui svarbių asmenų užsiangažavimas tautai, pavyzdys, kad tauta jiems yra svarbi, tos svarbos įrodymas, pastangų reikalaujančiais ir greito asmeniško atpildo neduodančiais, darbais.

Nors jaunam vaikui tėvų, giminių, mokytojų pavyzdys yra pagrindinė įtaka tautiniam apsisprendimui, vyresnis jaunuolis jau gali tų, anksčiau įtakingų, asmenų nuomonę ir pavyzdį atmesti. Vėlesnis apsisprendimas priklauso nuo dviejų elementų: nuo to, kokie san-

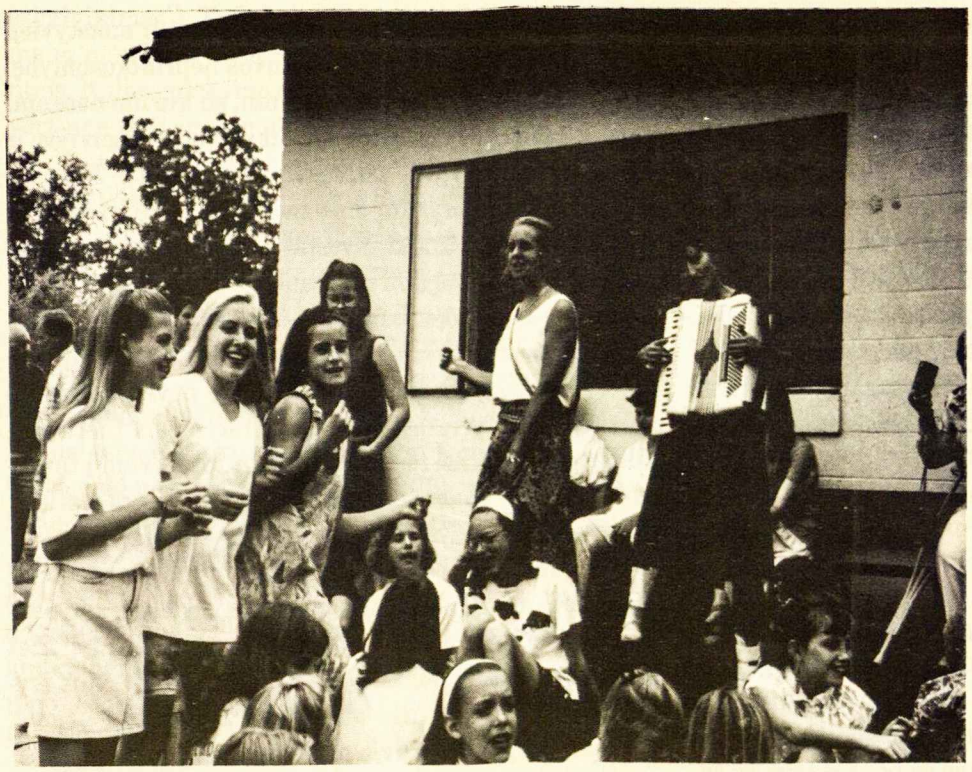

Praėjusios vasaros stovykloje Dainavoje linksmai dainuoja JAS stovyklautojai ir vadovai, akordeonu pritariant Virgai Simaitytei.

Nuotr. B. Bublienės

tykiai išsivystę tarp jaunuolio ir tėvų ar mokytojų, ir nuo pačios tautos ar tautinės grupės išskirtinumo bei vertės.

Šiais laikais populiarus savo šaknų ieškojimas, tai ieškojimas savo istorijos. Istorija ir individui, ir tautai padeda suvokti, kas jis ar ji yra. Taigi tautos ar tautinės grupės istorija turi užimti centrinę vietą tautiniame auklėjime bei švietime. Bet, vystant tautinę sąmonę, kokią istoriją labiausiai dera perduoti mūsų vaikams: ar kiek galima objektyvesnę ir tikslesnę, ar mitologizuotą?

Kai kurie antropologai teigia, kad ypač svarbi yra tokia istorija, kuri atlieka tautinės grupės subūrimo funkciją — pvz., pabrėžianti tautą, kaip kitų skriaudžiamą, istorinę auką, arba aukštinanti tautą, kaip herojišką. Naudodami šitokią istorinio auklėjimo sampratą, galėtume pabrėžti (ir dažnai pabrėžiame) pakartotiną Lietuvos priespaudą, tuo vystydami lietuvių, kaip nekaltai nuskriaustų, savimonę. Tačiau įkyrus Lietuvos kančių pabrėžimas, manau, neneš vertingų vaisių. Verta neužmiršti, kas buvo, bet dar svarbiau suprasti, kodėl taip buvo, ir iš istorijos mokytis, o ne naudoti ją savo, kaip nekaltos aukos, liaupsinimui ir kitų kaltinimui.

Kita galimybė, tai iškelti Lietuvos galingumą ir didingumą Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos laikais, nuostabų atsikūrimą šio šimtmečio nepriklausomybės laikotarpiu ir pan. Bet, jei patys susidarysime ir savo jaunimui sudarysime įspūdį, kad Lietuva tikrai genijų ir didvyrių kraštas, kaip paaiškinsime, kodėl toks nuostabus kraštas taip trumpai džiaugėsi savo galybe, ar kodėl mes neišvystėme stiprios, pasaulyje atgarsį radusios, kultūros? Ką sakysime, kai jaunimas susidurs su faktais apie smetoninę diktatūra?

Man rodos, kad nelabai mokame savyje toleruoti netobulybę. Kalbėdami apie lietuvių tautinius bruožus, esame linkę pabrėžti tik pasigėrėtinus. Jei minime neigiamuosius, tai su kartėliu ir kone save atskirdami nuo tautos. Tokiais momentais, sakome ne „mes", bet „jie". Nemokame savo ydų inkorporuoti į tautinę savimonę ir iš jų pasijuokti. Man atrodo, kad lietuviai daug per daug rimtai ir oriai į save žiūri. Tai požymis tautos, kuri buvusi kitų menkinama ir nuvertinama, dėl to jaučia pareigą būti tobula, kad būtų vertinga. Reikalaudami iš savęs tobulybės, atsiduriame tokioje padėtyje, kad, norėdami būti sau priimtini, turime arba būti tikrai tobuli, arba save apgaudinėti.

Grįžtant vėl prie istorijos: Mažiems vaikams imponuoja mitai ir didvyriai. Jiems tikrai verta kalbėti apie kilnius, didvyriškus istorinės Lietuvos asmenis, žinoma atsargiai, kad tokie pasakojimai neprasižengtų su tiesa. Tačiau tikėtis, kad mitologizavimo pakaks vyresnėms jaunuoliams, kurie patys ims galvoti ir klausti klausimus, manau, yra pavojinga. Antropologų tyrinėtų primityvių genčių mitai nesusiduria su

istoriniais faktais ir duomenimis. Mes gyvename kitokiame pasaulyje. Kažin, ar verta rizikuoti, kad jaunuolis, susidūręs su tikslesniais istoriniais faktais, jaustųsi, kad jo ankstyvesnioji Lietuvos meilė pagrįsta naiviu etnocentrizmu — ar dar blogiau — melu.

Istorija nėra tik tautų raida ir valstybių susikirtimai. Istorija yra pasakojimai apie praeitį. Tie pasakojimai gali būti pilni spalvingų detalių, ypač kai tie pasakojimai taip pat susiję su juo pačiu, su jo istorija. Manau, kad svarbu perduoti mūsų jaunimui šitokią istoriją — ne mitų ir tautinių dogmų, bet pasakojimų, kurie sužadina klausytojo vaizduotę ir netiesioginiai aiškina jam jį patį.

* * *

Mus riša mūsų istorija. Ji prasideda Lietuvoje, bet tęsiasi jau čia. Išeivijos dalį mūsų istorijoje negalime nuvertinti, negalime užmiršti. Taip pat negalime atsiskirti nuo Lietuvos ir tapti tik autonomiška salele.

Net netekę savo žemės, tautinę sąmonę svetimoje šalyje išlaikiusios, grupės inkorporuoja tą prarastąją mylimą žemę į savo svarbiųjų simbolių gretas, ją idealizuoja, apie ją svajoja, kalba, dainuoja. Darydavome tą ir mes. Kol Lietuva buvo ne tik geografiškai, bet ir psichologiškai toli, kol artima buvo tik Lietuvos vizija, galėjome ją mylėti tokią, kokią mums piešė ilgesys ir vaizduotė. Bet su nepriklausomybe, su atsivėrusiais į Lietuvą vartais, atsirado nauja problema.

Prieš kelis mėnesius dienraštyje „Drauge" buvo išspausdintas atviras laiškas. Rašantysis, cituodamas konkrečius įvykius, pasakojo, kaip iš Lietuvos atvykę lietuviai bjauriai elgiasi. Laišką baigė pasipiktinimu ir klausimu, kaip jis turi savo vaikams pasakoti apie gražią, mylėtiną Lietuvą ir lietuvius, jei šitoki pavydžiai.

Šiuo reikalu panašiai atsiliepia ir Lietuvos žmonės. 1989 metų pavasarį, Kaune, Vytauto Didž. U-to atkūrimo konferencijoje, girdėjau kartojant frazes: „mes nužmoginti", „mes deformuoti", „mes tapę ‚homo sovieticus' ". O tų pačių metų rudenį Čikagoje, Šeštojo Lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo uždaryme, Vytautas Landsbergis tarsi numatė tokį pasipktinimą. „Jūs (išeivija) mylite Lietuvą — jis kalbėjo — bet jūs ją mylite tokią, kokią įsivaizduojate, kokios norite. Jūs mylite pasakų karalaitę — gražią, švelnią, kilnią. Bet ji ne tokia. Ji tartum elgeta — apšepus, nešvari, pilna sopų. Ir, norėdami mylėti tikrąją Lietuvą, ne tik savo Lietuvos viziją, jūs turėsite išmokti ją priimti, ir ją mylėti, tokią kokia ji yra".

Su atsivėrusiomis ryšių su Lietuva galimybėmis padidėjo ir kelionių į Lietuvą skaičius, padidėjo įvairi pagalba Lietuvai. Siunčiame pinigus, vaistus, medikus, mokslininkus, verslininkus. Panašiai darė ir ankstyvieji išeiviai 1918 m. paskelbus Lietuvos nepriklausomybę. Bet, pasak istoriko Alfonso Eidinto, su kuriuo neseniai šiais klausimais kalbėjausi, ankstyvosios išeivijos ir talka, ir gera valia netrukus ėmė blėsti. Išeivijos verslininkai, iš pradžių entuziastiškai stoję į Lietuvos verslo vystymo darbą ir investavę Lietuvoj savo pinigus, pasijuto apgaudinėjami ir išnaudojami, todėl savo talką ir pinigus atitraukė. Labdara Lietuvai labai susilpnėjo. 1935 metais, Lietuvoje ruošiame Pasaulio lietuvių kongrese, tuometiniai išeivijos lietuviai beveik atsisakė dalyvauti. To priežastys buvo skirstymasis Lietuvoj į mažas politizuotas, ideologizuotas grupes, grupių tarpusavės kovos, kone visuotinis įtarumas, autokratiška galvosena ir elgesys, diktatūra ir laisvės varžymas. Visi tie reiškiniai, ar bent jų galimybės, rodosi ir dabar.

Dirbdama su lietuvišku jaunimu, pastebiu, kad daugelis jaunuolių linkę Lietuvą ir lietuvius idealizuoti. Bet taip pat esu mačiusi, kaip susidūrę su konkrečiais įvykiais, ar elgesiu kuris atstumia, jie sunkiai sugeba suprasti pavienio lietuvio netinkamą elgesį kaip pasekmę sistemos kuri tą žmogų formavo. Jie daro apie lietuvius neigiamus apibendrinimus, susvyruoja jų meilė Lietuvai bei lietuviška savimonė. Manau, kad išankstinis pasiruošimas šitokioms problemoms gali veikti, ir jau keliais man žinomais atvejais yra veikęs, lyg skiepai. Maža dozė viruso išvysto atsparumą ligai. Išankstinis individo susipažinimas su okupacinės sistemos psichologinėmis pasekmėmis, manau, išvysto atsparumą nusivylimui ir kartėliui.

O kaip su idealais ir vizijomis? Manau, kad jų būtinai reikia. Bet jie turėtų būti suvokti, ne kaip apibūdinantys dabartį, bet kaip formuojantys ateitį. Svarbu vaizduotės akimis matyti tą gražią, švelnią, kilnią pasakų karalaitę, kurios iliuzine meile Landsbergis mus kaltino, bet matyti ją ne kaip realybę, o kaip ateities viziją, jau apvalytą nuo elgetos nešvarumų ir sopų.

Lietuvių kalbos klausimas išeivijoj, manau, visiems aiškus. Iš vienos pusės, kalba savitai perduoda tautos sąvokas, pasaulėjautą, patirtį. Kalbos praradimas, tai sąvokų, pasaulėjautos, pasaulėžiūros praradimas, perspektyvos susiaurėjimas. Kalba riša žmogų su savo gimine. Kalba susijusi su tėvų ar tėvukų namų šiluma, kurią žmogus dažnai labiausiai vertina, jau praradęs. (Esu kalbėjusi su nevienu jaunuoliu, kuris karčiai kaltina tėvus, kad neišmokė lietuvių kalbos ir tuo atskyrė jį nuo namų šilumos ir giminės tęstinumo.) Bendra kalba tarpusavin riša gyvenančius kitaip kalbančiųjų tarpe. Antropologė Anya Royce pastebi, kad „kai tautinės grupės mėgina sustiprinti ar atkurti savo identitetą, dažnai viena pirmųjų strategijų yra kalbos

atgaivinimas". Tad mums nesirūpinti lietuvių kalba, mano manymu, būtų nusikaltimas ir tautai, ir asmenims. Kalbos mokymo ir išlaikymo strategijas būtų itin vertinga tirti ir jų mokytis.

Taip pat, žinome, kad jau yra nemažai mūsų tarpe, kurie išlaikę, ar išvystę stiprią lietuvišką savimonę, bet lietuvių kalbos nebemoka. Ir iš to kyla savita problema, kokios nepatiria kitos etninės grupės, pvz., airiai, kurie savos kalbos beveik visi nebemoka.

Kalba tautinę samonę stiprina, ne tiek pabrėždama bendrumą su savaisiais (t.y. kalbą mokančiais), kiek išryškindama skirtumą nuo kitų, kalbos nemokančių. Kalba sąlygoja artimumo, tautinio bendrumo jausmą, kalbą mokantiems, bet kilmė, ne kalba, sąlygoja tautinio bendrumo jausmą, kalbos nemokantiems. Taigi kalbos nemokantys gali laikyti save lietuviais, švęsti lietuviškas šventes, puoselėti lietuviškas tradicijas, aistringai domėtis lietuviškais ir Lietuvos reikalais. Bet lietuviškai kalbantiems, kuriems ne tiek kilmė, kiek kalba nurodo lietuviškumą, lietuviškai nekalbantys jaučiasi svetimi.

Mūsų tarpe jau yra dvi grupės, du tautinio bendravimo sluoksniai. Kol jie nesusiliečia, problemos kaip ir nėra. Tačiau toms dviems grupėms artimiau susitinkant lietuviškoje veikloje — (o tokių susitikimų ne tik neišvengsime, bet gal ir neturėtume vengti) — manau galime aiškiai numatyti nepageidaujamus lyginimus ir vertinimus. Lietuviškai kalbantieji jau dabar dažnai save laiko lietuviškesniais, o lietuviškai nekalbantieji jaučiasi nuvertinti. Čia nelengva bet iš esmės svarbi Bendruomenės vadovų užduotis bus rasti būdų vienus vertinti, kitų nenuvertinant: vertinti kalbą, nepažeminant jos nemokančiųjų, ir vertinti kalbos nemokančius, nesudarant įspūdžio, kad kalba nesvarbi.

* * *

Būtina iškelti klausimą, būtent, ką norime pasiekti, į ką labiausiai turėtume kreipti dėmesį, kokios mūsų bendrosios vertybės? O vienintelis priimtinas atsakymas, mano manymu, tegali būti: savitą lietuvišką atspalvį turinčios bendražmogiškos vertybės; pagarba ir meilė žmogui; sąlygos asmens galių vystymuisi; tiesos, gėrio ir grožio vertinimas ir taip pat, ne aklai konservuojantis, bet kūrybingas savo kultūros puoselėjimas.

Savo programose ir veikloje mes itin pabrėžiame tautinį elementą ir užleidžiame bendražmogiškąjį. Vien tautiškumo pabrėžimas neatsako į klausimą: „Kam tauta reikalinga, jei ji neatsižvelgia į žmogų, jei ji nevysto bet užgožia, jei joje nėra meilės?" Pabrėžimas vien bendražmogiškų vertybių neatsako į klausimą: „Kuo mes skiriamės nuo kitų? Kodėl aš negaliu būti geras, ir kilnus žmogus be tautos?" Svarbu abejų elementų jungtis, o jos viešoje lietuviškoje veikloje, man atrodo, iki šiol dar maža. Manau, kad mes, kaip lietuvių bendruomenė, išliksime, jei bus galima apie mus pasakyti ir „kokie jie geri ir kilnūs", ir „kokie jie saviti ir idomūs". Kaip tai pasiekti, man rodos, bus bene svarbiausia lietuvių švietėjų ir kultūrininkų ateities užduotis.

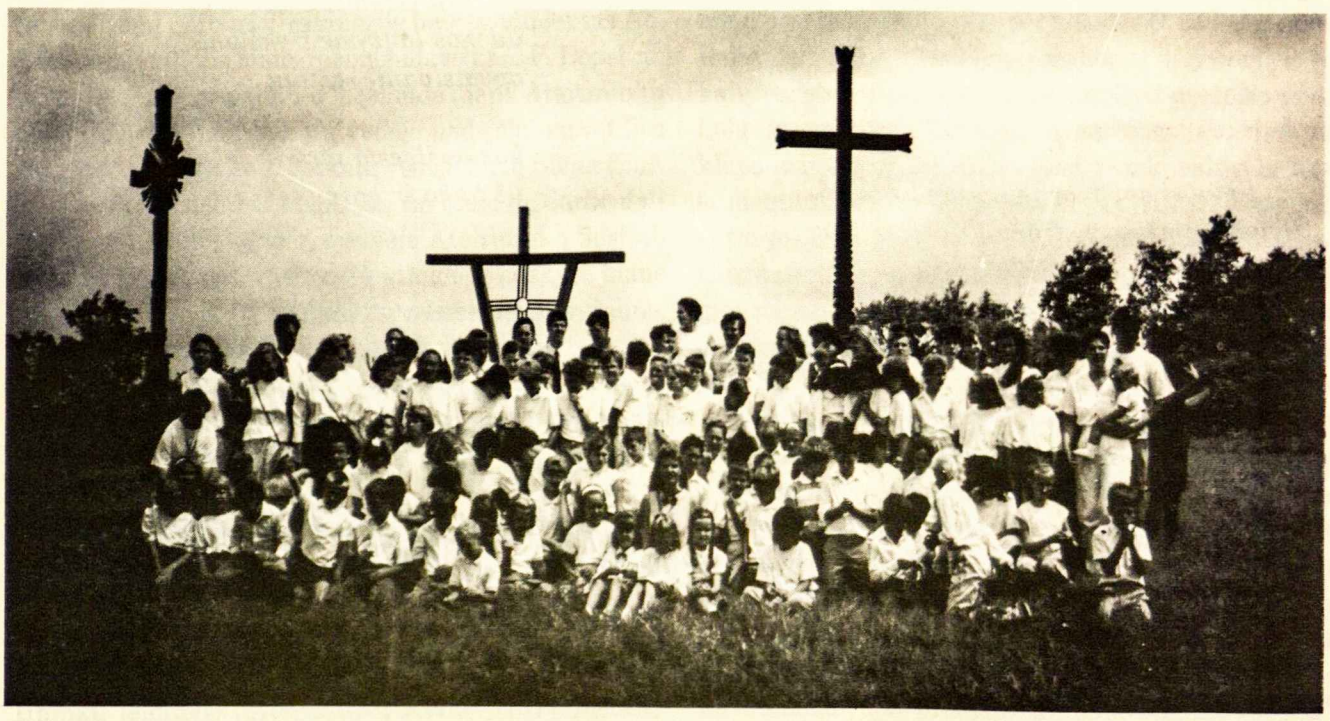

Gražus būrys jaunųjų ateitininkų š.m. vasaros stovykloje Dainavoje.

Rasūnas

Šv. Marijos litanija
Motina nepalytėtoji...

„...moteris pabėgo į dykumą,
kur buvo jai Dievo paruošta būstinė..."
(APR 12,6)

Negyvoj karšto smėlio dykroj
Liūtas saugo nepaliestą gėlę
Keisto antspaudo žymės uoloj —
Ar šaltinis ja paslėgtas gėlas?

Eik šliūže karavano alsia —
Greit sutems, juk matai, vakarėja
Tolsta balsas... Tarpeklio vėsa...
Užpustys bėglio pėdsakus vėjas

Netikėkime niauriu likimu —
Būtį valdo slaptingcji Meilė
Liūtas tų neprileis prie gėlių,
Kas be rakto šaltiniui ateina

Berčiūnai
1992.VIII.7

* * *

Ilgiuosi amžinos jaunystės
Ilgiuosi amžino žydėjimo
Ilgiuos lelijų, kurios žydi
išdegintos dykynės vidury
Šaltinio ieškau,
kur vanduo sruvena praregėjimo,
kuriuo akis nuplovęs,
paslaptis geri.

Dar neradau,
dar tiktai krašteliu akies regėjau,
Žaizdotom kojom akmenis įkaitusius liečiau
Tačiau tikiu — ir nemažiau karštai tikėjau,
kai upių sausvages,
negyvus stagarus mačiau.

Todėl — brendu tolyn, benamis beduinas,
Tik vieną apsiaustą,
paplotį duonos beturįs
Akiraty — sustingęs smėlio vandenynas
Bet ten... kažkur... jo išganingam vidury...

Berčiūnai
1992.VIII.13

* * *

Yra taurė,
yra viršūnė,
yra ryto gėlė,
virš tarpeklio palinkus,
kurios drumzlinos akys
nemato
(nes jos skaidrumas — akina)

Yra versmė,
duonos laužyme trykštanti,
apvaisinanti sąžinių
dykvietes,
kurios ilgesio jūra —
už laiko ir kosmoso
rato

Yra auka ar malda —
dvasios sparnas
Trejybės švytėjime, įžado
žiedas ant piršto —
ačiū, Jėzau,
už dovaną šią —
celibatą

Kaunas,
1992.IV.19

ATEITININKŲ SUSIŠELPIMO FONDAS

JURGIS MIKAILA

Bevartydamas Lietuvių Enciklopedijos pirmąjį tomą, užkliuvau už Ateitininkų Susišelpimo Fondo istorijos, kuriai skirta vos penkios eilutės. Ten rašoma: „Ateitininkų Susišelpimo Fondas, dar prieš 1916 atsiradusi įstaiga neturtingiems ateitininkams šelpti. Buvo sudaromas iš aukų. Atgaivintas JAV ir pavadintas Ateitininkų Šalpos Fondu; pirm. prel, J. Balkūnas". Tai ir viskas. Keista, kad Ateitininkų Susišelpimo Fondas taip blankiai paminėtas Lietuvių Enciklopedijoje, nors vienam iš L.E. redaktorių Fondo istorija ir jo reikalai buvo gerai žinomi. Kadangi visi, išskyrus gal tik kelis asmenis, kuriems Ateitininkų Susišelpimo reikalai buvo gerai žinomi, yra iškeliavę į amžinybę, tai aš, ketverius metus buvęs Ateitininkų Susišelpimo Fondo reikalų vedėju, noriu, kad tokia svarbi ateitininkų finansų įstaiga neliktų užmiršta. Reikia manyti, kad visą Fondo archyvą komunistai sunaikino.

1929 metais, baigęs Prienų „Žiburio" gimnaziją, atvažiavau į Kauną ir įstojau į Vytauto Didžiojo universitetą studijuoti technikos. Pradžiai turėjau susitaupęs pinigų, per Vasaros atostogas pataisas turinčius, Prienų „Žiburio" gimnazijos mokinius. Nenorėjau varginti sunkiai kaime gyvenančių tėvų, todėl dairiausi, kur galėčiau susirasti kokį darbelį, kad galėčiau studijuoti ir susidaryti sau kuklų pragyvenimą. Pas Ateitininkų Susišelpimo Fondo pirmininką kan. Povilą Dogelį gyveno, Prienų „Žiburio" gimnaziją baigęs, studentas Andrius Banionis. Jis mane rekomendavo kan. P. Dogeliui, kuris 1929 metų spalio 1 d. pasamdė mane Ateitininkų Susišelpimo Fondo reikalų vedėjo padėjėju, su 50 litų mėnesiniu atlyginimu. Reikalų vedėju buvo Bielevičius. Jis tuo darbu nelabai domėjosi, tai didžiąją darbo dalį atlikdavau aš. Po keturių mėnesių Ateitininkų Susišelpimo Valdyba stud. Bielevičių atleido ir paskyrė mane Fondo reikalų vedėju su 150 litų mėnesinio atlyginimo. Šiose pareigose išdirbau iki 1933 m. spalio 1 d., kai gavau Krašto Apsaugos ministerijos stipendiją. Man dirbti Fonde buvo labai patogu, kadangi nebuvo nustatytų tarnybos valandų, o tik svarbu, kad atliktum reikalingą darbą.

Kan. P. Dogelis pasakojo, kuomet A. S. Fondas pradėjo veikti, bet, deja, nebeprisimenu. Apie Ateitininkų Susišelpimo Fondo atsiradimą ir apie atkurtą Ateitininkų Šalpos Fondą Jungtinėse Amerikos Valstijose, straipsnį yra parašęs dr. V. Šaulys sukaktuviniame ateitininkų leidinyje „Ateitininkų Keliu" (1977 metais). Todėl aš ribosiuos tik savo prisiminimais iš 1929-33 metų.

Prisimenu, kad Ateitininkų Susišelpimo Fondas 1921 ar 1922 metais buvo davęs paskolą markėmis vienai dainininkei studijuoti Aukštojoje muzikos mokykloje Berlyne. Tuo laiku Ateitininkų Susišelpimo Fondo pirmininku jau buvo kan. P. Dogelis. Jis tose pareigose išbuvo iki pirmosios bolševikų okupacijos. Kan. P. Dogelis buvo Ateitininkų Susišelpimo Fondo galva ir širdis. Jeigu ne jo taip rūpestingai tvarkomas Ateitininkų Susišelpimo Fondas, tai ne vienas iš ateitininkų akademikų (šiandien gyvas ar jau miręs) būtų visam laikui pasilikęs tik su brandos atestatu rankose. Pradedančiam studijuoti buvo labai svarbu „užsikabinti", tai yra, susirasti pragyvenimą pirmaisiais ir antraisiais studijavimo metais. Todėl stipendijos ir paskolos daugiausia buvo duodamos pirmo ir antro kurso studentams.

Ateitininkų Susišelpimo Fondas buvo įregistruotas Kauno apskrities viršininko įstaigoje ir jį valdė Ateitininkų Susišelpimo Fondo valdyba. Fondo valdybą rinkdavo Ateitininkų Federacijos suvažiavimas, o valdyba samdydavo reikalų vedėją. Fondo įstaiga buvo kan. P. Dogelio bute, prie Kauno katedros, kur susitikdavau su juo 5 ar 6 kartus per savaitę. Kan. Dogelis buvo didelis patriotas, jaunimo globėjas, labai kilnios ir jaunos sielos žmogus. Su juo aptardavom bėgamuosius reikalus, parašydavau laiškus ir atlikdavau kitus, jo nurodytus, darbus. Mano laiku Fondo valdybą sudarė: pirmininkas kan. Povilas Dogelis, ir nariai — Respublikos prezidento kancelerijos viršininkas kun. dr. Pijus Bielskus, dr. Vincas Balickas, dr. Juozas Urmanas ir Pranas Vainauskas. Fondo valdyba mokslo metu posėdžiaudavo kartą per mėnesį. O, reikalui esant, ir dažniau. Fondo posėdžiuose visuomet dalyvaudavo reikalų vedėjas. Jo pareiga buvo parašyti posėdžio protokolą ir įvykdyti valdybos nutarimus. Pagrindiniai klausimai, kuriuos svarstydavo Fondo valdyba, buvo studentams stipendijų ir paskolų skyrimas. Stipendija — tai paskola, garantuota vieneriems mokslo metams, išmokama kas mėnesį. Paskola — tai vienkartinė piniginė parama. Jeigu po mėnesio ar kelių mėnesių tas pats studentas norėjo gauti paskolą, tai kiekvieną kartą turėjo paduoti prašymą. Prašymus priimdavo ir stipendijas bei paskolas išmokėdavo reikalų vedėjas nustatytomis valandomis, kai budėdavo Ateitininkų rūmuose. Stipendijas automatiškai gaudavo Ateitininkų moksleivių centro valdybos nariai, kurie neturėdavo, iš ko pragyventi. Tik pradedą studijuoti ateitininkai, norintieji gauti paskolas, turėjo pristatyti pažymėjimą, kad yra įstoję į studentų ar studenčių ateitininkų vienetą. Posėdžio metu reikalų vedėjas referuodavo, kiek jam buvo žinoma, apie prašytojo piniginę būklę. Paskolas ir stipendijas išmokant, buvo paimamas iš gavėjo vekselis.

Už stipendijas ir paskolas procentų mokėti nereikėjo. Skolą reikėjo grąžinti, baigus mokslą ir pradėjus dirbti. Jeigu buvęs skolininkas, pradėjęs dirbti, ilgokai delsdavo skolą grąžinti, tai, turint vekselį, buvo trumpa ir lengva precedūra skolai atgauti. Kai aš buvau reikalų vedėju, tai tokios precedūros nereikėjo naudoti; pakako tik keleto įspėjimų, kad vekselį „protestuosim".

ATEITININKŲ SUSIŠELPIMO FONDO TURTAS

Fondo turtas susidėjo iš pinigų banke, už paskolas bei stipendijas gautų vekselių ir nekilnojamo turto. Fondas pinigus laikė Ūkio banke. Už paskolas gauti vekseliai buvo laikomi kan. P. Dogelio bute. 1933 metais paskolų ir stipendijų buvo išduota apie šimtas tūkstančių litų.

Svarbiausias nekilnojamo turto vienetas buvo penkių aukštų Ateitininkų namai Kaune, Laisvės Alėjos Nr. 3. Ateitininkų namų pajamos ir išlaidos turėjo atskirą atskaitomybę ir pinigai buvo atskirai tvarkomi nuo studentų stipendijoms skiriamų pinigų. Ateitininkų namų statybai pagrindą sudarė kunigaikštienės Magdalenos Radvilienės sidabrinis servizas, parduotas už 30 tūkstančių litų. Kunigaikštienės atminčiai pagerbti, kan. P. Dogelio rūpesčiu 1932 metais buvo nutapytas jos portretas ir pakabintas Ateitininkų namų salėje. Namus prižiūrėjo ir atskaitomybę tvarkė namų administratorius. 1928-31 metais administratorium buvo Antanas Marčiulynas, o vėliau namų administratorium buvo Ignas Lapšys. Ateitininkų namų pirmajame aukšte, Laisvės Alėjos pusėje, buvo patalpos krautuvėms; kiemo pusėje buvo kambariai skirti ateitininkų žurnalų redakcijoms ir studentų bei moksleivių sąjungų posėdžiams. Namų rūsyje buvo populiari studentų valgykla. Antrojo ir trečiojo aukšto gatvės pusėje buvo didelė salė. Ja naudojosi ne tik ateitininkų organizacija, bet ji būdavo nuomojama šokiams, suvažiavimams ir įvairiems pobūviams. Salės nuoma sudarė nemažą pajamų dalį. Likusioje namų dalyje buvo studentų bendrabutis ir kambarys administratoriui. Dienos metu, iki 1933 m. vidurio, salę nuomodavo Dramos studija. Nuo 1933 metų rudens Ateitininkų namuose įsikūrė Marijos Pečkauskaitės vardo gimnazija. Pradžioje jos direktorium buvo dr. Klemensas Ruginis, o nuo 1938 metų — dr. Antanas Šerkšnas. Gimnazija naudodavosi sale, kurioje mokiniai sportuodavo ir pertraukų metu praleisdavo laiką, o klasės užėmė dalį studentų bendrabučio.

Ateitininkų namų fasade, penktajame aukšte, buvo įmūrytas ateitininkų organizacijos ženklas, kurio viduryje yra kryžius. Komunistinė valdžia, naikindama religinius simbolius, kirstuku iškapojo kryžių, o kitą ženklo dalį paliko. Kryžiaus iškapojimas turėjo brangiai kainuoti, nes penktąjį aukštą pasiekti reikėjo pastatyti atramas, arba dideliu kranu iškelti žmogų į viršų. Caro žandarams buvo lengviau iškapoti Lietuvos Himno žodžius iš dr. Vinco Kudirkos antkapio, nei KGB agentams iš ateitininkų ženklo panaikinti kryžių. Ateitininkų namuose po karo buvo įsikūręs Antano Sniečkaus vardo Politechnikos institutas, dabar pavadintas Kauno Politechnikos universitetu. Lankantis Kaune 1988 metais, turėjau progą apžiūrėti dalį Ateitininkų namų iš vidaus; salė pertvarkyta, kai kurie bendrabučio kambariai sujungti, tačiau namai yra patenkinamoje būklėje. Atėjo laikas, kad, suprivatinant nekilnojamą turtą, namai turėtų būti grąžinti buvusiam savininkui — ateitininkams.

Palangoje Ateitininkų Susišelpimo Fondas turėjo vilą „Jūrapilis". Vasaros sezono metu kan. P. Dogelis pasamdydavo šeimininkę ir vilą nuomodavo vasarotojams su pilnu išlaikymu. Vasaros metu „Jūrapilis" visuomet būdavo pilnas žmonių. Ten tilpdavo apie 20 vasarotojų. Vila skolos neturėjo, tai pajamos buvo naudojamos pastato remontui ir Ateitininkų namų skoloms mokėti. 1988 metais lankantis Palangoje, mačiau „Jūrapilį" tebestovintį. Iš lauko atrodė neblogai. Vila naudojosi kažkokia sovietinė organizacija.

Ateitininkų Susišelpimo Fondas turėjo dar vieną nedidelį namą Kaune Parodos gatvėje, kuriame 1929-30 metais buvo studenčių ateitininkių bendrabutis. Tą namą Fondo valdyba 1931 metais pardavė ir gautus pinigus panaudojo Ateitininkų namų skolai mokėti.

Pinigai studentų stipendijoms bei paskoloms buvo gaunami iš kelių šaltinių. Pirma — įvairių asmenų aukos. Gana daug aukų buvo gaunama iš Lietuvos kunigų. Kan. P. Dogelis buvo įvedęs „paprotį", kad dekanai parinktų aukų Ateitininkų Susišelpimo Fondui iš dekanato kunigų. Tuo reikalu tekdavo parašyti daug laiškų, raginimų, prašymų. Kai kurie dekanai, supratę reikalo svarbą, surinkdavo pinigų ir „krizės" metu.

Tokių buvo nedaug, bet vis tiek per metus susidarydavo keli tūkstančiai litų. Iš pasauliečių reikia paminėti vieną pastovų aukotoją, kuris kas mėnuo aukojo po 50 litų. Tai Kauno notaras Barauskas. Kiti asmens buvo atsitiktiniai aukotojai.

Antras pajamų šaltinis buvo JAV lietuvių kunigų aukos. Rašėm laiškus Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijai ir atskiriems kunigams. Ateidavo atsakymai, kad Amerikoje siaučia „krizė", kad bankai užsidarė ir daug lietuvių yra bedarbiai, tačiau buvo kunigų, kurie, nežiūrint sunkumų, atsiųsdavo aukų. Tarp tokių geradarių, kiek prisimenu, buvo šie kunigai: Ignas Albavičius, Pranas Juras, Jonas Balkūnas ir Juozas Karalius. Pirmieji trys vėliau gavo prelato titulus.

Trečias pajamų šaltinis buvo Šveicarijoje studijavusių stipendininkų grąžinta skola. Po I pasaulinio karo

Šveicarijoje studijavo apie 30 lietuvių studentų. Prisimenu šiuos stipendininkus: dr. Klemensas Ruginis, dr. Marija Andziulytė – Ruginienė, kun. dr. Idzidorius Tamošaitis (vėliau eks-kunigas, tautininkų įdeologas, „Vairo" redaktorius), kun. dr. Vincas Mykolaitis-Putinas (vėliau... palikęs kunigo luomą, profesorius), advokatas Pranas Viktoras Raulinaitis, dr. Kazys Pakštas, dr. Stasys Šalkauskis, Eduardas Turauskas, Uršulė Urniežiūtė-Starkienė, Ona Petrauskaitė-Krikščiūnienė, Petrauskaitė-Trukanienė, dr. Juozas Leimonas, dr. Leonas Bistras, dr. Pranas Jucaitis, dr. Eduardas Jatulis. Jiems stipendijas davė Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacija.

Šveicarijoje lietuviai studentai buvo susibūrę į draugiją „Lituania", kurios valdyba skirstydavo stipendijas. Draugijos archyvą radau pas kan. P. Dogelį. Jame buvo „Lituania" draugijos susirašinėjimai su Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacija, posėdžių protokolai ir dokumentai: kas ir kiek buvo gavę Šveicarų frankų. Gavusieji stipendijas buvo pasižadėję skolą grąžinti Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijai, kai baigs mokslą. Po Pirmojo pasaulinio karo lietuvių pinigai ėjo tik viena kryptimi — iš Amerikos į Lietuvą. Būtų buvę net nenatūralu, jei iš Lietuvos pinigai būtų siunčiami į JAV. 1930 metais, kai visi, Šveicarijoje baigę mokslus, stipendininkai Lietuvoje buvo gerai įsikūrę, kan. P. Dogelis paprašė Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos valdybą, kad, Šveicarijoje studijavę stipendininkai, skolą grąžintų Ateitininkų Susišelpimo Fondui. Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos valdyba suprato, kad jiems bus sunku atgauti skolą, tai įgaliojo Ateitininkų Susišelpimo Fondą, kad išreikalautų iš Šveicarijoje studijavusių stipendininkų pinigus ir naudotų studentų ateitininkų stipendijoms.

Kai kurie anksčiau minėti stipendininkai Šveicarijoje studijavo vieną ar du semestrus, kiti ten mokslą pradėjo ir baigė. Todėl stipendijų dydis buvo skirtingas. Vienų stipendija buvo iki 1000 šveicarų frankų, kitų iki keliolikos tūkstančių. Kiek prisimenu, ir iš mano archyve rasto 1956 metų susirašinėjimo su Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos pirmininku, „Lituania" draugija Šveicarijoje yra gavusi iš A.L.R.K. Federacijos tarp 60 ir 70 tūkstančių dolerių. Buvęs A.L.R.K. Federacijos pirmininkas Leonardas Šimutis man sakė, kad dalis tų pinigų buvo gauta iš Tautos Fondo. Žinant to laiko dolerio vertę ir darbininkų uždarbį, tai buvo didelė suma, labai protingai investuota atsikuriančios Lietuvos naudai. Amerikos lietuvių pinigais buvo paruoštas Lietuvai katalikų intelektualų branduolys.

Fondo reikalų vedėjui buvi nelengvas darbas išrinkti iš buvusių stipendininkų pinigus. Daugumas jų gyveno Kaune, o kiti provincijoje. Lietuvoje asmeninių čekių nebuvo, tai pinigai buvo persiunčiami tik pašto perlaida. Pinigų siuntėjas turėjo nueiti į paštą, nupirkti pašto perlaidą, įdėti į voką, užrašyti adresą ir, priklijavus pašto ženklą, įmesti į pašto dėžutę. Toks pašto perlaidos naudojimas sudarė tam tikrų nepatogumų. Be to, labai langva užmiršti, kad reikia išsiųsti skolą. Todėl reikalų vedėjas kiekvieno mėnesio pradžioje užeidavo pas kiekvieną skolininką į namus ar į darbovietę. Visi, pagal susitarimą, kas mėnesį mokėdavo po 50 litų. Vienintelė išimtis buvo prof. Stasys Šalkauskis. Jis nenorėjo vargin-ti reikalų vedėjo ir kiekvieno mėnesio pradžioje atsiųsdavo po 50 litų paštu, niekados nepavėluodamas ir nepraleisdamas mėnesinio mokėjimo. Vieną kartą, rodos 1931 metų vasarą, gaunu iš prof. St. Šalkauskio „ekstra" 50 litų pašto perlaidą su laiškeliu, kuriame rašo: „Šią vasarą mane gydė dr. Domas Jasaitis ir neėmė už tai jokio atlyginimo, aiškindamasis, kad jam, kaip ateitininkui, nedera imti atlyginimo iš Ateitininkų Federacijos Vado. Nenorėdamas turėti materialinės naudos iš mano titulo ir pareigų, siunčiu 50 litų Ateitininkų Susišelpimo Fondui neturtingiems studentams šelpti".

Kadangi Šveicarijoje studijavę stipendininkai nebuvo išdavę vekselių, tai skolos grąžinimas rėmėsi tik moraliniu įsipareigojimu. Skolą mokėjo vieni su pertraukomis, ypač tie, kurie gyveno provincijoje, kiti labai sąžiningai; tik vienas iš jų, perėjęs į kitą ideologinę grupę, atsisakė mokėti skolą, motyvuodamas, kad ateitininkams, kaip idealistinei organizacijai, nedera rūpintis „mamona".

Ketvirtas pajamų šaltinis buvo grąžintos skolos tų, kurie prieš kelis metus buvo baigę mokslą Lietuvoje ir, gavę darbą, pradėjo savarankiška gyvenimą. 1930 metais skolas pradėjo mokėti tie, kurie buvo baigę mokslą ir stipendijas ar paskolas gavę 1922-25 metais. Daugelis jų buvo gimnazijų mokytojai, gyvenantys įvairiuose Lietuvos miestuose. Daug laiko užėmė tų asmenų adresų suradimas, raginimas skolą grąžinti, susitarimas, kuomet galės skolą mokėti ir kiek mokės kas mėnesį. Mėnesinio mokesčio dydis buvo nustatomas abipusiu susitarimu. Kadangi tokie asmenys buvo pasirašę vekselius, tai ginčų nebuvo.

Laikui bėgant, vis didesnę Fondo pajamų dalį sudarė grąžinamos stipendijos bei paskolos. Jeigu ne sovietinė okupacija, kuri viską sunaikino, tai Ateitininkų Susišelpimo Fondas iš grąžinamų skolų, aukų ir kitų atsitiktinių pajamų, būtų virtęs milijoniniu fondu ir daugeliui nepasiturinčio, gabaus Lietuvos jaunimo būtų padėjęs pasiekti aukštąjį mokslą. Gyvenimo patirtis mums parodė, kad apsisšvietęs ir visapusiškai išlavintas jaunimas yra didžiausias tautos turtas, kurio nei kandys nesuėda, nei rūdys nesunaikina.

SIBIRO MERGAITĖS

Pernai metų vasarą, buvodamas Lietuvoje, turėjau progos pažinti vieną iš tų mergaičių, kurios Sibiro kalinių stovykloje sukūrė tą nuostabią maldaknygę „Marija, gelbėk mus" su giliomis ir nepaprastai gražiomis maldomis. Maldaknygę bent dviem laidom išleido „Ateitis". Ji taip pat buvo išversta ir išleista keliomis svetimomis kalbomis.

Atsitiko, kaip paprastai atsitinka svečiuose, pritrūko laiko daugiau išsikalbėti. Jau grįžęs namo, parašiau laišką prašydamas daugiau papasakoti apie maldaknygės istoriją. Velykoms gavau laišką iš Lietuvos. Cituoju: „Apie maldaknygę nedaug ką galėsiu parašyti. Kai ji gimė, viskas buvo draudžiama. Dirbome kiekviena atskirai, pasislėpę. Žinau, kad daug prisidėjo mokytoja Dirsytė, Lina Viščutė iš Kauno, Lionytė, Olytė Baranauskaitė iš Jonavos. Pirmųjų dviejų likimo nežinau. Lionė mirusi (vėžiu). Olytė, dabar Čiurlienė, gyvena Kaune. Aš ten būdama, maldaknygę perrašinėjau ir išsiuvinėjau viršelį, kuris buvo iš juodo šilko (pamušalo). Siuvinėjau siūlais, išardytais iš kokio nors rūbo — medžiagos. Maldaknygė buvo maždaug degtukų dėžutės dydžo. Viršelio viduje — kryžius, o kamputyje — ornamentėlis, panašus į rūtos šakelę. Po 35 metų Kauno poliklinikose sutikau Lionytę (buvo vienas mėnesis iki jos mirties) ir jos seserį Reginą, viską išsiaiškinome, išsikalbėjome, po to jos aplankyti atėjo Olytė ir taip susitikome — labai jaudinomės, verkėme. Olytė atsinešė tą pačią, mano perrašytą ir suklijuotą maldaknygę. (Aš grįždama savo pamečiau.) Tai buvo jaudinantis susitikimas".

Taip rašo Laimutė Menkevičienė, gyvenanti Marijampolėje.

Įdomus faktas: Laimutė, išėjusi savo Golgotos kelią, išvargusi Sibiro vargus, grįžusi Marijampolėj gyveno tame pačiame kieme (tada nebuvo galima pasirinkti, kur gyvensi), kur gyveno ją tardęs ir kankinęs kegebistas. Laimutė sako: „Jis nudavė, kad jis manęs nepažįsta, tai ir aš jo nepažinau".

Naumiesčio kapinėse, prie mūsų buvusio kapeliono, kun. Kazimiero Garmaus kapo, susipažinom su kita, iš Sibiro grįžusia, tremtine. Ji mums pasakojo šį atsitikimą.

„Mūsų miestelyje surengė tremtiniams pagerbti minėjimą. Rengėjai išprovokavo mane, kad pasakočiau apie 41-jų metų trėmimus. Aš tik pasakiau tiek: sumetė mus kaip daiktus į sunkvežimius ir vežė, o toliau tepasakoja Jonas (tas Jonas įteikdinėjo tremtiniams rožes). Jis geriau žino, nes jis mane trėmė. Na ir pakilo dūmai ir užsidegė ugnis".

Kun. J. Šeškevičius

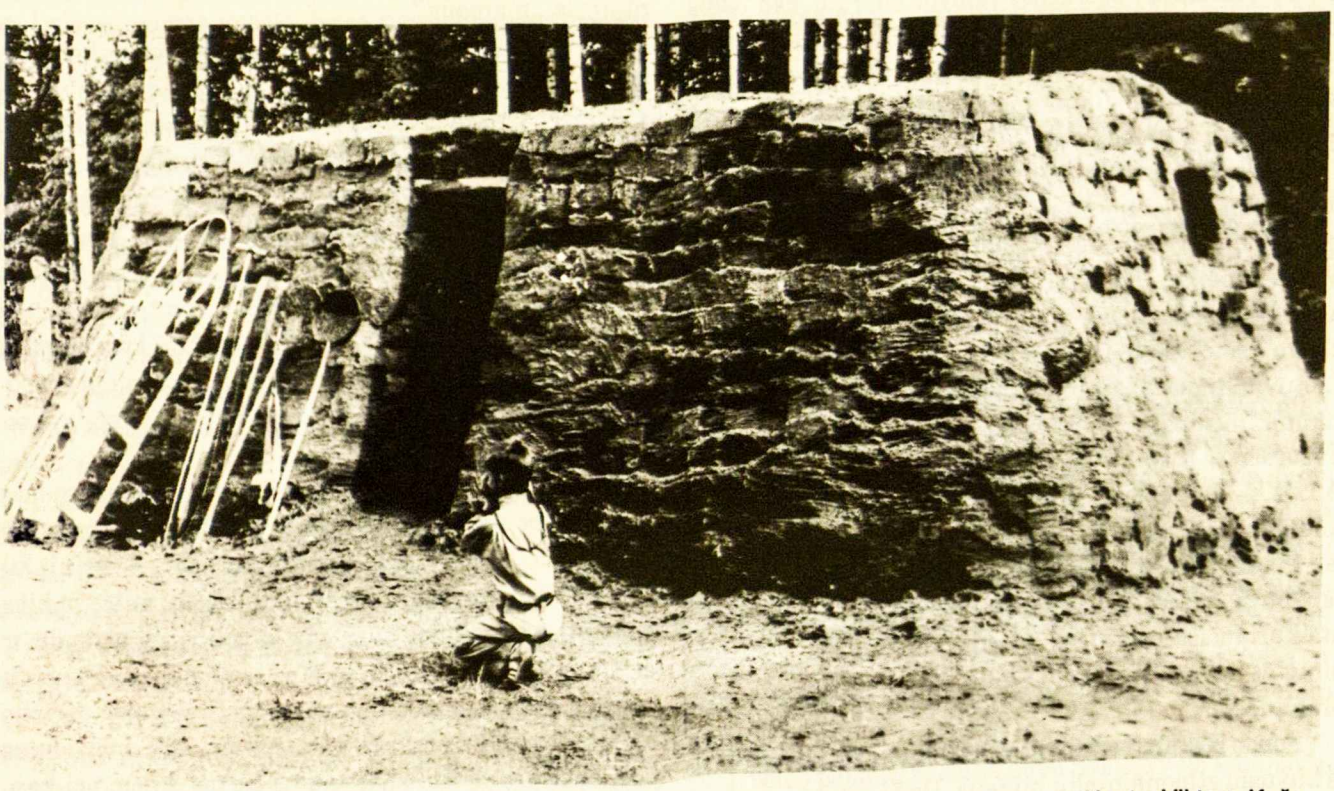

Nuotr. Viktoro Kučo

Durpinė jurta, kurioje nuo šalčio gynėsi lietuviai Sibire.

Ateitininkijos istorijos pabiros:

ATVIRAS ŽVILGSNIS Į SKAUDŽIUS PRISIMINIMUS

D. Bindokienė

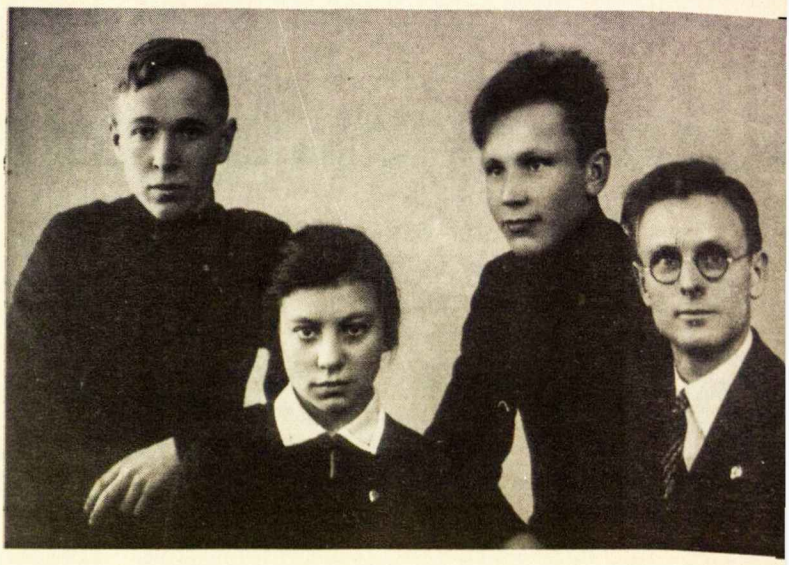

Šiaulių rajono moksleiviai ateitininkai, pašalinti iš mokyklų už slaptą veiklą. Pirmoje eilėje iš kairės: Agota Šidlauskaitė (iš Mergaičių gimnazijos) ir Povilas Drumžlys (iš Mokytojų seminarijos). Antroje: Rokas Tamošaitis ir Jasiškis iš Berniukų gimnazijos. Įrašas: „Prisiminimui atsiskyrimo su gimnazija 1931.XII.18".

Pastaraisiais metais išeivija jau retokai parodo ryškesnį dėmesį naujai lietuviškai knygai, ypač, kai ji dar nebaigta spausdinti. Taigi šiuo atveju Antano Masionio prisiminimų knyga „Ateitininkų dvasia nepalūžo" (ATEITIES leidykla, 1992 m., Čikaga) yra unikumas. Susidomėjimas ja rusena nuo 1985 m., kai dienraščio „Draugo" atkarpoje buvo spausdinami tų atsiminimų fragmentai.

Skaičiusieji į juos reagavo trejopai: vieni su liūdesiu, nes aprašytieji įvykiai pačių buvo patirti; antri su nuostaba — nejaugi nepriklausomoje Lietuvoje galėjo tikrai atsitikti tokie dalykai; tretieji su pasipiktinimu — nereikia tempti nemalonios praeities į dienos šviesą, nes tai skaldo mūsų gretas ir įneša nepasitikėjimo.

Kitaip tariant, išspausdintų atsiminimų nuotrupos sukėlė tam tikrą suburzdimą ir, be abejo, paskatino autorių plačiau apie tą Lietuvos istorijos tarpsnį papasakoti, juo labiau, kad jis užkliudė ne tik ateitininkus, bet ir skautus, ir tautininkus, ir visus lietuvius. Gerai, kad neigiamos pastabos neatgrasė A. Masionio nuo tolimesnio šios temos gvildenimo. Atviras išsikalbėjimas gydo ne vieną sielos kartėlį. Šiaip ar taip, toks laikotarpis Lietuvos istorijoje buvo, jo „pašluoti po kilimu" neįmanoma ir nereikia. Taip pat nereikia piktintis ar pykti, jei kas kalba apie nelabai malonius dalykus. Išsikalbėjus, išsipasakojus ir pasiguodus, turime vieni kitiems krikščioniškai atleisti ir pamiršti. Ne! Turime iš praeities pasimokyti ir klaidų nebekartoti.

Su Antano Masionio knyga supažindinimas įvyko š.m. studijų savaitgalio metu Dainavoje. Džiugu, kad rengėjų įžvalgumas surado žmogų ir „iš kitos pusės", t.y. fil. teis. Vytenį Statkų, kuris pažvelgė į tuometinį laikotarpį iš skautų perspektyvos. (Jo mintys spausdinamos šiame „Ateities" numeryje.)

Reikia tik pastebėti, kad A. Masionis nėra vienintelis ateitininkas, kurio atmintyje gyvi, knygoje suminėti, įvykiai. Tokių žmonių turime dar apsčiai (keletas jų suminėtas ir knygoje). Atrodo, kad šio laikotarpio įvykiais domimasi ir tėvynėje. Š.m. Lietuvoje išeinančio „Kardo" antrame ir trečiame numeryje spausdinami kan. Povilo Dogelio atsiminimai-dienoraštis „Konfliktų metai" (atsiminimai dar neužbaigti). „Kardą" leidžia Lietuvos Atsargos karininkų sąjunga Vilniuje.

Pirmiausia trumpai susipažinkime su kan. Dogeliu (nors daugelis vyresniųjų ateitininkų sendraugių jį pažįsta arba bent apie jį žino).

Kanauninkas Povilas Dogelis (1877-1951) — pavasarininkų organizacijos kūrėjas, visuomeninkas. Jo gyvenimo biografija turtingas prasmingais, tiksliniais darbais.

Būsimasis dvasininkas mokėsi Girkalnio pradžios ir Raseinių apskrities mokyklose. Liepojos gimnazijoje ir Kauno dvasinėje seminarijoje. Kunigu įšventintas 1899 m. liepos 25 d. Nuo šio mėnesio 30 d. vikaras Kvietkuose, Panemunėlyje, Tirkšiluose, Nemakščiuose, Vandžiogaloje. Už atsisakymą Panemunėlio pradžios mokykloje rusiškai dėstyti tikybą rusų valdžios įsakymu buvo 1902 m. liepos 30-1904 m. rugpjūčio 11 d. laikomas Kretingos vienuolyne. Ten gyvendamas, suorganizavo slaptą lietuviškų spaudinių gabenimą iš Tilžės į Lietuvą, bendradarbiavo „Kryžiuje" ir „Tėvynės Sarge". Pirmojo pasaulinio karo metais gyveno Vilniuje. Vienas iš sekretorių 1917 m. lietuvių konferencijos Vilniuje. 1919 m. vasario 17 d. bolševikų areštuotas ir pusę metų kalintas Lukiškėse, Daugpilio, Smolensko kalėjimuose. 1919 m. liepos 20 d. iškeistas į komunistus, grįžo į Kauną ir buvo paskirtas Žemaičių katedros viceprepozitu. 1926 d. Kauno arkivyskupijos kanauninkas. 1931 m. pakeltas aktualiu Metropolijos kurijos kanauninku.

Visuomeninė veikla labai plati. 1905 m. besikurian-

čios Šv. Kazimiero draugijos iždininkas, katalikų blaivystės draugijos (1905 m.). Šv. Zitos draugijos (1907) steigėjas. 1911 m. įsisteigusių ateitininkų globėjas, 1912 m. jo iniciatyva buvo įsteigta slapta kaimo katalikiškojo jaunimo organizacija — pavasarininkai. 1935-1936 m. statant Pavasario Federacijos namus, vadovavo statybos komitetui.

1920 m. buvo Steigiamojo Seimo narys Krikščionių demokratų frakcijoje. Nuo 1921 m. ateitininkų šelpimo fondo pirmininkas, jų rūmų statybos organizatorius. Kan. P. Dogelio pastangomis savo namus įsigijo Katalikų Veikimo Centras, o 1937 m. jis šiai organizacijai pirmininkavo.

Kanauninko Povilo Dogelio dienoraštis, kurį spausdiname, rašytas ant popieriaus juostelių, abiejose pusėse. Tai vertinga pažintinė medžiaga, nes ji atskleidžia tą visuomeninio ir valstybinio gyvenimo pulsą, kuris plačiajai Lietuvos visuomenei iki šiolei nebuvo žinomas.

Redakcijai žinoma, kad kan. P. Dogelis savo dienoraštį rašė iki mirties. Jame atsispindi ir 1940-1950 metų įvykiai. Deja, kol kas nežinoma, kur ir kas jį saugo. Tikimasi, kad gerų žmonių pagalba mūsų skaitytojas bus supažindintas ir su to meto įdomiais užrašais. Taip mes įamžinsime iškilią asmenybę — kanauninką Povilą Dogelį.

(Antanas Martinionis „Kardas", Nr. 2).

Kadangi daugeliui „Ateities" skaitytojų neprieinamas „Kardas" ir kan. P. Dogelio dienoraštis, įdomumo dėlei čia pateikiame kelias ištraukas:

Paskutinė laisvai veikusi (1929-1930) Moksleivių ateitininkų sąjungos centro valdyba. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: Elena Sabalytė, kan. dr. Pranas Venckus — dvasios vadas, Juozas Laučka — pirm., Elzė Urbonaitė; antroje eilėje: Benediktas Bačinskas, Adolfas Damušis, Antanas Masionis, Liuda Dapkūnaitė, Kazys Mockus, Antanas Šerkšnas, Juozas Gratkauskas, Antanas Kazlauskas.

1930 m.

Rugpjūčio 29 d. Ateitininkų reikalu pas Arkivyskupą Metropolitą. Su prof. Kuraičiu nuvykome į Linkuvėlę — arkivyskupo rūmus už 5 kilometrų nuo Kauno ir nusivežėme „Lietuvos žinių 1930 rugpjūčio 28 d. 195 numerį, kur buvo atspausdintas intervių su Švietimo ministeriu dėl ateitininkų likvidavimo. Kreipėmės į JE, Arkivyskupą Metropolitą J. Skvirecką, prašydami, kad vyriausybei keltų ateitininkų klausimą. Arkivyskupas atsakė, kad vyriausybė, jei bus užprotestuota, išsižadės savo sumanymų. Paminėjome apie reikalingumą spaudoje parašyti, kad ateitininkų veiklos uždraudimas būtų lygus konkordato su Šventuoju sostu sulaužymui. Arkivyskupas tam nepriešta ravo.

Rugsėjo 2 d. „Ryto" 199 numeryje buvo atspausdintas mano straipsnis apie ateitininkų organizacijos uždarymą, pavadintas „Netikėta naujiena":

„Spauda skelbia švietimo ministerio nusistatymą uždaryti ateitininkų organizaciją. Vadinasi, vienu plunksnos brūkšniu manoma likviduoti ateitininkus.

Kas yra ateitininkai, visiems gerai žinoma. Jų vardas aidi Lietuvos padangėj jau nuo 20 metų. Jie įsisteigė rusų spaudos priespaudos laikais. Įsisteigė ir veikė slaptai, kol susilaukė Nepriklausomos Lietuvos. Jie patys tą Nepriklausomybę ir laisvę išsikovojo [...] ir tą organizaciją, taip naudingą ir idealią, savoji lietuviškoji vyriausybė mano uždaryti. Tikrai netikėta naujieną [...] Ateitininkų organizacijos uždarymas būtų pavojingas pačiai valstybei ir vyriausybei. Pirmiausia sukeltų pačių ateitininkų didžiausią neapykantą tokiems valdžios darbams [...] Dvasiškoji vyriausybė ateitininkų uždarymą įvertintų kaip prieš Katalikų Bažnyčią Lietuvoje pradėtą žūtbūtinę kovą..."

Rugsėjo 8 d. Vytauto Didžiojo iškilmės — valstybinė šventė. Aš, gedėdamas dėl ateitininkų uždarymo, visai neišėjau iš kambario, nors miestas buvo iliuminuotas ir gatvėmis vaikščiojo daug žmonių. Skaudu pasidarė, kad 20 metų gyvavusi organizacija, įvairias audras įveikusi, dabar nukenčia nuo savo lietuviškos valdžios — tautininkų.

Rugsėjo 27 d. Ateitininkų studentų suvažiavimas. Sveikinimai gausūs ir drąsūs. Visur jaučiamas smerkimas valdžios žygių, uždarant ateitininkus. Vyskup. Reiniui ir kun. Krupavičiui valdžia neleido skaityti paskaitų. Nuncijus Bartoloni ir Metropolitas Skvireckas dalyvauja studentų ateitininkų konferencijoje.

Spalio 24 d. Keisti tardymai. Valdžios organai pradėjo daryti tardymus dėl kai kurių kunigų pasakytų IX 8 d. pamokslų bažnyčiose. Ištardyti: kun. M. Krupavičius, Biržų gimnaz. kapelionas kun. Rauda ir kun. Pėstininkas. Kiti kunigai nieko neatsakė tardantiems, siųsdami juos pas vyskupus.

Lapkričio 30 d. Kratos ateitininkų rūmuose. 1 val. nakties ateitininkų rūmuose slaptoji ir viešoji policija darė kratas kai kuriuose ateitininkų butuose. Ateitininkų moksleivių pirmininko A. Damaševičiaus bute kratą darė nuo 1 iki 5 val. kuo smulkiausiai. Kratė Mockų, Kaminską, Štaupą, Masionį. Važiuojančius į provinciją Baranauską ir Baubą iškratė ir areštavo. Per nakties kratą areštuoti Damaševičius ir Štaupas. Policija ieškojo lapelių, parašytų visuomenei dėl vyskupų laiško... Kratė ir panelę Rubliauskaitę, Amerikos „Vyčių" atstovę, atvykusią į Lietuvą Amerikos pilietę.

Gruodžio 6 d. Areštuotas studentas Jurgis Mikaila, ateit. stud. Fondo reikalų vedėjas ir nugabentas į S.D. kalėjimą. Stud. Mikaila važiavo į Skapiškį skaityti pranešimo. Vežėsi pundelį atsišaukimų į katalikišką visuomenę...

Gruodžio 7 d. Areštuoti studentai ateitininkai paleidžiami už 17000 litų kauciją (užstatą — red.). Dr. P. Karvelis ir dr. P. Kuraitis labai rūpinasi, kad areštuotieji studentai būtų iš kalėjimo paleisti. Buvo susitarta juos paleisti.

Gruodžio 8 d. Ateitininkų studentų kalinių vakarienė pas kun. Dogelį. Dalyvavo: Jonas Štaupa, Jonas Lobonas, Jurgis Mikaila, Jonas Baranauskas, Kazys Bauba ir kiti. Dalyvavo ir p. dr. P. Karvelis [...] Per vakarienę nukentėjusių ateitininkų studentų garbei buvo ištuštintas vyno stiklelis ir pastebėta, kad jie nesigaili nors truputį pabuvę kalėjime...

1931 m.

Vasario 10 d. Badauja studentai ateitininkai. 19 val. studentai ateitininkai susirinko universiteto salėje apsvarstyti savo draugų, esančių kalėjime, streiką. Vienbalsiai nutarė paskelbti bado streiką.

Vasario 15 d. Sendraugių ateitininkų visuotinis. susirinkimas Prezidiume A. Stulginskis, Galdikienė, vysk. M. Reinys. Susirinkimas gausus. Stulginskis pasiūlė pakeisti dienotvarkę, atkeliant revizijos pranešimą po valdybos pranešimo. Ill nuovados policijos viršininkas neleido. Salėje kilo triukšmas. Skambina Stulginskis Navakui, departamento direktoriui. Buvo leista organizuoti. Policijai nosis ir kompromitacija. Keisti laikai. Kam toks režimas ir policijos savivalė.

1931 m. balandžio 12 d. Atvelykis. Skandalas per „Pavasario" Pilies kuopos eucharistininkų sekcijos susirinkimą zitiečių salėje. Salė buvo pilna vyrų,

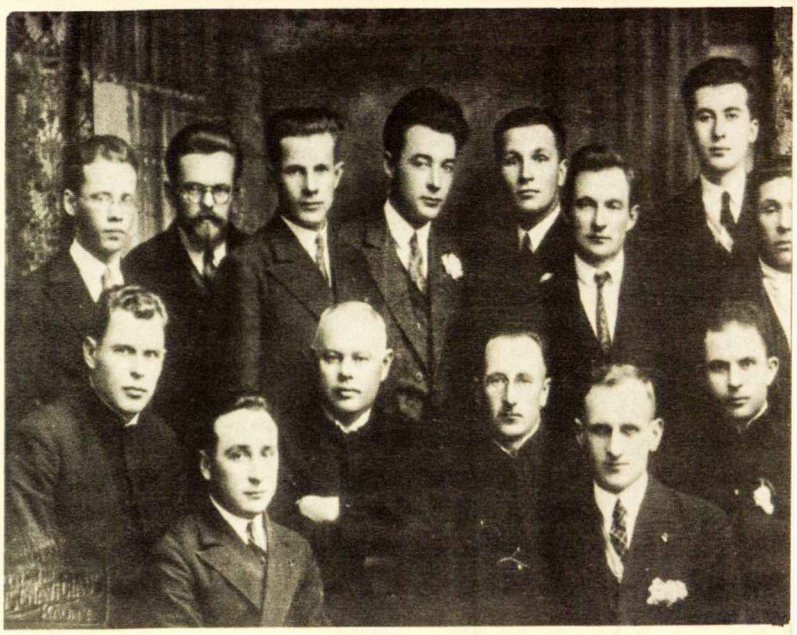

Studentai ateitininkai, kunigai ir kiti 1931.V.12 teisti Kariuomenės teismo Kaune. Pirmoje eilėje iš kairės: Petras Svetulevičius ir Jonas Baranauskas; antroje: kun. Jonas Žvinys, kun. Bronius Strumila, kun. Henrikas Prialgauskas ir kun. Juozas Šalčius; trečioje eilėje: Kazys Bauba, Jonas Štaupas, Jurgis Mikaila, Kazys Mockus, Antanas Masionis, Nikodemas Leksevičius, Juozas Labokas ir zakristijonas Pranas Puodžius.

mergaičių eucharistininkių. Kun. Baranauskas skaitė paskaitą. Po paskaitos policijos atstovas paklausė, ar yra leidimas susirinkimui daryti. Pirmininkaujantis kun. Adomaitis pareiškė, kad eucharistininkų susirinkimams iki šiol jokio leidimo nereikėdavo ir nebuvo dėl jo rūpinamasi. Po valandėlės brač beateinąs policininkų būrys, II nuovados padėjėjo Deniaus vedamas, pradėjo vyrus areštuoti. Mergaitės neduoti. Daugiausia pasižymėjo kalbomis laikytis vienybės ir neduoti tikrinti pasų ir areštuoti, Rumbinas, neseniai grįžęs iš Varnių...

Policija uždarė duris ir nieko neišleido. Salėje pradėjo giedoti „Dievas mūsų prieglauda...", „Marija, Marija", „Sėjau rūtą..." Kai kurios, pvz., Janė Vaiteliūnaitė, Teklė Raguckaitė salėje apalpo. Nuotaikai buvo tokia pakili, kad visų mintis buvo visiems už vieną stoti... Policija kažką areštavusi vedėsi į nuovadą. Tarp suimtųjų buvo Bernotas, Kazė Andriūkaitė ir kiti. Iš viso 18 žmonių. Policija išeinančius iš salės stumdė, daužė: nustūmė nuo laiptų Pauliną Makrickaitę, Jadvygą Zitinevičiūtę ir kt. O Elzbietai Budinaitei išsuko ranką, nugriuvusią kojomis apspardė. Daugiausia iš visų policininkų pasižymėjo nuovados viršininko pavaduotojas Demušis.

Kiek policija iš publikos prisiklausė žodžių, visko nesurašysi: ir bolševikais, ir bedieviais, ir dar kitais var-

dais. Kiti šaukė: turbūt tautininkų valdžia iš proto kraustosi, kad tokiai sauvalei duota laisvė. Kiti — dabar tai pirmas naujo vidaus reikalų ministerio Rusteikos žygis prieš katalikus.

Gegužės 12 d. Kunigų ir ateitininkų byla karluomenės teisme. Kaltinamųjų suole: kun. Juozas Šalčius iš Kauno, kun. Henrikas Prijolgauskas iš Skapiškio, kun. Bronislovas Strunila iš Vyžuonų ir kun. Juozas Žvinys iš Žiežmarių. Aštuoni studentai ateitininkai; Jonas Barauskas, Kazys Bauba, Jonas Štaupas, Kazys Mockus, Juozas Labokas, Jurgis Mikaila, Petras Svetulevičius ir Antanas Masionis. Be to, Leksevičius iš Žiežmarių ir Puodžius iš Vyžuonų.

Kaltinamuosius gina net aštuoni garsūs advokatai: prof. P. Leonas, prof. A. Tumėnas, prisiekę adv. Šleževičius, Požėla, pris. adv. padėjėjas A. Milčius, pris. adv. Robinzonas ir Charonžickis.

Teismas buvo uždaras, Įleido tik po vieną iš kaltinamųjų pažįstamų. Kęstučio gatvė kur yra teismo salė, apstatyta policija. Gatve vaikščioti draudžiama.

Teismo sudėtis. Pirmininkas plk. Budrevičius, nariai: kpt. Tumavičius, ltn. Leknickas, viršila Mockus ir vyr. psk. Kežys. Teismo prokuroras — mjr. Gudavičius.

Po kaltinamosios prokuroro kalbos kalba advokatai. Pirmas, prabilo Leonas. Gindamas kaltinamuosius jis įrodinėjo, kad tame lapelyje, kuriame valdžia įžiūrėjo priešvalstybinę veiklą, nusikalstamos medžiagos nėra (lapelis „Katalikiškoji visuomenė"). Leonas kalbėjo gerai.

A. Tumėnas išdėstė įgimtą natūralią teisę burtis... Jeigu jau tuose lapeliuose matyti priešvalstybinis darbas, tai Šv. Raštas — taip pat ištraukos: „Laikykis, brolau! Teliksas". „Dirbk, kentėk, dėl Lietuvos! Justas", „Ištvermės ir galybės! Pranys", „Linkiu Tau didžiausios ištvermės už Kristaus idealus! Pirmas Zanavykų kalinys", „Viską aukoti dėl idėjos. Kazė", „25 Zanavykų širdys su Tavim" ir pan.

Epizodai su prof. Pr. Dovydaičiu. Telšiuose per pavasario ir kitų katal. organizacijų kongresėlį policija neleido Dovydaičiui kalbėti. Tada jis kalbėjo kapinėse per gedulingą procesiją. Policija ir čia įsikišo. Profesorius atrėžė: „Ne, — sako, — tu čia neturi teisės. Čia klebonas valdo". Ir toliau tęsė savo kalbą.

Rokišky — per „Pavasario" kongresėlį. Kalba Dovydaitis. Iš vietos kažkas sako: „Tai lašinių skutikų darbai". Už skutikus Dovydaitis įsižeidė. „Taip, — sako, — aš lašinių skutikus neigiu, bet kartu smerkiu ir Konstitucijos skutikus". Suprask — tautininkus, kurie paneigė pirmąją teisėtąją — Seimo išleistą Konstituciją, išleido savąją. Ir tuo metu tautininkų adresu pasakė. Už tai tautininkai ant jo įsiuto. Ir dabar neduoda jam kalbėti, paskaitas skaityti.

Katalikų universiteto reikalu. Tautininkų valdžia, norėdama sugriauti ateitininkų tvirtovę — Teologijos-filosofijos fakultetą, jį taip suformavo, kad iš filosofijos skyriaus nieko neliko.

Rugsėjo 27 d. Ateitininkų demonstracija. Tą dieną vyko ateitininkų studentų metinė konferencija. Ta proga jie organizuotai nuvyko su vėliavomis į Karo muziejų pagerbti žuvusių už laisvę. Jiems grįžtant su Karo invalidų orkestru prie kan. Vl. Mirono buto, kur svečiavosi Prezidentas, ministeriai, arkivyskupas ir kita dvasininkija, kai užgrojo orkestras, tarp svečių kilo didelis sąmyšis. Visi pakilo nuo stalų, ir išsigandę bėgo žiūrėti pro langus, ir kur čia tas triukšmas gatvėje. Komendantas Saladžius, pamatęs ateitininkus, sušuko: „Ryt 50 jų išsiųsiu į Varnius!" Tai visus, kad ir tautininkus dvasininkijos akivaizdoje, negerai nuteikė...

Gruodžio 25 d. pirmą Kalėdų dieną kalėjime aplankiau stud. ateit. Masionį. Jo nuotaika gera. Vienoje kameroje gyvena 17 žmonių. Tarp jų yra voldemarininkų, trečiafrontininkų (bolševikų) ir jis, vienas ateitininkas. Sutaria neblogai. Eina į bažnyčią (koplyčią, klauso mišių, priima komuniją.

1932 M.

Sausio 9 d. Buvau kalėjime aplankyti stud. ateit. A. Masioni. Jis kalinamas kaip kriminalistas.

Sausio 13 d. Pas Karvelį policija tikrino pasus ir surašinėjo svečius. Tai buvo p. Karvelienės vardo dieną. Svečių buvo apie 60. Tarp jų daugiausia studentų ateitininkų. Buvo pulkininkas Vėbra, p. Račiūnas, Vainauskas, ir kt. Visų reikalavo parodyti pasus ir surašė. Tai laikai, kad vardadieniai be policijos priežiūros neapsieina.

Sausio 19 d. Suimtas ateitininkų savišalpos fondo reikalų vedėjas Jurgis Mikaila ir pasodintas į sunkiųjų darbų kalėjimą. Taigi dabar jau sėdi Štaupas, Masionis ir Mikaila.

Vasario 16 d. Nepriklausomybės sukaktuvės ir Universiteto 10 m. sukaktuvių diena. Ateitininkai prie kalėjimo, kur sėdi Masionis, Mikaila ir Štaupas. Viršininkas liepė išsiskirstyti ir paskambino policijos reservui.

Karo cenzūros išbraukyta viena iš Bazilikos leidžiamos A. Greževičiaus parašytos brošiūros „Tikėjimas ir mokslas".

Balandžio 12-18 a. Kompanija prieš ateitininkus moksleivius 1932 m. Tautininkų valdžios pastatytas švieto. ministeris Šakenis įsako gimnazijos direktoriams imtis griežtų priemonių prieš ateitininkus moksleivius. Iš Panevėžio gimnazijos pašalino 6 kl. mokinius, jų tarpe Paliuką ir Lukaševičių.

* * *

Daug kartų ir savieji, ir svetimieji patyrė, kad svarbus lietuvio charakterio dėmuo yra užsispyrimas ir savarankiškumas. Lietuviui šios būdo savybės padėjo išlikti, kai padėtis atrodė beviltiška. Kai gyvenimo sąlygos palankios, lengvos ir laisvos, lietuvis tarytum „ištyžta" — nustoja veiklumo, noro užsiangažuoti kilnesniems darbams. Jis ramiai sau plaukia pasroviui, kol pagaliau visiškai paskęsta kasdienybėje. Tik priespaudos, draudimo bei persekiojimo dienomis jis pražysta ryžtu ir kovinga dvasia. Tuomet jokios kliūtys nebaisios.

Žvelgiant iš laiko perspektyvos, neatrodo, kad ateitininkų suvaržymas atnešė tuos rezultatus, kurių tuometinė valdžia tikėjosi. Beveik daugiau už ateitininkus nukentėjo skautai, nors buvo norėta kaip tik šią organizaciją iškelti. Net iki dabar yra užsilikę nemaža kartėlio, nukreipto prieš skautiją. Kad draudimas per daug žalos ateitininkams nepadarė, patvirtina ir knygos autorius pokalbyje su Julium Keleru („Draugas" Nr. 175 (31), 1992):

Galima spėti, kad palankiomis veikimui sąlygomis organizacija tikrai būtų daug daugiau išaugusi horizontaliai, t.y. skaičiumi, bet vertikaliai, dvasiniu atžvilgiu, gal ir nebūtų taip sustiprėjusi, kaip draudimo metu. Į šį klausimą panašiai atsako ir kun. dr. Kazimieras Ruibys, rašydamas mano trečiajai knygos daliai savo atsiminimus. Jis taip samprotauja: „Ar neatrodo Jums, kad visas tas persekiojimas buvo Dievo Apvaizdos siųstas: jis atsijojo pelus nuo grūdų, išmokė, kaip elgtis abiejų okupacijų metais dirbti pogrindyje. Juk ano meto ateitininkai šiandien ir Tėvynėje ir tremtyje neišdavė savo jaunystės idealų ir neša ant savo pečių krašto išlaisvinimo naštą". (Laiškas rašytas 1989 metais).

Taip, bet kokia kaina tas viskas vyko. Taip, kaip atsijojant pelus, su jais iškrinta ir grūdų, atsijojant ir ateitininkus, ne viskas, kas atkrito, buvo vien pelai. Juk buvo ateitininkuose ir valdininkų ir net mokytojų vaikų. Išgirdę, kad jų vaikai priklausą ateitininkams, gali nukentėti ir pridaryti jiems, tėvams, didelių nemalonumų, jie draudė savo vaikams prie tos organizacijos priklausyti, o priklausančius iš jos atsiėmė.

Tame pokalbyje Antanas Masionis pasisako ir priežastis, paskatinusias rašyti knygą „Ateitininkų dvasia nepalūžo". Štai viena jų:

„Beplanuojant ateitininkams 1985 minėti savo organizacijos deimantinį jubiliejų, iš anksto pasirodė spaudoje tuo reikalu vienas kitas straipsnis. Vienas iš tų straipsnių buvo parašytas šviesaus atminimo mokytojo-istoriko Vincento Liulevičiaus. Jis tarp kitko apgailestavo, kad ateitininkai, jau gana sena ir savo veikla gražiai besireiškianti organizacija, dar neturi parašytos savo istorijos. Jis ragino nedelsiant tuo susirūpinti, nes

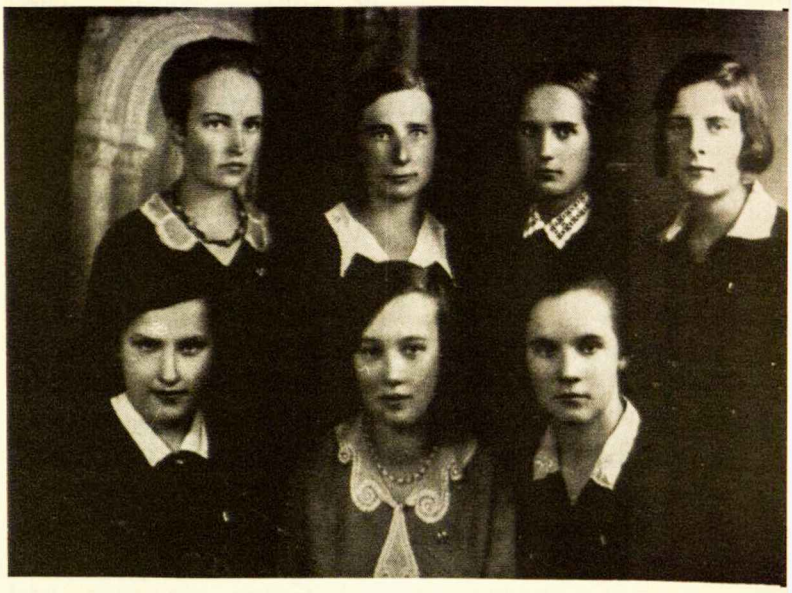

Kauno moksleivių ateitininkų rajono valdyba. Viduryje studentė Aleksandra Savickaitė. Data: 1932.VI.13.

laikas dirba mūsų nenaudai, retėja mūsų vyresniųjų narių eilės ir išeidami jie negrąžinamai nusineša su savimi daug mūsų istorijai svarbių žinių. (Kaip teisingai jis išsireiškė ir apie save. Jei bent iki šiol jis ir pats būtų pagyvenęs, gal mūsų istorija jau būtų buvusi ir parašyta).

Šis Vincento Liulevičiaus paraginimas jau buvo man galutinis. Nebūdamas istorikas, nusprendžiau parašyti bent apie vieną mano ateitininkiškos veiklos laikotarpį, būtent, apie tuos „nelinksmus dalykus", kurie buvo mano gana skaudžiai pergyventi ir labai giliai įsirėžę atmintyje.

Beje, dar klausiate, ką būtų galima trumpai pasakyti skaitytojams, kurie mano atsiminimų, kai jie buvo spausdinami „Drauge", nėra skaitę. Atsakymas labai trumpas: jie bus iš naujo atspausdinti mano knygos pirmoje dalyje. Mat, mano knyga turės tris dalis: pirmoji dalis jau ką tik paminėta, antroje dalyje bus vienas kitas papildymas ir „pasigalynėjimas" su mano atsiminimų kritikais, o trečioje dalyje pasisakys apie dvidešimt liudininkų, kurie ateitininkų veiklos draudimo laikais buvo nukentėję: mokyklų direktorių arba policijos tardyti, gąsdinti bausmėmis, užverbuoti šnipinėti savo draugus, sumažintas elgesio pažymys, išmesti iš mokyklų ir panašiai".

Apie A. Masionio prisiminimų knygą čia plačiau nekalbėsime, tegul ją įvertina skaitytojai. O paskaityti šį mūsų tautos — nors nelabai šviesų istorijos fragmentą reikia. Iš istorijos turime juk mokytis bent jau tiek, kad nepakartotume tų pačių neprotingų klaidų. „Ateitininkų dvasia nepalūžo" gaunama pas platintojus, „Drauge" ir *Ateities* leidykloje, 4036 W. 91st Place, Oak Lawn, IL 60453.

TEIŠLIEKA MŪSŲ PRAEITIS GYVA

Algis Norvilas

A. Masionio „Ateitininkų dvasia nepalūžo" knygos įvadas.

Pirmąsias užuominas apie moksleivių ateitininkų organizacijos uždraudimą nepriklausomoje Lietuvoje nugirdau ankstyvaisiais pokarinės išeivijos metais. Jau tada, kiek prisimenu, ši žinia mane stebino ir kėlė nemaža smalsumo. Matyti, augant amerikietiškos laisvės aplinkoje, buvo nesuprantama, jog valdžia galėtų kištis į jaunimo organizacijų veiklą. Kaip anie dr. Kazio Pemkaus minimi žemaičiai, jutau, jog „kažkas ,ne tep' " (p. 195). Tačiau apie šiuos dalykus pirmaisiais išeivijos metais nebuvo daug nei kalbama, nei daug rašoma. Berods, apie moksleivių ateitininkų veiklos draudimą bei persekiojimą pirmą kartą daugiau žinių užtikau Juozo Ereto monografijoje apie *Kazį Pakštą* (1970). Kiek vėliau Juozas Girnius jau daug plačiau aptarė draudimo laikotarpį savo veikale *Pranas Dovydaitis* (1975). O dabar Antano Masionio atsiminimuose susilaukėme pirmo atskiro bei tiesioginio moksleivių ateitininkų veiklos draudimo laikotarpio nušvietimo.

A. Masionio atsiminimų paskelbimas *Draugo* atkarpoje 1985 metais išeiviją užklupo lyg perkūnas iš giedro dangaus. Jie iš karto tapo sensacija, patraukę visų dėmesį bei sukėlę nemaža diskusijų. Prie šio susidomėjimo, be abejo, bus prisidėjęs ir autoriaus literatūriškai patrauklus pasakojimo stilius. Tikriausiai ne vienam dingtelėjo mintis, jog A. Masionio atsiminimai skaitomi lyg koks romanas, tarsi kokie R. Spalio *Gatvės berniuko nuotykiai,* tik šiuo atveju tai tikrų studentų nuotykių aprašymas. Iš tiesų A. Masionis nepristato praeities vien faktų seka, o sugeba įtraukti skaitytoją į aprašomų įvykių eigą. Skaitytojas čia pasijunta esąs ne žiūrovas, o pačių įvykių dalyvis, tarsi stovįs šalia autoriaus ir betarpiškai išgyvenąs jo aprašomus dalykus. Niekada nepamiršiu epizodo, kai, policininkams bevaikant traukinio stotyje susirinkusius moksleivius, šiems užgiedojus Lietuvos himną, policininkai ramiai sustojo, atiduodami himnui pagarbą. Savo patraukliu stiliumi A. Masionis jungiasi prie šiuo metu dažnai siekiamo praeities aprašymo (biografijos, istorijos) idealo: ir skaitytojui žinių pateikti, ir jį sužavėti. Juk istorija turėtų būti tiek pat įdomi, dėmesį patraukianti, kiek ir pats gyvenimas.

Tačiau klystume manydami, jog vien autoriaus rašymo sklandumas sužadino nepaprastą atgarsį, kurio atsiminimai susilaukė. Tokio paaiškinimo šiuo atveju tikrai nepakaktų. Daug svarbesnė atgarsio priežastis ta, kad autorius išdrįso praverti tylos uždangą jau tiek ilgai čia išeivijoje gaubusią ateitininkų veiklos draudimo laikotarpį Nepriklausomybės metais. Jei kiti apie tą laikotarpį yra kalbėję užuominomis ar bendru vertinimu, autorius prabyla kaip tų įvykių dalyvis, liudydamas tai, ką pats savo akimis yra matęs. Todėl ne vieną masino smalsumas daugiau sužinoti, kas tuo metu Lietuvoje vyko, kaip ateitininkų organizacija buvo slopinama. Be abejo, buvo tokių, kurie jaudinosi dėl A. Masionio viešai tarto tiesos žodžio apie ateitininkų organizacijos patirtą neteisybę autoritarinio režimo metu. Toks tiesos žodis ne visiems galėjo patikti, o kai kam gal buvo tiesiog nemalonus.

A. Masioniui nebuvo jau taip lengva apie praeitį atvirai kalbėti. Išeivijos sąlygomis įsigalėjęs nusiteikimas, jog bet koks kritiškesnis pasisakymas apie nepriklausomos Lietuvos laikotarpį yra ne tik netaktiškas, bet ir neleistinas. Nepriklausoma Lietuva yra tarytum pastatyta ant pjedestalo, esančio už kritiško vertinimo ribų. Kartais susidaro įspūdis, kad draudimas neigiamai apie nepriklausomą Lietuvą pasisakyti yra tiek persmelkęs išeivišką sąmonę, jog jis veikia tarsi koks pasąmonės koštuvas, sulaikydamas visa tai, kas, atrodo, galėtų teršti garbingą nepriklausomos Lietuvos vardą. Štai vienas tokio perkošimo pavyzdėlis. V. Žukas *Atgimimo* laikraštyje (*Atgimimas,* 1989 m. kovo 17 d., p. 5) paskelbė išsamią vysk. Vincento Borisevičiaus gyvenimo apybraižą, suminėdamas, kaip jis buvo persekiojamas tiek vokiečių, tiek sovietų, tiek ir pačių lietuvių. Šią apybraižą pastebėjęs, Chicagos dienraštis *Draugas* bemaž ištisai atkartojo savo pirmame puslapyje (*Draugas,* 1989 m. birželio 15 d., p. 1). Tačiau akį iškart patraukia vienas svarbus išleidimas: nutylėta kaip tik ta vieta, kur neigiamai pasisakoma apie Smetonos valdymo metą. Ją čia ir pacituosime: „Nuo 1926 m. kunigas V. Borisevičius Telšių seminarijos rektorius. Tačiau nežiūrint aukštų pareigų, Smetonos saugumiečiai iškrėsdavo ir rektoriaus biblioteką, pvz., kartą ieškojo klierikų brošiūros, kurioje buvo pasisakyta prieš tautininkų vienvaldystę". Kad vokiečiai ir sovietai vyskupą persekiojo, paminėta, bet kad patys lietuviai taip elgėsi — jau išleista.

Praeitis kartais nutylima ir sąmoningai. Tokio

sąmoningo baiminimosi atvirai apie praeitį kalbėti pavyzdį galima pastebėti kad ir šitoje pačioje knygoje. Paprašytas surašyti savo prisiminimus apie Nepriklausomybės laikotarpį, Bronis Kaslas ilgokai dvejojo, ar verta prisiminimus skelbti, kol galop sutiko, bet su sąlyga, kad kartu bus pateiktas ir toks atsiribojantis prierašas (p. 148).

„Pakartotinai bandžiau įtikinti šio leidinio autorių laikinai susilaikyti skelbti šią knygą viešumai.

Mano motyvai: emigracijos jaunimas bei dabartinės Lietuvos lietuviai šiuo tautinio atgimimo laiku galėtų susidaryti klaidingą įspūdį apie nepriklausomos Lietuvos periodą, o taip pat Lietuvos priešai galėtų leidinį panaudoti savo tikslams. Be to, šis leidinys galėtų sukelti emigracijos tarpgrupinį erzelį, kas nebūtų naudinga šiame svarbiame periode, kada yra labai reikalinga tautinė harmonija".

Pirmiausia krinta į akis, jog tame prieraše B. Kaslas niekur nesuabejoja savo atsiminimų patikimumu. Tai, ką jis aprašo, yra tikrai įvykę. Taip pat jis to nelaiko kokiu privačiu reikalu, apie kurį nebūtų tinkama kalbėti. Jam tik atrodo, kad dėl įvairių sąlygojančių aplinkybių dar nėra atėjęs tinkamas laikas praeities prisiminimus skelbti. Tarp tų aplinkybių jis sumini galimą emigracijos jaunimo klaidinimą, informacijos piktnaudojimą iš Lietuvos priešų pusės ir pavojų tautinei harmonijai. Be abejo, kartais tauta bei valstybė išgyvena ypatingų momentų, kada apdairumas reikalauja laikinai patylėti. Tačiau, kada baiminamasi skelbti prieš daugiau negu 50 metų patirtus įvykius, susidaro įspūdis, kad tautos vertybė statoma aukščiau tiesos skelbimo vertybės. Kitaip sakant, verčiau tiesą nutylėti, negu savai tautai pakenkti. Tik kažin ar šiuo atveju tiesos nutylėjimas gali tautai nešti stiprybės. Greičiau čia gali įvykti priešingai, nes, kur tiesa slopinama, ten jaunimas klaidinamas, priešui parodomas nepasitikėjimas ir tik vaikomasi tuščios harmonijos.

Reikia betgi pripažinti, kad savo prierašu B. Kaslas išreiškė tai, ką ne vienas vyresniųjų galvoja, bet gal nedrįstų kaip jisai viešai pasakyti. Šį veikalą spaudai ruošiant ir su daugeliu asmenų besikalbant, sutikau manančių, jog prisiminimų skelbti nereikėtų. Be išimties tai būdavo vyresnės kartos atstovai, mokslus išėję dar nepriklausomoje Lietuvoje. Įsiklausius į nepritariančių pastabas, jose kartodavosi ta pati mintis, kaip ir B. Kaslo — nenoras drumsti praeities prisiminimą. Verčiau patirtas nuoskaudas nutylėti, negu sukelti kokį tautinį erzelį ir būti apkaltintam Lietuvos vardo juodinimu.

Šis vyresnės kartos nenoras kritiškai vertinti nepriklausomos Lietuvos laikotarpį didžia dalimi yra suprantamas. Tai karta, kuri išgyveno nepaprastai skaudų įvykį — tėvynės praradimą. Staigus pasitraukimas iš tėvynės, atsidūrimas tremtinio padėtyje išeivius visiškai sukrėtė, giliai paveikdamas jų pasaulėžvalgą, o kartu ir jų santykį su tėvyne. Čia paminėsime tik du bruožus, charakteringus išeivio laikysenai tėvynės atžvilgiu: tai prarastos idilės ir kenčiančios tėvynės išgyvenimas. Apleisdamas tėvynę, išeivis apleido ir savo gyvenimo viltis bei lūkesčius. Ten pasiliko visa, kas buvo prasminga ir kilnu. Negana to, pati tėvynė tapo teroro ir net egzistencinės grėsmės auka. Tad juo labiau ji pasidarė brangi ir šventa. Nenuostabu, kad išeivis jautė pareigą šią suidealintą tėvynę saugoti ir ginti nuo visų pavojų. Kritiškesnis atsiliepimas tėvynės atžvilgiu jam atrodė neleistinas, o kai kuriems gal net šventvagiškas.

Nesunku taip pat pastebėti, kad visų Nepriklausomybės laikotarpio svarstymų užnugaryje stovi vienas lemtingas įvykis — autoritarinio režimo (diktatūros) įvedimas. Šis režimas tęsėsi keturiolika metų (1926–1940) ir glaudžiai siejosi su tautininkų partija, kurios nariai buvo šio režimo rėmėjai ir neretai bendrininkai. Pastariesiems šis režimas ne tik dažnai buvo pragyvenimo šaltinis, bet kartu ir gyvenimo prasmės nešėjas. Dalyvaudami režimo darbuose, jie savaip tikėjo, kad prisideda prie naujos Lietuvos kūrimo. Autoritarinė Lietuva tapo jų gyvenimo dalimi, o jie patys — tos Lietuvos įkūnijimu.

Kadangi režimo šalininkai sutapatino save su autoritarine Lietuva, jiems autoritarinės Lietuvos kritika tuo pačiu yra jų pačių ir draugų kritika, užtat giliai atgrasi, nemaloni. Be abejo, A. Masionio prisiminimai, taip vaizdžiai atskleidę smetoninės valdžios vykdytą moksleivių ateitininkų persekiojimą, jiems buvo tarsi dar neužgijusios žaizdos atvėrimas. Todėl ne vienas iš buvusių tautininkų valdžios šalininkų bei jiems prijaučiančiųjų pasiskubino A. Masioniui duoti stiprų atkirtį. Juk gindami tų laikų Lietuvos vardą, jie gina ir save.

Antroje knygos dalyje A. Masionis kaip tik ir apžvelgia kai kurių savo kritikų pasisakymus. Čia jis jau prabyla ne kaip praeities liudininkas, bet kaip istorikas, atsiliepdamas į savo kritikų pastabas. Remdamasis, kiek išeivijos sąlygomis tai galima, objektyviom žiniom apie Nepriklausomybės laikotarpį, jis stengiasi atskleisti anų įvykių istorinę raidą bei aplinkybes. A. Masionis čia pateikia vieną išsamesnių moksleivių ateitininkų veiklos draudimo analizių, paliesdamas tokias temas, kaip galimas uždraudimo priežastis, draudimo poveikį jaunimui, sankirtį su Vatikanu ir kt. Be abejo, tai tik užuomazga. Reikia tikėtis, kad tų įvykių supratimas plėsis ir gilės, pradėjus kauptis objektyviai medžiagai ir įsijungus kitiems į tų įvykių tyrimą.

O vis dėlto tiesa turi būti pasakyta. Tiesą apie moksleivių ateitininkų persekiojimą reikia išsakyti dėl daugelio priežasčių, kurių čia suminėsime trejetą. Pir-

miausia tiesos atskleidimas apie patirtą persekiojimą bent iš dalies atitaiso moralinę skriaudą, kurią daug moksleivių ir kitų asmenų tuo laikotarpiu patyrė. Neteisėtas moksleivių ateitininkų veiklos uždraudimas neišvengiamai vedė prie grasinimų, pažeminimų, baudų ir net susidorojimų — išmetimo iš mokyklos. Šių skriaudų iškėlimas užtikrina, kad tų asmenų patirtas persekiojimas nebus nustumtas užmarštin, kad jie nebus palikti vieni savam istoriniam likimui. Priešingai, neteisybės nutylėjimas rodytų, kad atsisakome su nuskriaustaisiais solidarizuotis, tuo pačiu tapdami melo suokalbio bendrininkais. Todėl džiugu, kad trečioje šios knygos dalyje ir daugelis kitų asmenų pasidalina savo prisiminimais iš ateitininkų veiklos draudimo laikotarpio. Kas trumpu vaizdeliu, kas platesniu aprašymu papildo mūsų žinias bei supratimą tų sunkumų ir neteisybės, kurią jaunimui tekdavo patirti dėl savo veiklos ateitininkų organizacijoje.

Prabilti apie patirtus persekiojimus reikalauja ir mūsų atsakomybė prieš Lietuvos istoriją. Tauta, kuri nepajėgia atvirai į save pažvelgti, vargiai gali pilnai kultūriškai subręsti. Kaip asmuo, siekiantis pilnutinės asmenybės, turi nuolatos susigrumti su savo trūkumais bei silpnybėmis, taip ir tauta, trokštanti kultūriškai bręsti, turi savo nesėkmes bei klaidas pripažinti ir įvertinti. Tik suvokus savuosius netobulumus, tegalima tikėtis juos pergalėti ir tokiu būdu asmeniui įgauti pilnesnį asmenybės vientisumą, o tautai — pasiekti aukštesnį kultūrinį brandumą, suteikiantį sveikesnes bendravimo formas, tikresnį savimi pasitikėjimą. Priešingai, tiek asmuo, tiek ir tauta, kurie neįstengia su savo praeitimi susigyventi, neišvengiamai susiaurina savo išsiskleidimo galimybių akiratį.

Padaryta neteisybė niekada nelieka užsklęsta savo pačios veiksmų rate. Ji neišvengiamai skverbiasi į kitas gyvenimo sritis, jas vienaip ar kitaip ardydama, nešdama nesantaiką. Ne kitaip buvo ir su moksleivių ateitininkų organizacijos uždraudimu. Tik perskaičius čia pateiktus prisiminimus, paaiškėjo, iš kur kilo nemaža dalis dažnai jaučiamo priešiškumo tarp skautų ir ateitininkų jaunimo organizacijų išeivijoje. Priklausius tiek skautams, tiek ateitininkams visada buvo neaišku, kodėl šios organizacijos turėtų viena su kita nesutarti, nes jos iš esmės yra panašios, siekiančios, tik kitu būdu, to paties tikslo. Suprantama, jos tarp savęs gali konkuruoti, bet kam griebtis pašaipos ir net niekinimo? Pasirodo skautų suvalstybinimas ir moksleivių ateitininkų uždraudimas jaunimą pastatė į nepavydėtiną priešingumo padėtį. Vieni jautė pareigą skautus palikti, nes nenorėjo priklausyti valstybės kontroliuojamai organizacijai, kiti iš principo jungėsi į organizaciją, kuri buvo persekiojama. Organizacijos atsistojo kitose plotmėse, tarp jų narių neišvengiamai įvyko nemažas lūžis. Kun. Justino Steponaičio liudijimu, „atsirado MES IR JŪS" (p. 198), tai atlydėjo šias organizacijas ir į išeiviją. Čia tarsi tos pačios šeimos dviejų vaikų likimas: vienas tėvų proteguojamas, kitas — atstumtas. Vargu, ar jie vėliau galės sveikai bendrauti. Žiūrint į nelemtus autoritarinio režimo sprendimus, dabar tampa aišku, kad ne tik ateitininkai, bet ir skautai buvo nė kiek ne mažesnė auka. Reikia viltis, jog atsikuriančioje Lietuvoje skautų ir ateitininkų organizacijos supras, kad jos vykdo tokią pat jaunimo auklėjimo misiją, tik kiek skirtingais pavidalais, ir atsivers visam jaunimui. O pasitaikančią trintį tarp abiejų organizacijos narių čia, išeivijoje, reikia laikyti ne tiktai praeities liekana, bet psichinio bei dvasinio liguistumo ženklu.

Apskitai reikėtų pasakyti, kad dabar, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, yra atėjęs pats laikas išsamioms Nepriklausomybės laikotarpio studijoms. Ypač reikėtų atskleisti pilnesnį autoritarinio laikmečio vaizdą. Šalia jau svarstomo moksleivių ateitininkų persekiojimo yra daug kitų įvykių, kurie dar laukia platesnės analizės. Taip pat reikėtų paklausti: kodėl Lietuva ir lietuviai pasuko diktatūros keliu? Kas darytina, kad tokia klaida ateityje nebepasikartotų? Taikliu B. Kaslo klausimu: „Ar mes, lietuviai, pasimokysime ateičiai iš savo politinės praeities" (p. 158).

Tačiau tiesa labiausiai turi būti pasakyta todėl, kad pati tiesos esmė to reikalauja. Juk amžių gale viskas bus atskleista — C. S. Lewis žodžiais, visi būsime pakviesti *„viešumon"* atsistoti *(The Problem of Pain,* New York: Macmillan, 1962, p. 61). Todėl evangelija ir ragina, kad „pametę melagystę, kiekvienas kalbėkite tiesą su savo artimu, nes mes esame vieni kitų nariai" (Ef. 4,25). Nors atpirkimo pilnatvėje tiesa bus visiškai atskleista, tačiau garbingu tiesos liudijimu jau dabar jungiamės į atpirkimo istoriją. O be tiesos liktų vien tuštuma, nes tiesos užslėpimas pakirstų viltį ateičiai ir nustelbtų galimybę nemeluotai meilei.

Sunku pervertinti tą napaprastai svarbų įnašą, kurį Antanas Masionis atliko, paskelbdamas savo prisiminimus iš moksleivių ateitininkų organizacijos draudimo laikotarpio. Jam priklauso visų mūsų padėka. Esame taip pat dėkingi ir visiems kitiems, kurie nepabūgo pasidalinti savo išgyvenimais, patirtais dėl dalyvavimo ateitininkų veikloje. Jų prisiminimai ir jaudina, ir kelia nemaža nuostabos: pradėjus skaityti, sunku juos padėti į šalį. Be bendraamžių liudijimo, vargu ar būtų galima atkurti to laikmečio gyvenimo dramą. Tegul šis veikalas tarnauja kaip įvadas į tolimesnes draudimo laikotarpio studijas. Ypač lauktinos studijos, kurios galėtų pasiremti pirminiais šaltiniais. Tegul A. Masionio ir kitų autorių pavyzdys paskatina ir daugiau bendraamžių paskelbti savo prisiminimus, kad to laikmečio vaizdas nebūtų iš atminties išdildytas, o liktų amžinas ir gyvas.

ATEITININKAI IR SKAUTAI

VYTENIS STATKUS

Š.m. antroje pusėje *Ateitis* leidykla išleido Antano Masionio knygą *Ateitininkų dvasia nepalūžo.* Joje aprašomi kai kurie įvykiai Lietuvoje, 1930 ir vėlesniais metais išleidus „Lietuvos skautų sąjungos įstatymą", kuriuo buvo leista mokyklose veikti tik Švietimo ministerijos prižiūrimiems skautams, o uždraustos visos kitos mokyklinės jaunimo organizacijos. Jų tarpe ir ateitininkai. Dėl to draudimo tuo metu tarp ateitininkų ir skautų bei jų šalininkų atsirado trintis, kurios likučių kartkartėmis juntama ir dabar.

Čia peržvelgsimų įvykių užuomazga tenka laikyti 1926 metų gegužės mėnesį įvykusius rinkimus į trečiąjį seimą. Rinkimų metu ligtolimuose seimuose turėta krikščioniško bloko parlamentinė dauguma atiteko socialdemokratų ir liaudininkų blokui. Susirinkęs trečiasis seimas pradėjo skubiai vykdyti savo liberalinę programą: buvo panaikintas karo stovis, iš kalėjimų paleisti komunistai, kurie tuoj užėmė aktyvų vaidmenį sukurtose profesinėse sąjungose. Siekiant pritraukti lenkų atstovų balsus, visoje Lietuvoje pradėtos steigti lenkiškos mokyklos, net ir tose vietovėse, kur lenkų nebuvo. Taip pat buvo numatyta sumažinti kariuomenę.

Visoje Lietuvoje dar buvo labai gyvas prisiminimas neseniai pasibaigusių kovų su bolševikais ir lenkais, todėl į šiuos seimo sprendimus ir jų pasekmes pradėta žiūrėti, kaip į grėsmę Lietuvos nepriklausomybei. Didelį pasipiktinimą sukėlė ir policijos brutalumas, išsklaidant Karo muziejaus sodelyje susirinkusios patriotinės studentijos demonstraciją, kurioje gausiai dalyvavo ir ateitininkai,

1926 m. gruodžio 17 naktį grupė jaunesnių karininkų įvykdė perversmą: suėmė ministrus, įsakė išsiskirstyti dar posėdžiaujančiam seimui ir įtikino prezidentą dr. Kazį Grinių atsistatydinti. Po perversmo buvo sudaryta iš, perversme dalyvavusių, partijų koalicinė vyriausybė, į kurią įėjo tautininkų ir krikščionių demokratų srovių ministrai. Ši vyriausybė išsilaikė iki 1927 m. gegužės mėnesio, kai kr. demokratai ministrai iš vyriausybės pasitraukė ir krikščionys demokratai išėjo į opoziciją. Valdžios galia liko vienos tautininkų srovės rankose.

Įvairūs sambūriai, jų tarpe ir politinės partijos, rūpinasi išlaikyti savo tęstinumą. Peržvelgiamu laikotarpiu partijų tęstinumą išlaikyti padėjo, mokyklose veikę, įvairių pažiūrų moksleivių būreliai. Tautininkai, neseniai gavę politinę galią, tokios jaunimo (bent kiek gausesnės), organizacijos neturėjo. Šiuo atveju galima logiškai prileisti, kad valdanti partija nusprendė savo žinion paimti, su jokia politine partija nesusijusią, skautų organizaciją ir ją panaudoti savo ateičiai užtikrinti. Tai buvo atlikta, specialiai tam reikalui išleistu, teisiniu aktu.

Įstatymai ir įvairūs valdžios potvarkiai Lietuvoje buvo skelbiami valdžios leidžiamose „Vyriausybės žiniose", kurių 338 numeryje buvo paskelbtas šis

LIETUVOS SKAUTŲ SĄJUNGOS ĮSTATYMAS

1. Lietuvos skautų sąjungos įstatymus yra vienintelis Lietuvoje visuomeninis susivienijimas, kuris turi tikslą pagal Baden-Powell'io skautybės sistemą auklėti jaunimą dorais žmonėmis ir naudingais Lietuvos piliečiais.
2. Skautų sąjungos nariais gali būti auklėjamos 1 str. nurodyta sistema jaunuomenės vadai ir rėmėjai, pilnateisiai abiejų lyčių Lietuvos piliečiai.
3. Lietuvos skautų sąjunga yra Švietimo Ministerijos žinioje. Vyriausias sąjungos valdomasisi organas yra jos taryba.
4. Sąjungos ir jos organų sudarymą ir vidaus tvarką nustato Švietimo Ministerio patvirtintas statutas.
5. Respublikos Prezidentas yra sąjungos šefas. Šefo pavaduotoju yra sąjungos tarybos pirmininkas.
6. Sąjungos lėšas sudaro jos pajamos ir valstybės pašalpos.
7. Sąjunga yra juridinis asmuo. Ji turi teisę įsigyti kilnojamą ir nekilnojamą turtą, ieškoti ir atsakyti teisme.
8. Sąjungos vartojamų arba panašių uniformų, ženklų ir vėliavų negali vartoti kiti susivienijimai.
9. Sąjunga nustoja veikusi Respublikos Prezidento įsakymu, statuto nustatyta tvarka Švietimo Ministeriui pasiūlius. Sąjungai nustojus veikti, jos turtas tenka Švietimo Ministerijai.
10. Šiam įstatymui pradėjus veikti, visos organizacijos, kurios turi tokį arba panašų tikslą, kaip šiuo įstatymu Lietuvos skautų sąjunga, pereina šitos sąjungos žinion.
11. Lietuvos skautų sąjungą sutvarko pagal šį įstatymą Lietuvos skautams remti draugijos centro valdyba.
12. Šis įstatymas veikia nuo 1930 m. spalių mėn. 1 d.

Anglijoje kilęs, po pasaulį išplitęs, skautybės sąjūdis civilizuotose visuomenėse greit buvo pripažintas tinkama priemone jaunimui ugdyti vertingomis asmenybė-

mis, gerais piliečiais, laimingais žmonėmis. Atsirado ir kopijuotojų, kurie, pasisavindami kai kurias formas ar metodus, panoro sąjūdį kreipti savo siauriems, skautybei svetimiems tikslams. Norint nuo to apsisaugoti, valstybės išleisdavo atitinkamus įstatymus, čarterius ar kuriuo kitu vardu vadinamus teisinius aktus, kurie apsaugodavo skautų organizacijas nuo pašalinių, jų tarpe ir politinių, įtakų.

Bet kurios politinės grupės galutinis tikslas yra valstybinės galios įsigijimas ir užsitikrinimas. Tai vyksta politiniu procesu, kuriame įvairios kontraversijos ir konfliktai yra normalus reiškinys. Kadangi skautybė rūpinasi ugdyti, formuoti savo narių asmenybę, valstybinės galios siekimas jai yra svetimas.

Logiškai vertinant, ir valstybė neturi kištis į piliečių veiklą, kuri nesikryžiuoja su politiniu procesu. To dėsnio laikomasi modernioje, demokratinėje valstybėje.

Pažiūrėkime, kiek šis įstatymas atitinka skautų organizacijos normaliai vieklai reikalingas sąlygas. 1 str. LSS-gai rezervuojama išimtinė teisė Lietuvoje veiklai pagal Baden-Powell'io sistemą. Tai atitiko faktinę padėtį, nors kai kuriose valstybėse lygiagrečiai veikia po kelias skautų organizacijas. 2 str. nusakoma kas gali būti LSS nariais. 3 str. LSS-gą subordinuoja vykdomosios valdžios organo, Švietimo miniterijos, kontrolei. Tas žodis „žinioje" yra tiek plačios apimties, kad Švietimo ministerijai paliekama visiška laisvė LSS veiklą kreipti bet kuria linkme. 4 str. tik patvirtina dėl 3 str. kylančias abejones. 5 str. respublikos prezidentas, aukščiausias valstybės politinis asmuo deklaruojamas LSS šefu, tuo sąjungos egzistavimą ir pobūdį visai supolitinant. 6 str., per valstybės teiksimas pašalpas, LSS-gą net finansiniai pririša prie valstybės aparato. Nieko negalima prikišti dėl 7 ir 8 straipsnio. 9 str. nustatoma, kad sąjungos veikla, ar veiklos galas, priklauso tik nuo valdžios organų geros valios, net nenustatant, dėl kurių priežasčių sąjungos gyvavimas gali būti nutrauktas. 10 str. yra priešingas skautybės principui, kad nariu asmuo gali tapti tik savo laisvu noru, nepriklausomu pasirinkimu. Šiuo įstatymu LSS-gai buvo užkraunamas valstybės valios vykdytojo, jos agento, vaidmuo skautais „padaryti' iki šiol moksleivių būreliuose veikusius ateitininkus, socialistus ir visokius kitokius uždarytų organizacijų narius.

Kokioje gi aplinkoje galėjo būti sukurtas toks dokumentas? Europoje tuo metu stipriai reiškėsi autoritetinio valstybės valdymo tendencijos. Kaip antidotas, Rusijoje įsikūrusiam komunizmui, daugiausia dešiniosios krypties partijos stengėsi konsoliduoti savo galią visose valstybės gyvenimo srityse. Taip buvo Italijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, visose trijose Baltijos valstybėse, Ispanijoje ir kitur. Tokia tendencija buvo ir Lietuvoje. Bent čia prieinamuose, šaltiniuose nerandame informacijos, kaip kilo mintis išleisti tokį įstatymą, kaip jis buvo rengias ir kaip jis gavo galutinę formą.

Įstatymo vykdymas buvo užkrautas mokytojams. Jie buvo įpareigojami prižiūrėti, kad, jų vedamose klasėse ar jų vadovaujamose mokyklose, šis įstatymas būtų vykdomas. Švietimo ministerija turėjo savo rankose visas sankcijas užtikrinti, kad įstatymas būtų vykdomas. Tokios sankcijos — pažeminimas tarnyboje, net atleidimas iš darbo-galėjo turėti sunkių pasėkmių nubaustojo gyvenime, nes gauti kitą darbą tuo metu nebuvo lengva.

Kokios to įstatymo pasekmės? Jos visai neatitiko to, ko laukė įstatymo leidėjai, t.y. skautų organizaciją paversti valdančios partijos prieauglio mokykla ir tuo pat metu užgniaužti, su režimu nesiderinančias, kitas jaunimo organizacijas. Lituvos skautų sąjungos įstatymas tapo „nesantaikos obuoliu", įmestu tarp dviejų, iki tol darniai sugyvenusių, organizacijų. Panaudojant įaudrintas nuotaikas ir valstybinių priemonių spaudimą, tarp ideologiniai artimų sąjūdžių buvo dirbtiniu būdu sukelta nesantaika, kuriai nėra jokio esminio pagrindo ir kurios, vyresniųjų tarpe dar užsilikusį tvaiką, reikia išsklaidyti nuoširdžiu išsiaiškinimu. To pavyzdį jau seniai davė ir tebeduoda jaunieji skautų ir ateitininkų organizacijų nariai, kurie priklauso ir skautams, ir ateitininkams. Tiek individų, tiek ir sambūrių tarpe pasitaiko susipykti, susikiviřčyti, bet pridera ir susitaikyti. Kiek žinau, skautai ateitininkų pusėn visad turėjo ištiestą taikos ranką, o ne sugniaužtą kumštį. Taip yra ir dabar.

Man buvo sudaryta proga perskaityti, neseniai pasirodžiusią, Antano Masionio knygą *Ateitininkų dvasia nepalūžo.* Su autorium teko susipažinti dar Uchtės stovykloje, kur jis vedė anglų kalbos kursus. Dalis knygoje išspausdintų autoriaus atsiminimų jau buvo spausdinti 1985 metais *Drauge.* Tuo metu jie spaudoje buvo sukėlę tam tikrą subruzdimą. Neigiamai atsiminimuose paliestos politinės srovės žmonės juos kritikavo dėl Lietuvos tuometinės santvarkos ir jos metodų neigiamo pavaizdavimo, teigdami, kad žeminamas Lietuvos vardas ir prestižas jaunimo akyse. Su ta kritika tektų sutikti, jei ji būtų taikoma kuriam, vaizduotės sukurtam, literatūriniam kūriniui. Tuo tarpu Antano Masionio knygoje remiamasi liudininkų parodymais su vietų, datų ir kitų aplinkybių nuorodomis. Nežinome, kurie iš tų liudininkų rėmėsi kuria nors dokumentine medžiaga, o kurie tik atmintimi, o šiuo pastaruoju atveju galėjo lengvai atsirasti ir klaidų. Gausios išnašos rodo autorių nuodugniai susipažinus ir ištyrus prieinamus informacijos šaltinius.

Grįžtant prie aukščiau minėtų kritikų, turime pa-

klausti: reikėjo šią knygą leisti, ar ne? Manau, taip! Visi aprašomi įvykiai yra Lietuvos istorijos dalis. Iki šiol jie buvo neminimi, nutylimi, paliekant spragą to laikotarpio Lietuvos istorijoje. Spraga padaro istoriją nepilną, o tuo pačiu ir netikrą. Kad ir po daugelio metų, viešai iškelti politiniai bei visuomeniniai nemokšiški poslinkiai gali būti įspėjimas ateities politikams. Ateitininkų veiklos mokyklose uždraudimas ateitininkų sąjūdį tik užgrūdino ir sustiprino!

Kalbant, apie A. Masionio knygą, dar reikėtų kelių papildymų. Karo mokyklon stojantiems ištikimybės liudijimas, matyti, nevisad buvo reikalaujamas. 1937 m. baigiau aspirantų XII laidą, ją taip pat baigė, knygos 145 psl. minimas, jėzuitas dr. Petras Daugintis S.J., gaudamas artilerijos ats. j. ltn. laipsnį. Tokį pat laipsnį tuo pat metu gavo ir, vėliau partizanų kovose žuvęs, Julijonas Būtėnas. Inžinerijos ats. j. ltn. laipsnius gavo ateitininkai Jonas Boruta ir, vėliau Sibire žuvęs, Romas Striupas. Tai tik man žinomi, toje pat kuopoje tarnavę, ateitininkai. Tuo metu buvo dvi aspirantų kuopos.

Skautų neprašyta, jiems primesta, „privilegijuota" padėtis padarė nemaža žalos tiek visai skautų organizacijai, tiek ir atskiriems jos nariams. Pareiga Dievui yra pats pagrindinis skautiškosios pasaulėžiūros stulpas. Dėl šio konflikto skautų vienetai neteko savo dvasios vadų — buvo kalbama, kad dvasinė vyresnybė kunigams uždraudė dalyvauti skautų veikloje. 1939 m. skautų vadovų stovyklon atsilankė ir šv. Mišias aukojo jaunas kunigas Vaitelis. Ir dabar atsimenu, su kokiu džiaugsmu stovyklautojai jį sutikome ir išlydėjome. Kai kurie kunigai neįsileisdavo į bažnyčią, organizuotai į pamaldas atvykusių, skautų su vėliavomis, iš sakyklų neigiamai atsiliepdavo apie skautus. Viena liudininkė, iki LSA įstatymo išleidimo dalyvavusi vienodai ateitininkų ir skaučių organizacijose, pasakojo, kad, tą įstatymą paskelbus, ateitininkų tarpe jai buvo duota suprasti, kad ji įtariama šnipinėjanti prieš ateitininkus. Ji tikrai nešnipinėjo, bet iš ateitininkų pasitraukė, nes negalėjo pakęsti įtarinėjimo atmosferos.

To meto tikros skautų nuotaikos atsispindėjo jų korporacijose: „Vytis" ir studenčių skaučių draugovėje. Į jas stodavo, skautišką pažiūrą į gyvenimą jau susiformavę, studentai. Atitinkamomis progomis, vienokia ar kitokia forma, juniorai būdavo įspėjami: „mes tarnybų neduodame". Tai patvirtino toks atsitikimas. Ekonomijos kursą baigusi, viena sesė skautė, turėdama vieno tautininkams artimo kunigo rekomendaciją, nuėjo pas Finansų ministerijos gen. sekretorių, žymų partijos šulą D. ir paprašė darbo. Atsakymas buvo toks: „Panele, jei Tamsta būtumei atėjus su žalia kepuraite, ar bent paprasta berete, darbą būtumei gavusi, bet dabar, dėvinčiai mėlyną kepuraitę, darbo duoti negaliu". Darbą vėliau ji (žalia — tautininkų korporacijų spalva; mėlyna — studenčių skaučių draugovės. — Red.) gavo visai kitoje įstaigoje, nes „valgyti reikėjo"...

Ir ne jai vienai: yra žinoma nemaža atvejų, kai gimnazijose buvę aktyvūs ateitininkai, atėję į universitetą, stojo į valdžios proteguojamas tautininkų korporacijas. Vis dėl to valgio...

Baigdamas skaityti A. Masionio knygą, pasigedau kelių baigiamųjų sakinių — atleidimo savo persekiotojams ir oponentams, kaip to moko Kristus. Kilnus ta prasme Damušių šeimos pavyzdys, aprašomas knygos 31 puslapyje. Su tuo sutinka ir autorius knygos 66 puslapyje.

Aptariamoji knyga yra apie praeities įvykius. Praeitį žinoti reikia, iš jos mokytis būtina, bet tik joje gyventi — klaida! Kurios išvados peršasi iš čia aptartų įvykių?

Trečiasis seimas, be atodairos vykdydamas savo partines programas, neatsižvelgė į piliečių nuotaikas ir poreikius, todėl prarado piliečių pasitikėjimą. Atėjus lemtingam momentui, jam ginti nebuvo pralietas nei lašas kraujo, nebuvo paleistas nei vienas šūvis.

Uždrausdami ateitininkams veikti, tautininkai pasirodė nepažįstą savo buvusių politinių bendrininkų, tapusiu oponentais, pajėgumo ir jaunimo idealizmo, kuriam draudimas tik uždėjo slaptumo ir kankinystės aureolę. „Quidquid agas, age prudenter et semper respice finem"! „Ką bedarai, daryk protingai ir visada numatyk pabaigą".

Ateitininkai, paskelbus draudimą, jį priėmė, kaip neabejotiną, tvirtą faktą ir iš to padarė išvadą, kad skautai to nori ir pritaria. Tai buvo klaida, drumstusi normalius tų dviejų jaunimo organizacijų santykius per daugiau kaip 60 metų.

Manau, kad tiek ateitininkams, tiek ir skautams atėjo laikas atvirai išsiaiškinti ir suprasti, kad, 1930 metais atsiradęs, konfliktas buvo mums pašalinių jėgų primestas, mums to nesiekiant ir nenorint ir kad jo likučiai nėra niekam naudingi ar reikalingi. Netaktų ir prasižengimų buvo iš abiejų pusių, bet, būdami krikščionys ir lietuviai, privalome vieni kitiems atleisti ir pradėti broliškai gyventi. Į tą visuotinio susitaikymo procesą turėtų būti įtraukti ir tautininkai, nes konfliktas buvo politikos lauke. Svarbu tai, kad šiame konflikte nebuvo pralietas nei vienas broliško, lietuviško kraujo lašas.

Mūsų tikėjimas

Tikėjimas tai nuostabi Dievo dovana, kurią mes esame gavę. Be tikėjimo negalime įsivaizduoti savo gyvenimo prasmės. Pagalvokime, kas būtų be tikėjimo. Visi žmonės pasidarytų vienas kitam abejingi, būtų pamiršta artimo meilė ir draugystė. Pasaulis nusiristų į bedugnę. Jeigu esame katalikai, privalome nepamiršti Dievo vardo. Mes esame jo vaikai, Dievo vaikai. Kaip galime nesižavėti tomis aukštumomis, į kurias esame kviečiami? Sau širdyse turime nuolat kartoti: „Žiūrėkite, kokia meile mus apdovanojo Tėvas: mes vadinamės Dievo vaikai — ir esame „(1 Jn. 3. 1)". Būti Dievo sūnumis ar dukterimis reiškia priimti Šventąją Tremtąją Dvasią ir mums patiems būti jos vedamiems, būti atviriems jos veikimui, mūsų ir visų žmonių labui. Mes turime įgyvendinti Tėvo valią kiekvienoje gyvenimo akimirkoje. Tai ir yra aukštesnis kelias, kurį Jėzus mums nurodė: „Ne kiekvienas, kuris man šaukia: Viešpatie, Viešpatie, įeis į dangaus karalystę, bet tik tas, kuris vykdo mano dangiškojo Tėvo valią" (Mt 7,21).

Dėl krikščioniškojo tikėjimo tais baisiais stagnacijos, melo, neapykantos savo artimui, apgaulės metais kentėjo daug mūsų Viešpaties siųstų apaštalų, kurie rodė žmonijai kelią pas mylimąjį Tėvą danguje. Bet jų niekas nesuprato, nenorėjo net klausyti. Jie buvo kankinami, metami į KGB rūsius. Saugumiečiai, kurie aklai tikėjo komunistine sistema, tyčiojosi iš jų tikėjimo. Bet jie nepalūžo, liko tvirti sau ir savo tikėjimui. Gyvas mums šių dienų pavyzdys: Sesuo Nijolė Sadūnaitė, Viktoras Petkus, Julius Sasnauskas, kun. Bronislavas Laurinavičius ir daugelis kitų mūsų tautos drąsuolių.

Ateidami į sekmadienio šv. Mišias ir būdami Kristaus aukos dalyviais, mes tarsi įgauname balandžio — Šventosios Dvasios pavidalą ir skriejame toli, toli pas Viešpatį. Šv. Mišiose priimdami Dievo Kūną — tą mažą gabaliuką Ostijos, mes tampame geresni, doresni, gražesni ir tvirtesni savo viduje. „Kristus mus išvadavo, kad būtumėm laisvi" (Gal 5.1). Kristus mus išvadavo iš nuodėmės, kuri yra žmogiškosios vergijos šaknis. Be tikėjimo negali būti ir laisvės. Laisvė yra dovana ir kartu kiekvieno krikščionio pagrindinė atsakomybė. Išorinė laisvė yra svarbi ir reikalinga, bet neturime pamiršti ir savo vidinės laisvės. Mūsų viduje nuolat vyksta kova tarp gėrio ir blogio. Dažnai pasitaiko, kad blogis triumfuoja, bet to neturėtų būti. Šiame pasaulyje turi triumfuoti tik gėris.

Laisvė-tas brangus žodis, kuris skamba kiekvieno krikščionio lūpose, kiek jis sukelia mums minčių! O juk dažnai už laisvę buvo sumokama net kraujo kaina. Prisiminkime 1991 m. sausio 13 d. tą kruvinąjį tautos egzaminą, ir tų pačių metų liepos 31 d. Tauta, išlaikė tą egzaminą, nuo kurio priklausė mūsų ir mūsų tėvynės likimas. „Kur viešpaties Dvasia ten ir laisvė" (2 Kor 3.17).

Tik mūsų gilus tikėjimas išgelbėjo mus ir mūsų tautą nuo pražūties.

Algirdas Vaicieka

PENKIAŠIMTMEČIO MALDA

Tavo gyvybingas žodis, Viešpatie,
pasiekė šias žemes prieš 500 metų
ir mus tebekviečia
išganingąją Kristaus naujieną skelbti.

Šiandieną prašome naujai evangelizacijai
naujos aušros šiose šalyse.
Išsiųsk mus prie Tavęs kitus pritraukti,
prie tavo taikos, į Bažnyčią,
į Evangelijai pašvęstą gyvenimą.

Tegul mūsų balsai — daugybės kultūrų
ir rasių — vieningai skelbia
visiems viltį ir svetingumą.
Tepakelia mūsų rankos aukštyn
naujo gyvenimo ir solidarumo žibintą.
Tetrokšta mūsų širdys teisingumo ir tiesos.
Atnaujink mumyse drąsą ir stiprybę
paliesti, pasiekti pačius vargingiausius.

Vieningus tikėjimu ir malda su Marija,
Amerikų Mergele Marija,
laikyk mus tvirtai savo meilėje,
kai siekiame įgyvendinti tavąjį
atnaujinto pasaulio vaizdinį.

To prašome per Kristų, mūsų Viešpatį.
Amen.

Vertė kun. A. Saulaitis, S.J.

Sujunkime rankas, mes broliai ir sesės ateitininkai...

Ateitininkiškos vasaros rūpesčiai ir džiaugsmai

Ši vasara mums buvo nelengvų, bet džiausmingų darbų metas. Viena po kitos visoje Lietuvoje vyko vasaros stovyklos: trys respublikinės jaunučių stovyklos buvo Berčiūnuose; Telšių vyskupija savarankiškai pravedė jaunučiams bei moksleiviams po stovyklą; Kauno, Panevėžio ir Vilniaus vyskupijose kelios kuopos turėjo mažesnės apimties kuopų stovyklas. Didžiausias mūsų vasaros įvykis — tai sąskrydis Marijampolėje.

Šiais metais, suprasdami, kad MAS per daug gausi ir dėl to per sunku ruošti respublikinę stovyklą, pabandėme naują MAS narių subūrimo metodą. Palaimintojo Jurgio Matulaičio prieglobstyje, t.y. per jo iškilminguosius atlaidus liepos 8-12 d., įvyko Lietuvos katalikų moksleivių sąskrydis. Buvo labai didelis dvasinio atsinaujinimo pasisekimas, ypač kultūringo kūrybingumo, akademinio pasidalinimo plotmėje. Sąskrydyje dalyvavo ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirm. prof. Vytautas Landsbergis. Tai savaime buvo visiems didelis įvykis.

Po sąskrydžio Marijampolėje, suprasdami, kas reikalinga Lietuvai, rikiuodamiesi į darbų gyvenimą, palaikydami vieni kitus tarpusavio meile, malda ir karitatyvine veikla, į Lietuvos kaimus bei miestelius išvyko 7 keliaujančios stovyklos: 2 Kauno vyskupijoje, 2 Vilkaviškio, po 1 Vilniaus, Panevėžio ir Telšių vyskupijose. Jonavoje liepos 25 d. įvyko Kauno vyskupijos keliaujančių stovyklų sąskrydis. Jame dalyvavo vysk. S. Tamkevičius, kun. R. Grigas ir apie 100 keliavusiųjų ateitininkų bei iš kaimų pakviestų jaunuolių. Bandome kuo daugiau ruošti renginių nuošaliuose Lietuvos kampeliuose, kad galėtume ten skleisti gerąją ateitininki-

Lietuvos ateitininkų federacijos sekretorė Daiva Kuzmickaitė su jaunu stovyklautoju.

jos naujieną, kur jos labiausiai reikia ir kur jos mažiausiai yra.

Užmojis įvykdyti Lietuvos kaimo evengelizaciją (vadinamuoju projektu *Pavasariu*) tikrai buvo didžiulė palaima mums. Ši mintis gimė mūsų Rudens akademijoje, kurią surengėme Meteliuose 1991 m. rudenį, bet visa projekto *Pavasario* širdis buvo ses. Daiva Kuzmickaitė. Be jos nuolatinio rūpesčio, lakstymo, nepailstamo reiklumo, mes nebūtume galėję išbandyti naujus veiklos metodus. Iš tikrųjų tai buvo mintis, kurią puoselėja mumyse ses. Albina Pajarskaitė jau trejus metus (kol mes pagaliau susigaudėme, kad tikrai taip reikia pabandyti). Ses. Albina mus skatino pabrėždama, kad tai yra tikroji Dovydaitiška atgaivos dvasia ateitininkijoje. Jaunatviškas užsidegimas, idealizmas, Kristaus naujinančios dvasios reiškimasis ateitininkiškoje veikloje ir kasdienybėje, kviečiant kaimo jaunimą į dvasinį atgimimą, gražiu sugyvenimu bei džiaugsminga dvasia, pagalbos darbais liudijant ir kaimo gyventojams Gerąją Naujieną, susipažįstant su Lietuvos istorija, kultūra — tai keliaujančių stovyklų pagrindinė programa. Kaip sekėsi ją įgyvendinti, ką patyrė keliaujantys ateitininkai Kauno vyskupijoje nuoširdžiai dalinosi įspūdžiais Jonavoje.

Nemažą įnašą į vasaros stovyklų pravedimą įnešė ir iš Amerikos, Kanados bei Šveicarijos atvykęs lietuvių jaunimas. Nuoširdžiai dėkojam už „Grandies" ansamblio nuotaikingą koncertą Luginės kaime sąskrydžio metu, Audriaus, Rimos ir Mariaus Polikaičių bei Nidos Tijūnėlytės ir Vaidos Vygantaitės apsilankymą II-ojoje JAS stovykloje Berčiūnuose. Mažieji stovyklautojai ir vadovai žavėjosi muzikaliu Polikaičių ansambliu, nuotaikingu operos vakaro pravedimu. Vadovai labai gėrėjosi Audriaus sugebėjimu taip gražiai mokyti jaunimą ratelių ir šokių gamtoje, pravedant viską su nuoširdžiu humoru. Nuoširdžiai, su kantrybe ir kūrybingumu dirbo Kazys Motekaitis vasaros pradžioje, Berčiūnų stovyklautojus džiuginęs smuikelio melodija bei taktišku vadovavimu. Šie žmonės buvo tikra išeivijos jaunimo dovana. Jie dirbo kartu su mūsų vadovais ir jaunimu. Šitokia dvasia dabar labai būtina, kad būtų tas labai nuoširdus pokalbis tarp Lietuvos ir išeivijos jaunimo. Man didelis džiaugsmas buvo pamatyti Ritą Račkauskaitę, kuri buvo labai kultūringa, paprasta, paslaugi naudingais patarimais, linksmumu, sugebėjimu derinti reiklumą su džiugia ir pagarbia nuotaika. Taip pat ir dovanomis iš MAS prisidėjo prie pirmosios stovyklos pravedimo. Dailės mokytojas Keith Duchavičius įsigijo populiariausio ir įdomiausio berniukų bičiulio titulą. Jis tikrai labai kūrybingas žmogus, kuris visiems paliko labai gerą įspūdį. Kanadietė Lina Mockutė, atvykusi birželio pradžioje, prisidėjo ir prie ateitininkiškos spaudos, ir prie vadovų kursų ruošimo, dalyvavo JAS respublikinėse stovyklose, aplankė keliaujančias ir Telšių vyskupijos stovyklas. Gailimės, kad Linutė negali ilgiau pasilikti, nes iš jos patyrėme inteligentišką profesionalumą, kurį galėjo perteikti mūsų jaunom vadovytėm. Simas Zmuizdinas iš Šveicarijos, nepailsdamas keliavo Kauno vyskupijoje, perteikdamas savas stovyklavimo žinias. Sesuo Margarita, visada tokia natūraliai džiaugsminga, spėjo apsilankyti Telšių vyskupijos stovykloje, Klaipėdoje, o taip pat padėjo Daliai Kabašinskaitei pravesti JAS stovyklą Berčiūnuose. Ses. Margaritą, kaip ir kitus vadovus, labai nenorime išleisti iš stovyklų. Vienu žodžiu, jaučiame, kad išeivijos jaunimo dalyvavimas stovyklose buvo labai brangus įnašas į Lietuvos jaunimo auklėjimo darbą. Tęskime šį bendradarbiavimą, plėskime jį, nepraraskime to nuoširdumo, tos dinamikos, to gyvojo ryšio.

JAS kūrėjai: Damušiai, Bublienė, Šalčiuvienė, Polikaičiai, Kriaučiūnas ir kiti sukūrė turtingą, aukščiausio lygio lietuvišką vaikų pedagoginio auklėjimo sistemą. Toje sistemoje mokomi studentai ir moksleiviai būti

mylinčiais jaunučių globėjais ir vadovais, mokytojais. Ir Lietuvos ateitininkams didžiausias džiaugsmas, kad šią mokyklą išeivijoje kūrę ar išėję ateitininkai turėjo progos šią vasarą pasidalinti su Lietuva savo žiniomis.

Tarp stovyklų (birželio ir liepos mėnesį) teko vykti į Vokietijos Katalikų dienas ir Ispaniją, kur kartu su kitais Lietuvos katalikų mokslo akademijos nariais atstovavome Lietuvai. Nors važiavome LKMA vardu, ten vis iškildavo klausimas dėl Ateities federacijos ryšio su *Pax Romana*. Nors aš žinojau, kad dr. Vygantas buvo vienas stipriausių šio judėjimo pirmininkų, puoselėtojų pokario metais, nežinojau, koks buvo tolimesnis ryšys tarp ateitininkų ir Pax Romana.

Po giedrių ir linksmų, kartu praleistų, dienų ateitininkų vasaros stovyklose prasidės nauji mokslo metai — tiek mokyklos suole, tiek ateitininkijos gyvenime. Ruošiamės naujiems darbų barams bei pradėtųjų tęsimui.

Arvydas Žygas

Trečioji JAS stovykla Berčiūnuose

Su nekantrumu, susirūpinimu ir viltimi sulaukti nemažai jaunųjų ateitininkų savo stovyklose, laukėme vasaros. O ji šiemet buvo labai dosni karščiais ir lepino stovyklautojus bei atostogautojus, bet sukėlė daug rūpesčių mūsų ūkininkams, sodininkams, eiguliams.

Šią vasarą turėjome tris JAS stovyklas Panevėžio rajone, Berčiūnuose. Visų stovyklų tema buvo „Kelias į laisvę".

Man teko rengti trečią stovyklą, kuri prasidėjo rugpjūčio 2 d., o baigėsi 14 d. Nors jau ne vieną vasarą dirbau ateitininkų stovyklose, bet savarankiškai organizuoti ir vesti stovyklą teko pirmą kartą. Ramino mintis, kad į stovyklą laukėme atvykstant patyrusios JAS stovyklų organizatorės ir vedėjos Birutės Bublienės. Ir ji, mūsų visų džiaugsmui, dirbo stovykloje. Atvykusi keletą dienų prieš stovyklos pradžią, p. Birutė savo konkrečiais patarimais padėjo geriau pasiruošti registracijai, pamokė, kaip geriau padaryti užsiėmimų tvarkaraščius, aptarėme su ja ir visą stovyklos programą.

Vadovai į stovyklą rinkosi vieną dieną anksčiau, kad geriau pasiruoštų sutikti vaikus, nes buitinės sąlygos mūsų nelepino. Džiugu, kad ir mūsų viešnios: B. Bublienė, jos dukros Milda ir Lina, o taip pat Lina Mockutė iš Kanados stovyklavo drauge, nekreipdamos dėmesio į buitinių sąlygų skurdumą.

Stovyklos dvasios tėvo, kun. Roberto Grigo gerumas, ramumas, santūrumas teikė mums visiems stiprybės. Jo pamokslai pasiekdavo kiekvieno širdį, o jo asmeniški išgyvenimai, patirti pernai metų sausio 13 d., ar prisiminimai apie LKB Kronikos platinimą, buvo gyvos mūsų tautos laisvės kelio istorija. Jo pasakojimams abejingų nelikdavo.

Tik atvykę į stovyklą sužinojome, kad dailės mokytoja neatvažiuos. Būtų reikėję keisti iš anksto sudarytą užsiėmimų tvarkaraštį, jeigu Milda Bublytė nebūtų sutikusi mokyti meno. Sunku apsakyti, su kokiu atsakingumu ir rimtumu ji ruošėsi šiems užsiėmimams, kaip išradingai paruošė darbų parodą. Visi stovyklautojai su nekantrumu laukė meno užsiėmimų. Tai buvo vienas sėkmingiausių užsiėmimų šalia tautodailės, kurios metu dailininkė Laima Spalgėnienė mokė vaikus daryti paukščius iš smilgų, gėlių, žolių. Tie paukščiai tapo mūsų stovyklos simboliu ir buvo gražu žiūrėti, kai, važiuojant namo, visi nešėsi savo paukščius, nepaprastai juos saugodami.

Stovyklautojams patiko religiniai ir ideologiniai pašnekesiai, kuriuos organizavo, stovykloje dirbę Kauno kunigų seminarijos klierikai, kartu su kun. Grigu ir B. Bubliene. Pirmą kartą JAS stovykloje Lietuvoje suorganizuota olimpiada, kuri beveik niekuo „nesiskyrė" nuo Barcelonos: nei atidarymo iškilmingumu, nei sportinių uniformų spalvingumu, nei varžybų įtemptumu. Buvo net pralaimėjimo ašarų... Olimpiados ruošime labai daug padėjo p. Birutė. Iš jos gavome daug įvairių vertingų patarimų, pamokymų, kurių nerastume vadovėliuose, nes jie įgyti praktiškai dirbant. Tai buvo mums neįkainojama pagalba.

Tiesiog sunku dabar išvardinti visas įdomias vakaro programas ar dienos įvykius. Nauja ir smagu buvo kvadrato varžybos tarp stovyklautojų ir vadovų, Kovo 11-sios diena, knygnešių žaidimas, susikaupimo vakaras ir susitikimas su Panevėžio vyskupijos vyskupu bei daug kitų dalykų, ilgai pasiliksiančių stovyklautojų atmintyje.

Nepaprastai greitai prabėgo laikas stovykloje. Liūdna buvo skirtis su naujais draugais, todėl, važiuodami namo, sakėme vieni kitiems: „Iki susitikimo ateitininkiškuose darbuose ir renginiuose!"

Violeta Ivanauskienė

Panevėžio vyskupijos Kun. A. Lipniūno kuopos ateitininkai stiprinasi keliaujančios stovyklos metu.

Panevežio Vyskupijos Ateitininkų keliaujanti stovykla

Šią keliaujančią stovyklą suorganizavo ir jai vadovavo Albina Saladūnaitė, vyskupijos ateitininkų grupės vadovė. Panevėžio kun. A. Lipniūno kuopa. Keliaujanti stovykla prasidėjo liepos 15 ir tęsėsi iki liepos 21. Šios keliaujančios stovyklos metu buvo aplankyta daug įžymių vietų.

Liepos 15 aplankėme skulptoriaus Zikaro tėviškę, meldėmes kun. Žalvarnio pastatytoje bažnyčioje. Kun. Žalvarnis yra ateitininkų himno autorius. Su mūsų grupe, šioje vietoje vakarojo ir Pajstrio jaunimas. Iš šios vietovės, prisijungus vokiečių r. katalikų jaunimo grupei, didelis jaunimo būrys keliavo toliau, aplankydami Zikaro muziejų Paliukų kaime. Buvo aplankyta Gabrielio Žemkalnio — Landsbergio, A.T. Pirmininko senelio gyvenvietė. Aplankėme Niurkonių koplyčią, kuri buvo pastatyta 1831 m. žuvusiems kovotojams atminti. Bekeliaudami praėjome ir I pas. karo vokiečių karių kapus. Čia mūsų ir vokiečių jaunimas aptvarkę kapus, keliavo į Pumpėnus. Vakare buvo šv. Mišios, kurias aukojo keliaujantis. Vokiečių kunigas su Panevėžio vyskupijos ateitininkų dvasios vadovu kun. Rimu Gudeliu, S. J. Prie pamaldų prisijungė ir Pumpėnų parapijos klebonas, kun. Vaclovas Stankevičius. Po šv. Mišių apie šią bažnyčią ir buvusį karmelitų vienuolyną ir jame sutelktas meno vertybes dar iš turkų karo laikų, aiškino ir rodė kun. Tijušis. Vakarą praleidome pas kun. A. Lipniūno jauniausią seserį, p. Jankauskienę. Vakaronė praėjo nuostabioje nuotaikoje, sėdint po kun. A. Lipniūno paveikslu ir klausantis pasakojimų apie jo meilę jaunimui. Dievui ir pasiaukojimą žmonijai. Prie šio susimąstymo, dainų ir žaidimų prisidėjo ir su mumis keliaujanti vokiečių katalikų jaunimo grupė, padainavusi savo krašto liaudies dainas ir nušvietusi įvairius papročius. Liepos 17 d. atsisveikinom su vokiečių jaunimo grupe ir jaunąja viešnia iš Toronto. Vokiečiai išvyko aplankyti kitų, Žemaitijoje keliaujančių stovyklų, o sesė iš Kanados, — savo giminių. Buvo labai sunku su jais atsiskirti.

Prie mūsų prisijungė svečias iš Amerikos, Čikagos skautiško jaunimo vadovas. Pailsėję, su mažesne grupe, patraukėme link A. Lipniūno tėviškės. Sustojome jo gimtuose namuose. Čia jis praleido savo jaunystę, subrendo ir išėjo į pasaulį skelbti Kristaus evangeliją ir dirbti su jaunimu bei pasauliečiais. Yra išlikęs ir kryžius kurį pastatė kun. A. Lipniūno proseneliai. Pasimeldę ir paprašę A.A. kun. A. Lipniūno užtarimo pas Aukščiausią, iškeliavome tolyn gražiais Lietuvos laukais. Kelias ėjo per senais laikais garsų Gegobrastos rusų sentikių kaimą. Šie sentikiai čia buvo atkelti po 1863 m. sukilimo. Čia jie įsikūrė ir, laikui bėgant, susiliejo su Lietuvos gyventojais. Apleistoji cerkvė dabar vėl yra atstatyta ir

retkarčiais joje laikomos pamaldos. Keliavome pagal vingiuojančią Levens upę ir, pasiekę ponų Mitkų sodybą, apsistojome poilsiui. Ši sodyba tuo garsi, kad joje mirė knygnešių „Karalius", Jurgis Bielinis. Jo garbei ir jo mirties vietai atžymėti yra pastatytas aukštas kryžius. Atsidėkojant Dievui už suteiktas malones, prie Jurgio Bielinio kapo buvo aukotos šv. Mišios. Jas aukojo ir pamokslą pasakė kun. Rimas Gudelis, SJ. Su mumis pamaldose ir kuklioje vakarienėje dalyvavo Pažosių kaimo gyventojai. Vakarą prie skautų vadovo sukrauto laužo praleidome dainuodami. Mus taip pat pagerbė, apsilankęs Panevėžio katedros klebonas, dekanas Juozas Antanavičius. Pasirodo, kad kun. dekanas J. Antanavičius yra labai iškalbus ir humorą mėgstąs. Jis papasakojo apie savo jaunystę ir santykius su kunigu Pranciškum Masilioniu, S.J. Šis dekano pasakojimas susirinkusiam — keliaujančiam jaunimui davė daug minčių apie savęs atsižadėjimą ir pasiaukojimą Dievo tarnybai. Laužo metu, kurį uždegė, kun. dekanas J. Antanavičius, visi aktyviai įsijungė į dainas.

Liepos 18 d., pasimeldę ir papusryčiavę, energingai išsirengėm į naują žygį. Kelionės tikslas: aplankyti Gabrieles Petkevičiūtės — „Bitės" ir jos tėvo daktaro ligoninę, statytą 1810 metais. Kelionės metu aplankėme generolo Stapulionio kapą, Kazimiero Bizausko kryžių ir senuosius žydų kapus, kur dabar pastatytas paminklas ir kapinės gražiai sutvarkytos. Pasiekus Joniškėlį, apsistojom, poilsiui. Sukvietus apylinkės gyventojus, buvo aukotos padėkos šv. Mišios. Liepos 19 d. po šv. Mišių, vėl išsirengėme į kelionę — Vaškų apylinkes. Keliaudami atėjome į Dovydų kaimą, kur gimė ir augo kun. Julijonas Lindė-Dobilas. Ten yra jo garbei paminklinė lenta ir jo tėvų kapai. Vaškuose susijungėm su kita keliaujančia ateitininkų stovykla.

Susijungusios — keliaujančios stovyklos sudarė nemažą būrį jaunuolių. Šis katalikiškas jaunimas, pažinęs mūsų prosenelių didvyriškumą, pasiaukojimą, bus Nepriklausomos Lietuvos kūrėjai. Jaunimas neieškojo prabangos, patogumų, bet gyveno senolių dvasia, jų vargais, ir kartais net duonos trūkumu. Šitokios keliaujančios stovyklos supašindina jaunimą su kenčiančia ir vargstančia tėvynę. Esame dėkingi Dievui, kad suteikė mums jėgų neįpulti į materializmą bei ateinančias iš Vakarų blogybes. Mums Dievas yra kelias Tiesa ir Gyvenimas. Mes esame pasiryžę, viską atnaujinti Kristui.

Bendrakeleivis A. P.

Prof. Arvydas Žygas susitinka buvusius draugus čikagiečius — „Grandies" ansamblį, viešėjusi Lietuvoje liepos mėn.

Mindaugo Karūnavimo diena — Valstybės diena Žeimelyje

Į gražias Žeimelio (Pakruojo raj.) apylinkes paotstogauti, pabūti kartu su Kristumi, susirinko jaunimas iš Šiaulių, Panevėžio, Biržų, Radviliškio, Anykščių ir Troškūnų. Jau įpusėjus jaunatviškam stovyklos gyvenimui, ruošėmės liepos 6 d. Ir pagaliau ta diena atėjo. Tą dieną švietė saulė ir visiems mums žadėjo gerą orą.

Valstybės dienos renginiai prasidėjo eisena prie didžiulio, šimtamečio ąžuolo, kuris augo miestelio aikštėje. Iškilmingą dalį pradėjome tautos himnu, paskui žodį tarė kun. V. Polikaitis. Po jo kalbėjo mokyklos direktorius, jis kaip istorikas priminė to meto istorinius įvykius. Paskui kalbėjo mūsų svečias — brolis Žozefas iš Tiberiados vienuolyno. Pasibaigus iškilmingai daliai, visi patraukėme į mokyklos salę, kur jaunimas paruošė nedidelį montažėlį, skirtą Valstybės dienai. Merginos tautiniais rūbais skaitė poeziją, dainavo dainas, buvo suvaidinta ištrauka iš J. Marcinkevičiaus dramos „Mindaugas". Programa visiems labai patiko ir už tai turime būti dėkingi Šiaulių dramos teatro režisierei R. Steponavičiūtei, kuri padėjo mums paruošti čią programą. Vėliau kun. S. Kazėnas aukojo šv. Mišias, kurių metu ir malda ir giesmėmis garbinome mūsų Viešpatį.

Algirdas Valcleka
kun. a. Lipniūno ateit, kuopa

Janina Šalkauskytė, Pajūrio jaunųjų ateitininkų stovyklos vadovė.

Pas Joniškėlio ateitininkus

Šiom dienom sulaukėm „Ateities" kovo-balandžio mėn. numerį ačiū. Noriu pasidžiaugti, kad turiu keletą aktyvių mergaičių. Jos visur suspėja.

Mūsų Vaida K. ir Edita Šimoliūnaitė, remiamos Linos, Rolandos ir dar keletos energingų mergaičių aktyviai darbuojasi ne tik ateitininkų organizacijoje, bet sugeba išjudinti visos Joniškėlio mokyklos ir gimto Meškalaukio kaimo jaunimą (Užgavėnės, Motinos dienos paminėjimai). Vaida su Edita — geros dainininkės, moka akordeonu groti, praveda įdomius žaidimus, šokius. Stovykloje jos įsijungia į saviveiklą. Dalyvauja ir visuomenės organizuojamuose renginiuose. Domisi ir renka tautosaką.

Šių metų liepos 18 d. Joniškėlyje sutikome ir apnakvyninome ateitininkus žygeivius iš Panevėžio. Jų būryje buvo ir kitų vietovių ateitininkų: iš Biržų, Pabiržės, Pakruojo, Radviliškio, Marijampolės atstovų. Jaunimas apžiūrėjo bažnyčią, buvusių Karpių dvaro pastatus, parką. Dalyvavo vakaro ir ryto pamaldose, priėmė Šv. Komuniją, naujų gražių giesmių pagiedojo. Vietos Carito ir pačių ateitininkų suneštomis ir paruoštomis maisto gėrybėmis pasistiprino. Visi gražiai

Panevėžio vyskupijos ateitininkai šią vasarą.

Keliaujančios stovyklos dalyvius Balninkų klebonas pavaišino cepelinais.

pabendravo, pasišoko ir atsisveikinę, mūsiškių lydimi, iškeliavo toliau. Jų maršrutas toks: Panevėžys, Pajstris, Pumpėnai, Katinų km., Joniškėlis, Vaškai. Vadovavo Albina Saladinaitė, kun. R. Gudelis ir atstovė iš Marijampolės. Iš viso buvo 27 keliauninkai. Tas susitikimas visiems labai patiko. Atsisveikindami susitarė vieni kitų nepamiršti, artimiausia proga vėl susitikti.

Mokyt. Valerija Paltarokaitė
Joniškėlio ateitininkų globėja

Ateitininkų vasara Lietuvoje

Aš manau, niekas nesugalvos nuostabesnio žodžio kaip atostogos. Tai kelionės, nuotykiai, įspūdžiai, romantiškos naktys ir daug daugiau. Tokios atostogos buvo ir Lietuvos ateitininkams. Pirmiausia 4 dienos praleistos Marijampolėje, ateitininkų sąskrydyje, o vėliau 2 savaitės, apaštalaujant Lietuvos kaimuose. Kauno vyskupijos katalikiškasis jaunimas, vadovaujamas Simo Žmuidzino (iš Šveicarijos) aplankė 3 kaimelius: Deltuvą, Želvą ir Balninkus. Kaip nejauku buvo pirmą dieną sėsti ant žolės prie nepažįstamo žmogaus ir valgyti iš vieno puodelio, o kaip paskui buvo sunku išsiskirti su tuo pačiu vaiku, pasibaigus stovyklai. Būdami drauge, mes net nepajutome, kaip tapome susirišę nematomais siūlais.

Kiekvieną, saulės nubudintą, rytą pradėdavome malda, pasisotindavom ir tiesiai į darbą. O ką mes dirbome? Ravėjom takelius, krovėme malkas, tvarkėm šventorius, bei kapelius, nešiojome plytas, skynėm serbentus, vėdinom kunigėlio rūbus, dulkinom, 100 metų nedulkintą, kilimą... Saulelei nusileidus, sukurdavom laužą. Čia sukviesdavom parapijos žmones pabendrauti, pagiedoti, pažaisti, pažiūrėti programos. Atrodo, kas čia nuostabaus? Bet niekada ankščiau savo bendraamžių būryje aš nebuvau pasijutus taip arti gyvojo Kristaus. Mes gyvenome tarsi viena šeima, be barnių, muštynių, be negražių žodžių. Vėlyvą naktį, atradę laisvesnio laiko, bėgome maudytis; kas į ežerą nerdavo, kas į tirštą nakties rūką. Darbe jautėsi vienybė, neskriaudėme nei vieno, net ir Marinos gerbėjų, kurie pačiame darbo įkarštyje pasprukdavo žiūrėti kino.

Dar daug daug galima pasakoti, bet, kaip protingieji sako, geriau vieną kartą pačiam pajusti, negu 100 kartų išklausyti.

Šarūnė Jasiūnaitė

Keliaujančios stovyklos dalyviai Balninkuose. Viduryje sėdi Simas Žmuidzinas, iš Šveicarijos.

Jūratė Eivaitė

TAU, VAIKELI

Jeigu mėgsti pasakėlę,
Jeigu myli lauko gėlę,
Jeigu liūdna tau kasdien,
Paklausyki jos šiandien.

Vieną kartą ant kelmyno
Susitiko du pipirai.
Du pipirai — jau kaip vyrai,
Bet truputį visko bijo.

Bijo saulės bei dangaus,
Bijo didelio žmogaus.
Bijo mažo, mažo vaiko, —
Net bitutės juos išvaiko.

Ką kalbėti apie vilką
Ir jo kailį pilką, pilką,
Apie jo aštrius dantis
It stačias stačias ausis...

Visko bijo tie pipirai,
Mat kokie iš jų jau vyrai?
Slapstės, vengė jie visų,
Kol suprato iš tiesų:

Viskas taip gražu aplinkui,
Viskas Dievui juk patinka:
Ta maža graži gėlė
Ir ilgoji kirmėlė...

Jei maži vaikai nepyks,
Juos pipirai aplankys
Ir paseks jiems pasakėlę
Apie šventą Kristaus gėlę.

Jei norėsit paklausyti,
Ir pipirus pamatyti,
Tuoj maldelę sukalbėkit
Ir lovelėn greitai bėkit!

Stovyklautojai naudojasi vasaros malonumais.

KALBOS SKYRIUS

Kur, po šimts pypkių, Lietuvos kalbininkai?

Anųjų, 1918, metų nepriklausomybės pradžioje, pradėjus laisvai leisti savo spaudą, spausdinti knygas ir vadovėlius, lietuvių kalbos švarinimas ir visokių svetimybių iš jos išmėtymas atsidūrė svarbiausių darbų viršuje. O tų svetimybių buvo gerokai prisirinkę ne per dešimtmečius (kaip dabar), bet per ištisus šimtmečius, kai caro valdžia ir ypač kaimynai lenkai įvairiais būdais stengėsi išnaikinti lietuvių kalbą, arba bent ją nugrūsti į tamsiausius kaimo užkampius ir ten palikti merdėti.

Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė turėjo tiek savigarbos bei pagarbos savo kalbai, kad tuoj suprato jos gryninimo ir visokių negerovių šalinimo reikalą. Tai puikiai suprato ir lietuviai šviesuoliai, nors buvo išmokslinti svetimų kraštų universitetuose. Laimė lėmė, kad mūsų tautoje pasitaikė kaip tik toks kalbininkas, kurio tuo metu verkiant reikėjo. Jo sveika galvosena ir nuovoka kalbos dalykuose, jo sugebėjimas suvokti lietuvių kalbos tikrąją dvasią, atvedė mūsų kalbą į moderniuosius laikus, kur ji savo kultūra galėjo lygintis su kitų civilizuotų valstybių kalbomis, Tas kalbininkas — Jonas Jablonskis. Neveltui jis vadinamas bendrinės lietuvių kalbos tėvu.

Tačiau šis straipsnelis nėra apie J. Jablonskį ir anuos, palyginti senus lietuvių bendrinės kalbos kūrimo, puoselėjimo, švarinimo nuo svetimybių laikus. Didįjį Lietuvos kalbininką prisimename tik todėl, kad jo labai ir labai mums šiuo metu trūksta — tiek svetimuose kraštuose gyvenantiems lietuviams, tiek ir tėvynėje. Ypač tėvynėje.

Reikia sutikti, kad beveik 50 okupacijos metų padarė žalos ir lietuvių kalbai. Tačiau nėra jokio pateisinimo tam kalbos genocidui, kuris šiandien savanoriškai, be jokios svetimųjų priespaudos, kasdien atliekamas Lietuvoje. Čia jau nekalbame apie šnekamąją kalbą: žodis iš lūpų išsprūsta, nulekia ir išnyksta. Daug kalbinės žalos jis nepalieka, nors ir neteisingai ištartas, panaudotas, sudarytas. Kas kita, kai žodis išspausdinamas laikraštyje, žurnale, knygoje.

Daug kartų išeivijos šviesuoliai — kalbininkai ir nekalbininkai — reiškė susirūpinimą, kad mes, nutolę nuo gimtosios žemės, prarasime sąlytį su lietuvių kalba. Ji tobulės, keisis, o mes, lyg tos muselės gintare, liksime „užkonservuoti" tame laike, kai iš tėvynės išvažiavome. Tas rūpestis nebuvo be pagrindo: mes tikrai atitolome nuo gimtosios kalbos kaitos. Ir, ačiū Dievui, už tai! Kažkaip lyg nenatūralu, kad lietuviai svetimuose kraštuose kalba taisyklingiau, vartoja mažiau svetimžodžių ir kitokių kalbinių piktžolių, kaip dabar Lietuvoje.

Kažin ar nesivarto karste kalbininko Jono Jablonskio kaulai, kai Lietuvos laikraščiuose sumirga tokie žodžiai: *agroservisas, akcizmas, aperuotas, bolatiruotis, brifingas, ekvivalentinė, erozija, destrukcija, dislokuota, demonipolizuoti, funkcionuoti, indeksavimas, ipoteka, karjeras, kempinti, kolizija, liberalizuoti, minimalus, nekoresponduoti, normatyvas, parafuoti, prodiuseris, publikacijos, reketos, redukcija, protekcionizmas, skreperis, technizacija, telekomas, teisėtvarkininkai, žemėtvarkininkai* (žemės *skreperiais* vežamos nepertraukiamais *reisais* tarp *karjero* ir iškrovimo vietos).

Tai tik mažų mažiausia lietuvių kalbos taršos dalelytė, atsitiktinai pastebėta, skaitant laikraščius iš Lietuvos. Beveik visi tie žodžiai turi gerus lietuviškus atitikmenis, todėl mūsų kalbai nereikalingi. Jeigu kuris ir neturi atitikmens, Lietuvos kalbininkai turėtų pasirūpinti žodžio sukūrimu, bet tik pagal mūsų kalbos darybos taisykles.

Amerikiečių spauda šiandien šaiposi iš Rusijos dėl per gausaus angliškų žodžių antplūdžio rusų kalboje. Sakoma, kad ir eilinis amerikietis jau gali Maskvoje susišnekėti „rusiškai", nes žodžiai, nors kiek iškraipyti rusiškojo tarimo, jam bus vis tiek pažįstami. Nejaugi ir mūsų senoji kalba, kurios gimiringumu indoeuropiečių prokalbei taip didžiuojamės, šliaužia į tą pačią žargonizmo pelkę? Įdomu, kiek ilgai išeivija išsilaikys, nepasisavinusi „moderniosios" lietuvių kalbos iš tėvynės. Mes taip ilgesingai daug metų laukėme ištarto ar parašyto laisvo žodžio iš anapus Atlanto, nuo Baltijos krantų. Tačiau niekas, net siaubingiausiuose sapnuose nesapnavome, kad per tokį trumpą laiką tas lietuviškas žodis spėjo pasikeisti, susvetimėti. Kur, po šimts pypkių, Lietuvos kalbininkai?

LIAUDIES LOBIAI

Kokie miltai, tokia ir duona

Kai pritrūksta duonos, nueiname į parduotuvę ir nusiperkame. Retai kas dabar namie ją kepa. Parduotuvėje galime rasti itališkos, prancūziškos, austriškos (Viena), meskikietiškos ir daug kitokios duoos. Ji kepama iš kvietinių, ruginių, kukurūzinių ir įvairiausių miltų mišinių, o kepaliukai taip pat įvairios formos, dydžio. Esame pratę, kad amerikiečių pamėgta duona yra labai minkšta, suraikyta ir įpakuota plastikiniuose maišeliuose.

Beje, duona nepjaustoma, ji raikoma, dėl to ir sakome: duonos riekė, riekelė. Duona taip pat: verkia tinginio valgoma; svetima yra karti; ją reikia taupyti rytojui (ne darbą); kai juoda — ne badas; visur yra su pluta; ją darbštus augina, o tinginys tik vargą sau gamina...

Lietuviška duona yra tik juoda (tamsi), sunkoka, kepta iš ruginių miltų, rupi ir rūgštaus skonio, nes tešla parauginama. Ir tokios duonutės galime lengvai rasti kepyklose, parduotuvėse, ypač kur gyvena didesni lietuvių telkiniai, nors ruginę duoną kepa ir kiti europiečiai: lenkai, latviai, vokiečiai, daugiausia kilę iš šiaurinės ar rytų Europos, nes tose srityse gerai auga rugiai. Pietiniuose Europos kraštuose geriau uždera kviečiai, jų daugiau sėjama, todėl žmonės vartoja daugiau baltos, kvietinės duonos. Tiesa, lietuviai baltą duoną taip ir nevadina. Tai pyragas, ragaišis, pusragaišis.

Senesniais laikais duona buvo kepama namie. Šis darbas paprastai tekdavo namų šeimininkei. Tai garbinga ir svarbi pareiga, į kurią rimtai žiūrima, jai ruošiamasi. Duoną kepdavo šeimos motina iki užaugdavo duktė arba ateidavo į namus marti. Nepilnametei mergaitei duonos minkyti ir kepti neleisdavo, kad nepagadintų „rūgšties". O tą nuosavą „rugštį" turėjo kiekviena šeimininkė. Tai tam tikras duonos skonis, gaunamas iš tešlos, užsilikusios duonkubilyje arba buvusio maišymo įrūgusios tešlos gniužulio, dedamo į naują maišymą, kad greičiau įrūgtų.

Duona kepti būtina turėti tam tikrus reikmenis: duonkubilį (tai medinis, iš uosio, juodalksnio, ąžuolo ar kito kietmeždio lentelių su lankais, neaukštas puskubilis, kuris nevartojamas jokiam kitam reikalui, tik duonai maišyti ir minkyti), ližė (medinė „lopeta" su ilgu kotu, and jos dedama tešla, suformuojami kepalai ir įkišami į duonkepę krosnį), pušinė šluotelė iš duonkepės pelenams iššluoti ir, žinoma, gerai iškūrenta krosnis. Kad tešla nepriliptų prie krosnies apačios, ant ližės buvo klojami kopūstlapiai, ajarai, kartais klevo lapai arba pabarstomas storokas sluoksnis rupių miltų, o po to dedama tešla.

Jeigu šeimininkė nori, kad kas į kūmus paprašytų, turi tuoj išnešti iš virtuvės visus įrankius — duonkubilį, ližę ir kitus — kai tik įšauja duoną į krosnį. Jau bekūrenant krosnį duonai kepti, buvo negalima šildytis atsukus į ją nugarą, nes kepalai sutrūkinės. Suformuotą tešlą būtinai reikia peržegnoti, kad pasitrauktų piktosios dvasios; kepant negalima daug kalbėti, vaikščioti išsižiojus ar varstyti duris, nes duona sutrūkinės. Jei kepalas sutrūkdavo arba kryžmai suskildavo, kas nors iš šeimos mirs. Nekepdavo duonos, kai mėnulis jaunas, nes vabalai pradės ėsti. Kepant duoną, negalima vaiką per nugarą mušti, pluta bus atšokus; vaikams draudžiama landžioti ližės apačia, kai duona kišama į krosnį, nes vaikui pradės augti kupra arba užaugęs nupliks. Jeigu, kepant duoną, ateidavo svečias, tai jis jau nebūdavo laikomas paprastu svečiu, o beveik šeimos nariu, lygiu su kitais. Pakeleivį ar elgetą sulaikydavo ir prašydavo palaukti, kol duonelė iškeps, kad galėtų į kelionę įdėti šviežios.

Išimtus iš krosnies kepalus sudėdavo neapversdami, lygiai taip, kaip jie krosnyje buvo. Iš viso duoną padėti apverstą buvo nepagarba: duonelė gali supykti ir tuos namus palikti. Negalima mušti per duonos kepalą, negalima be reikalo numesti net plutelę. Duona atkeršysianti, javai neužderės, teks žmonėms alkį kęsti. Jeigu duonos kąsnelis netyčia nukrinta ant žemės, reikia jį pakelti, peržegnoti, pabučiuoti ir suvalgyti: tuo būdu atsiprašoma už netinkamą elgesį ir duona atleidžia kaltę, nepyksta.

Prariekęs kepalą, tėvas duonos kampą duodavo vyriausiam vedusiam sūnui, linkėdamas susilaukti sūnaus. Kai kuriose Lietuvos vietose ir ištekėjusios moterys stengdavosi suvalgyti kepalo kampą, nes tai reiškė sūnaus giminą. Duoną drausdavo iš riekės laužyti viena ranka, nes niekas viena ranka jos neuždirba. Kai duoną suraikydavo, nepalikdavo peilio ant stalo ašmenimis į viršų, nes kas tą minutę gims (bet kur pasaulyje), bus mušeika, pats pasipjaus ar kitus papjaus.

Duona lydėjo lietuvį nuo lopšio iki karsto. Su duona sutikdavo garbingą svečią, o taip pat jaunuosius, grįžusius iš bažnyčios po jungtuvių. Seniau duonos nešdavosi į svečius, o iš svečių parsinešdavo tų namų duonos. Ją paskui dalindavo savo šeimos nariams, nes per lauką nešta duonelė esanti šventa. Tai lauktuvės namiškiams, kai kur vadinamos „kiškio pyragu".

Duona buvo vartojama ir liaudies medicinoje žmonėms bei gyvuliams gydyti. Išsigandusį vaiką gydydavo taip: gabaliuką duonos apsukdavo aplink vaiką tris kartus, paskui įmesdavo į dubenį su vandeniu, padėdavo ant slenksčio ir pašaukdavo šunį. Šuo duoną išgriebdavo ir suėsdavo, taigi, jis prarydavo ir vaiko išgąstį, o jeigu dar tuo vandeniu nuprausdavo vaiko burną, tai šuo lodamas iš vaiko išlos ir ligą. Duona naudojama užkalbėjimo nuo gyvatės įkandimo apeigose. Žmogų apriejus (įkandus) pasiutusiam šuniui, nukirpdavo šuns plaukų, parūkydavo jais ligonį, tuomet įmesdavo į vandenį kartu su duonos plutele ir prausdavo įkąstąjį. Kai kuriose vietovėse per užgavėnes sudžiovinta duona buvo gydomos žaizdos. Duonos duodavo sergantiems gyvuliam. Einant į mišką, reikėjo neštis duonos, kad gyvatė neįkirstų. Iškilus gaisrui sodyboje, į ugnį buvo metama šv. Agotos duonas (šios šventosios dieną bažnyčioje šventina duoną), kad gaisras neišsiplėstų.

Į šermenis taip pat buvo nešamasi duonos. Greičiausiai tai auka mirusiojo vėlei ir jo protėvių vėlėms. Po laidotuvių tą duoną išdalindavo elgetoms. Dar tebesimeldžiant ir tebegiedant prie karsto (seniau nebuvo laidojimo koplyčių, mirusysis būdavo pašarvojamas nuosavuose namuose ir laikomas iki laidotuvių), ant stalo padėdavo neprariektą duonos kepalą, kad mirusysis neišsivežtų namų dalios. Dėl tos priežasties laidotuvių procesija, eidama ar važiuodama pro rugių lauką, negiedodavo.

Duona — svarbiausias lietuvio maistas, dėl to jai teikiamos ir antgamtinės galios. Be duonos nebuvo galima išsiversti; turint duonos — ne badas, nors ji juoda, rupi, nors visko trūksta, bet, jeigu yra duonos, žmogus turtingas.

Čia tik maža dalelė papročių ir apeigų, susietų su duonos kepimu, valgymu, vartojimu. Lietuviui sava duona buvo gardesnė už svetimus pyragus; kas nedirba, tam ir duonos duot nereikia; kas skaito, rašo — duonos neprašo; duona nekrinta iš dangaus, ją reikia uždirbti, o geras darbininkas visur duoną suras.

Šaltiniai:

Elvyra Dulaitienė-Glemžaitė *Kupiškėnų senbovė* (1958, Vilnius); *Lietuvių tautosaka, V. Smulkioji tautosaka* (1968, Vilnius); Pranė Dundulienė, *Duona lietuvių buityje ir papročiuose* (1989, Kaunas); Jonas Balys, *Lietuvių žemdirbystės papročiai ir tikėjimai* (1986, Silver Springs, MD).

Močiutė sengalvėlė, duonos kepėjėlė... Nuotr. Viktoro Kučo

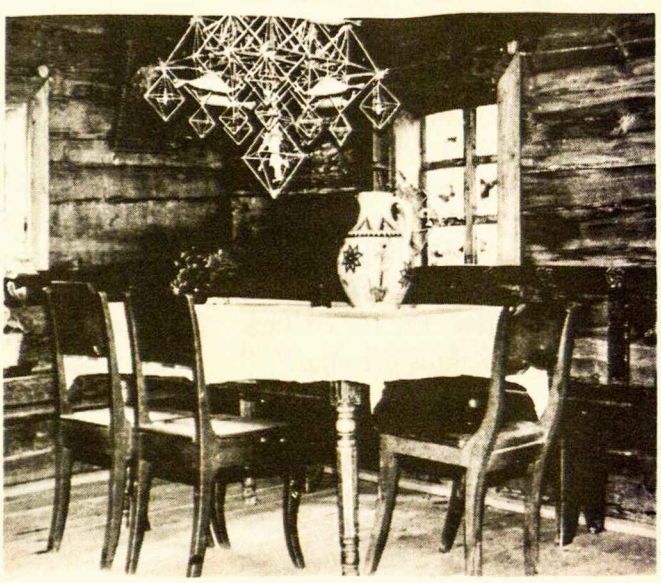

Senos lietuviškos pirkios seklyčia. Viršuj stalo — šiaudinukų „sodas". Nuotr. Viktoro Kučo

ĮVYKIAI IR ŽMONĖS

Studentai ateitininkai šio rudens studijų savaitgalio Dainavoje metu.

• „Ateities" žurnalo vakaras ir premijų įteikimas įvyks lapkričio 14 d. Ateitininkų namuose, Lemonte. Numatomos įdomybės vyresniesiems ir smagus pasilinksminimas jaunimui. Žinoma, vakaro metu bus pagerbti „Ateities" konkurso laimėtojai ir jiems įteiktos premijos.

• Prof. Justinas Pikūnas yra išvykęs į Lietuvą, Vytauto Didžiojo universitete Kaune dėstyti psichologiją. Jis ten darbuosis visus šiuos mokslo metus. Prof. Pikūnas ilgus metus yra dėstęs Detroito universitete, neseniai išleidęs labai vertingą knyga „Nuo asmens iki asmenybės". Jis taip pat yra buvęs Ateitininkų Federacijos Vadas.

• Muzikei Ritai Kliorienei buvo paskirta JAV LB Kultūros tarybos 1991 m. premija muzikos srityje (premija lygiagrečiai paskirta ir J. Kasinskui). Tradicinė premijų įteikimo šventė šiemet vyko New Yorke gegužės 31 d.

• Gintė Damušytė, buvusi Lietuvių informacijos centro vedėja, nuo šių metų pradžios einanti Lietuvos Misijoje Jungtinėms Tautoms patarėjos pareigas, išrinkta Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos direktorių tarybon. Šią vasarą Gintė praleido mėnesį, dirbdama Lietuvos Užsienio reikalų ministerijoje. LKRŠ direktorių tarybon dar išrinkta dr. Nijolė Bražėnaitė.

Tarybą be įgudviejų sudaro vysk. Paulius Baltakis, prel. Vytautas Balčiūnas, kun. Placidas Barius, Robert Boris, kun. dr. Valdemaras Cukuras, Jolita Gudaitytė, kun. Albertas Kontautas, kun. Rapolas Krasauskas, kun. Jonas Pakalniškis, Antanas Sabalis, dr. Rožė Šomkaitė, kun. Kazimieras Steward ir dr. Elona Vaišnienė.

• Prof. Feliksas Palubinskas vadovauja 18 mėn. programai ir rugsėjo mėnesį pradėjo dėstyti Kauno Technologijos universiteto ir Vytauto Didžiojo univesiteto parinktai 70 asmenų grupei. Kauno universiteto profesoriai, biznio ir pramonės vadovai ir vyriausybės pareigūnai susipažins su rinkos ir biznio ekonomikos, finansinės atskaitomybės, informacijos ir kitų sričių pagrindais. Prof. F. Palubinskas, buvęs Purdue Calumet universiteto „business management" departamento vedėjas. Dėstytojų tarpe yra dar 7 Purdue universiteto profesoriai, ir 6 iš kitų JAV universitetų.

• Nuoširdžiai dėkojame fotografui Viktorui Kučui už pluoštą puikių, meniškų nuotraukų, šią vasarą padarytų Lietuvoje. Nuotraukas jis maloniai padovanojo „Ateities" rekadcijai ir jos mūsų žurnalą puoš per kelis numerius.

• Miunchene gyvenanti dr. Alina Grinienė į Lietuvą nuvežė ir padovanojo Kultūros ir švietimo ministerijai filosofo Antano Maceinos archyvą, kuris atgabentas į nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką Vilniuje.

Archyve yra straipsnių nuorašai, rankraščiai, laiškai ir jų atsakymų

nuorašai bei kita svarbi medžiaga, datuota nuo 1944 iki prof. A. Maceinos gyvenimo pabaigos. A. Maceina savo testamente parašė, kad jo palikimas gali grįžti tik į nepriklausomą Lietuvą.

• Kalifornijos ateitininkų sendraugių valdybą šiais metais sudaro: Almis Kuolas, Julius Raulinaitis, Dalilė Polikaitienė, Ignas Bandžiulis, Stasys Kungys ir Raimonda Kontrimienė. Valdyba pasižadėjo uoliai bendradarbiauti „Ateityje" ir siųsti korespondencijas.

• Vėjas Liulevičius, pereitais metais studijavęs Vokietijos Freiburgo universitete, šį rudenį Filadelfijoje, PA pradėjo ruošti doktaratą.

• Gabrielė Žaidytė tapo pirma mokine iš Lietuvos, kuri Vasario 16-sios gimnazijoje išlaikė egzaminus ir gavo brandos atestatą. Gabrielė žada studijuoti meno istoriją ir teologiją Eichstatto universitete, o po to grįžti ir dirbti Lietuvoje.

• Sveikiname buvusią uolią „Ateities" bendradarbę, ne kartą savo nuotraukomis praturtinusią mūsų žurnalą, ateitininkę Rūtą Musonytę ir Vytauta Bražiūną, sukūrusius naują lietuvišką šeimą Čikagoje.

• Nemažas būrys studentų ateitininkų suvažiavo į Studijų savaitgalį Dainavoje. Jie aptarė įvairius organizacinius rūpesčius ir kitus veiklos reikalus. Nutarta toliau leisti savo žurnaliuką „Gaudeamus".

• Ateitininkų studijų dienos šiemet įvyko rugsėjo 4-7 d. Dainavoje. Paskaitas skaitė: Vytautas Bieliauskas, Petras Kaufmanas, Pranas Zundė, Darius Sužiedėlis; simpoziume dalyvavo Justinas Milušauskas, Ramunė Murauskaitė, kun. Valdemaras Cukuras, Aušra Danieliūtė ir ses. Ignė Marijošiūtė. Buvo ir Antano Masionio knygos „Ateitininkų dvasia nepalūžo" pristatymas, kurio metu pasisakė pats autorius, skautas fil., teis. Vytenis Statkus, Indrė Čuplinskaitė ir Gytis Liulevičius.

Naujosios studentų „Gaudeamus" redakcijos narės: Rima Idzelytė ir Mėta Landytė. Redakcijai dar priklauso Darius Udrys.

Savaitgalis buvo labai sėkmingas ir gausus dalyviais. Tikime, kad „Ateities" skaitytojai susilauks ir išsamesnio reportažo.

• Akademinis ateitininkų savaitgalis, kartais vadinamas ir „Ateities" savaitgaliu, ruošiamas Čikagoje lapkričio 13-15 d. Programą kaip ir ankščiau ruošia, specialiai sudarytas, Čikogos sendraugių ateitininkų komitetas.

• Šią vasarą Lietuvos ateitininkų stovyklose įvairiais būdais talkininkavo ateitininkai iš šiapus Atlanto: Ateitininkų Federacijos tarybos pirmininkė Birutė Bublienė, ses. Margarita, Lina Mockutė, Kazys Motekaitis, Rita Račkauskaitė, Milda Bublytė, Marius, Rima ir Audrius Polikaičiai, Nida Tijūnėlytė, Keith Duchavičius, Vaida Vygantaitė ir galbūt keli kiti.

• Milda Bublytė, Detroito moksleivių ateitininkų kuopos narė, keletą kartų laimėjusi ir „Ateities" žurnalo konkursą už savo rašinius, su mama B. Bubliene ir sesute Lina nuvykusi padirbėti Lietuvos jaunučių stovyklose, netikėtai turėjo perimti labai atsakingą darbą — neatvykus dailės mokytojai Berčiūnų JAS III stovykloje, Milda sutiko pravesti užsiėmimus. Šį darbą ji atliko labai sėkmingai ir visi stovyklautojai tų užsiėmimu nekantriai laukdavo.

• **Poetą Bernardą Brazdžionį** nuoširdžiai užjaučiame, netekus dukters Saulės, kurią per anksti nuskynė mirties šalna š.m. rugpjūčio 5 d.

• „Ateities" redaktorė nuo š.m. birželio mėn. pradėjo dirbti dienraščio „Draugo" redakcijoje.

• Asta Aleksonytė praleido savaitę JAS stovykloje Pajūryje, kur padėjo stovyklos vadovėms planuoti kiekvienos dienos užsiėmimus. Stovyklauti. Nors netrūko stovyklinio džiaugsmo.

• Vasaros galo ateitininkų studijų savaitgalio metu Dainavoje buvo ir naujoviškos „veiklos": dalyviai pulkavosi apie stalą su vartotomis „Ateityje" nuotraukomis, jas sau rinkosi ir kiekvienas paliko kuklią auklę. Maros Vygantienės ir Aušrelės Liulevičienės dėka (jos daugiausia rūpinosi „vartotų nuotraukų išpardavimu") žurnalui parvežtas nedidelis, bet labai svarbus, paramos čekis.

Vokietijos ateitininkų šventės dalyviai Memmingene. Nuotr. M. Šmitienės

Vokietijos ateitininkų suvažiavime

Jau tradicija tapo Vokietijos ateitininkų suvažiavimas Memmingene, pas prelatą Antaną Bungą per Sekmines. Visi suvažiuoja ten — ir sendraugiai, ir studentai, ir moksleiviai, ir ateitininkijai prijaučiantys. Trys dienos praskrenda nepastebimai. Programa kiekvieną sykį būna panaši. Ir dalyviai dažniausiai vieni kitus pažįsta, bet... gal mes mokam vieni kituose vis naują, vis dar nepastebėtą bruožą pamatyti, o gal iš tikrųjų ateitininkų išradingumas metai iš metų auga?

Atvykom birželio 6 dieną. Įsitaisėm puikiuose kambariuose, pas seseles pavalgėm vakarienę ir suėjom pas prelatą Bungą „vakaroti". Prelegentas iš Lietuvos, Vilniaus ateitininkų pirmininkas mokyt. Vytautas Toleikis pasakojo apie Lietuvos ateitininkų kasdieną — apie jų negandas ir pasisekimus. Jis išskyrė keletą pagrindinių veiksnių, formuojančių šiandienos Lietuvos ateitininkijos būtį. Viena iš daugiausia paskui vykusiuose pokalbiuose diskutuotų minčių, buvo mokyt. Toleikio paminėtas „ateitininkų kuklumo sindromas". Jo manymu, mūsų Lietuvos broliai ir sesės ateitininkijoje savo metu per mažai išskyrė savo ateitininkiškus uždavinius. Juk lietuviai visuomet buvo kuklūs. Tokią nuomonę turi V. Toleikis, su tuo sutiko ir daugelis dalyvių. Dar ilgai tęsėsi diskusijos, atnaujinusios daugelio savęs — ateitininko, pasaulietinio apaštalo suvokimą. Ir nenoriai skirstėmės į viešbutį, na, bet žinojome, kad bus aukojamos iškilmingos Mišios ir naujieji ateitininkai duos įžodį. Sekminių rytą šv. Mišias aukojo vyskupas dr. Antanas Deksnys ir keturi kunigai. Mišių metu du gimnazijos moksleiviai Benigna Labanauskaitė (Vok.) ir Nerius Landys (JAV) pasižadėjo eiti ateitininkijos keliu. Ir „senesnieji" turėjo ne taip dažną progą budėti prie ateitininkų vėliavos.

Po šv. Mišių susirinkome salėje, kur V. Toleikis dar sykį pasakojo

apie šią dieną Lietuvoje, tik jau ne tiek ateitininkišką, o daugiau politišką. Daugelis truputį žinojom iš radijo, truputį iš laikraščių, bet gyvas žodis visuomet daugiau reiškia. Po pietų turėjom iškylą į Neu Schwansteino pilį, statytą Liudviko II. Daugelis keliavo ten pirmą kartą. Bet ir tie, kurie jau buvo buvę, vyko kartu, nors bijojo grįžt atgal pavėluotai ir negaut prel. Bungos gamintų didžkukulių. Atsargieji liko prelato balkone „laukti" — taip tikrai nepavėluos. Deja, jie negavo daugiau, nes „keliautojai" grįžo punktualiai...

Vakare buvo Vasario 16-osios gimnazijos mokinių programėlė, kurioj jie ir kankliavo, ir deklamavo, ir violančeliavo, o paskui, kaip visuomet, pati linksmiausia dalis — žaidimai. Visi buvo paskirstyti į keturias grupes ir atsakinėjo klausimus apie viską — ateitininkiją, meną, muziką, Bažnyčią, įžymius žmones. Būtų ne-

Marytė Šmitienė, Vasario 16 gimnazijos moksleivių ateitininkų kuopos globėja.

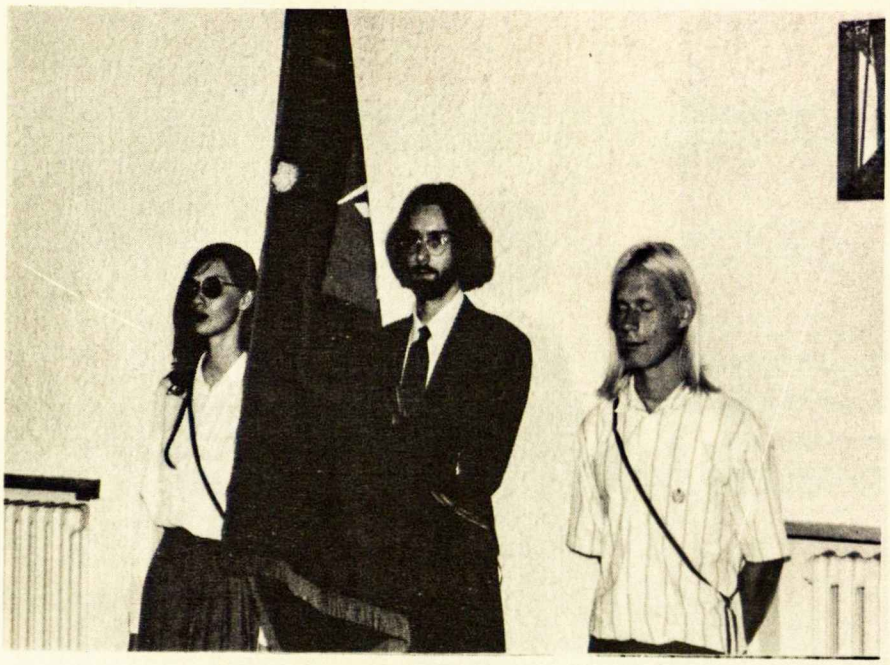

Ateitininkų šventėje Memmingene. Iš kairės: B. Labanauskaitė, L. Landsbergis ir N. Landys.

Nuotr. M. Šmitienės

prailgę, bet atėjo metas antrajai daliai — vaidinimams. Tuomet ateitininkai ir įrodė, kad jie tikrai kūrybingi! O paskui dar žaidimai ir tik, kai jau beveik švito, „žaidėjai" ėjo miegot.

Antros Sekminių dienos Mišios nebebuvo tokios iškilmingos, kaip pirmosios. ir mums buvo liūdniau, nes po pietų turėjom važiuot atgal į Hiutenfeldą. Diana Miulerytė dar suskubo išsakyti savo mintis, ateitininkams susirinkus prieš pietus. Tik diskusijos jau nebebuvo tokios karštos kaip pirmą vakarą. Bet prelato, rodos, vaišinigumas tik daugėjo. Ilgai truko mūsų pietūs ir didelis buvo mūsų nenoras palikti Memmingeną, nors iki kitų Sekminių.

Grįždami dar vis dalinomės įspūdžiais, ar prisimindami vieną, ar kitą diskusijose išsakytą mintį, ar vaidintą vaidinimą. Turėjom puikią progą ne tik susitikti draugus ir pabūti kartu, bet ir pasijusti vienos, ateitininkiškos šeimos nariais. Belieka tik džiaugtis, kad mes tokią galimybę turėjom ir stengtis ieškoti naujos.

Gabrielė Žaidytė

Apie I. Čuplinskaitės straipsnį

Kai perskaičiau Indrės Čuplinskaitės straipsnį „Vieni ar visi kartu" praėjusiame *Ateities* numeryje, negaliu susilaikyti neparašęs Jums įspūdį, kurį tas straipsnis man padarė. Jis man yra toks naujas ir toks savas, kad nežinau, ar jis man yra labiau naujas, ar labiau savas.

Straipsnis, ar iš tikrųjų paskaita, yra gražiai suorganizuotas rašinys. Bet ne apie tai noriu kalbėti. Dalykas, kuris mane nustebino, tai nepaprastai gilus, platus ir aktualus autorės galvojimas apie jauną žmogų, išaugusį iš lietuvių tėvų Amerikoje. Tai tikslus vaidmens aptarimas ateitininko vaidmens pasaulinėje žmonijoje.

Ateitininkija yra labai gyvas medis, išaugęs nepriklausomoje Lietuvoje iš labai šviesių asmenų. Aš šia proga turiu mintyje ne tiek visiems žinomus — Dovydaitį ir Šalkauskį, bet senąjį prelatą Dambrauską — Adomą Jakštą. Aš jį miniu dėl to, kad jis buvo tas *Draugijos* redakto-

Solistė Gina Čapkauskienė gieda rytinio JAV pakraščio ateitininkų sendraugių stovykloje Kennebunkporte pamaldų metu.

rius, kuris savo žurnalo puslapiuose priglaudė pirmąjį *Ateities* numerį.

Jo kūnas dabar ramiai ilsisi, prisiglaudęs prie Kauno katedros, bet jis galėtų žavėtis tokia žvalia „ateities" atžala, kaip čia minimo straipsnio autorė. Į Adomą Jakštą nuklydau galbūt dėl to, kad į mano rankas dabar yra patekęs senas jo eilėraščių rinkinys su parudavusiais puslapiais. Bet ši jauna plataus masto ateitininkė man kažkaip pasirodė artima didžiajam ateitininkijos globėjui. Čuplinskaitės drąsa derinti tai, kas sena, su tuo, kas nauja, galbūt yra priežastis mano nukrypimo į Adomą Jakštą. Keletą sakinių ir pareiškimų iš Čuplinskaitės straipsnio aš galėčiau čia prijungti, bet, man atrodo, bus geriau, jeigu aš pakviesčiau *Ateities* skaitytoją dar kartą perskaityti jos straipsnį. Yra kažkas naujo šiame straipsnyje, kas iš tikrųjų visada glūdėjo ateitininkijoje, bet nebuvo taip aiškiai pasakyta.

Kun. Vyt. Bagdanavičius, MIC

Paskutinė stovykla su moksleiviais

Šie metai man buvo paskutinieji moksleivių ateitininkų stovykloje Dainavoje. Stovyklavau jau septintuosius metus. Kas vasarą Dainava pradžiugindavo mane ir palikdavo ypatingą įspūdį. Kažkaip šie metai buvo lyg skirtingi. Aš daugiau išmokau apie Lietuvos praeitį ir dabartį, visuomenę, draugus ir save.

Stovyklos štabas kas metai labai sunkiai dirba prieš stovyklos pradžią ir po jos, dažnai neturėdamas laiko pamatyti stovyklautojų džiaugsmų, neišgirsdami padėkos už darbą. Stovyklautojai niekad neabejoja, kad stovykloje bus smagu ir turės progą maloniai su draugais laiką praleisti. Aš norėčiau padėkoti šių metų neeiliniam štabui.

Keli vadovai stovyklavo, vos tik grįžę iš Lietuvos; viena buvo sužeidusi; kai kurie turėjo išvažiuoti, nes negalėjo palikti savo pareigų namuose. Tačiau kiti stovyklavo visą laiką ir organizavo kiekvienos dienos eigą. Viskas buvo, kaip kiekvienais metais. Atsirado ir nepatenkintų stovyklautojų. Tik šį kartą vadovai labai stengėsi, kad visi išvažiuotų namo patenkinti.

Kiekviena vakarinė programa buvo nuostabi. Aš niekad nebuvau dalyvavusi įdomesnėje ir energingesnėje laužo programoje. Visi dalyviai prisidėjo ir buvo visiems smagu. Man taip pat patiko Liaudies diena. Asta Kazlauskaitė ir jos užsiėmimo etnografinis būrelis pakvietė visus stovyklautojus anksti rytą atsikelti ir pagarbinti tekančią saulę, kaip senovės lietuviai sutikdavo. Mūsų būrelis — apie dešimt stovyklautojų — užlipo ant kalno, dainavo ir žavė-

„JAS universitetas" — šios vasaros jaunųjų ateitininkų stovykla. Vita Aukštuolienė ir dukrelė Lina, apsirengusios kaip vaidilutės.

Moksleiviai ateitininkai, stovyklavę šią vasarą Dainavoje. Nuotr. Rimos Polikaitytės

josi ryto dangaus spalvomis. Tą vakarą, „šeimininkas" Vėjas Skripkus ir „šeimininkė" Auksė Grigaliūnaitė pravedė kitą laužą su liaudies dainom ir šokiais. Visi labai įsismagino ir nuotaika buvo nuostabi.

Darbo ir užsiėmimų būreliai buvo įvairūs. Buvo aiškiai matyti, kad vadovai mėgo savo pasirinktą sritį ir norėjo kitiems tą meilę perduoti. Aš priklausiau Kryžiaus statymo būreliui, kuriam vadovavo Vytas Čuplinskas ir Rima Polikaitytė. Nors tik po valandą kasdien padėjom štabui, kryžius buvo pastatytas ir jis primins man 1992 m. vasarą.

Stovykloje maistas buvo puikus. Nebuvo progos pasiilgti mamos virimo. Štabo tarpe ir tarp stovyklautojų išsivystė stipri draugystė. Visi jautėsi lyg viena šeima.

Gal dėl to, kad tai buvo paskutiniai metai, aš labai įvertinau stovyklą, o gal tikrai stovykla negalėjo būti geresnė.

Aš čią vasarą pajutau, kad moksleiviai ateitininkai dar stipriai išsilaikys, nes yra mūsų tarpe daug darbščių, gabių, kūrybingų ir rimtai galvojančių jaunuolių. šie jaunuoliai išlaikys ir ateitininkų veiklą. Man buvo smagu susidraugauti ir pažinti jaunųjų bendraminčių linksmus veidus.

Noriu dar kartą padėkoti draugams ir stovyklos štabui, kad jie sukūrė man daug mielų Dainavos prisiminimų. Kai atsisveikinau su viena drauge, ji man priminė, kad turime būti dėkingi už kiekvieną atsisveikinimą. Tie atsisveikinimai padeda įvertinti žmones ir naujai sukurtus prisiminimus.

Elenutė Tijūnėlytė

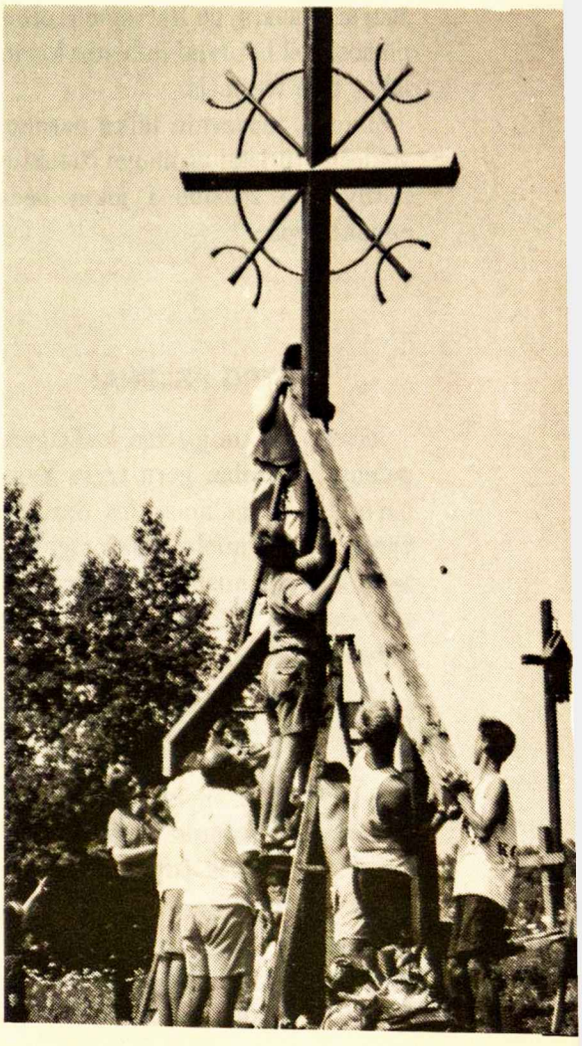

Moksleiviai stato naują kryžių Dainavoje. 1992 m. vasara.

Nuotr. R. Polikaitytės

KREIVOS ŠYPSENOS

NAUJOVIŠKA PASAKA

Daugelis esame girdėję ar skaitę liaudies pasaką apie tris pilvotus vokiečius, kurie norėjo išmokti lietuviškai. Išmokę tik po vieną sakinį, pakliuvo į bėdą. Dabar yra atsiradusi kita tos pasakos versija.

Pasakojama, kad grupė vokiečių jaunuolių (gal tie patys, apie kuriuos rašoma šio numerio „Ateitininkai Lietuvoje" skyriuje?) lankėsi Lietuvoje ir stengėsi kiek pramokti lietuviškai. Kai grįžo namo, draugai jų klausė, ar išmoko lietuvių kalbos.

— Moku pasakyti duona, — atsakęs vienas.

— Aš išmokau žodį pienas, — pasigyrė antras.

— O aš moku žodį krepšinis. Tą žodį šią vasarą, po Barcelonos olimpiados, visi lietuviai nuolatos kartoja! — tarė trečiasis.

Žinoma, modernių laikų pasakos vokiečiai turistai už naujai išmoktus lietuviškus žodžius į jokią bėdą nepakliuvo...

PETRO PELENAI

Jonienė kažkur girdėjo, kad cigarų pelenai yra labai gera trąša kambariniams augalams. Jos draugės vyras Petras nuolat rūkė cigarus, todėl Jonienė nusprendė paprašyti, kad draugė jai pataupytų cigarų pelenus.

Kai kitą kartą Jonienė aplankė draugę, užsiplepėjusi visai pamiršo savo prašymą. Tik jau beeinant pro duris, atsiminė pelenus. Draugė, neturėdama parankaus indelio ar dėžutės pelenams supilti, pačiupo popierinę nosinaitę ir, į ją suvyniojusi pelenus, padavė Jonienei, o paskui ją palydėjo iki autobuso.

Stotelėje laukė nemažai žmonių. Moterys dar kalbėjosi, tik staiga Jonienės draugė pradėjo smarkiai čiaudėti. Jai net ašaros iš akių ištryško. Veltui moteriškė ieškojo kišenėse, kuo nusišluostyti akis ir nosį. Jonienė, visai nepagalvojusi, įkišo ranką į savo rankinuką ir padavė draugei pirmą pasitaikiusį popierinių nosinaičių gniužulą. Kai anoji pradėjo nosianites kėtoti, vėjas šūstelėjo ir cigarų pelenai nuskrido pavėjui. Jonienė net už galvos nusitvėrė ir garsiai sušuko:

— Žiūrėk, ką padarei, visus Petro pelenus išbarstei. Ką aš dabar pilsiu ant savo kambarinių gėlių?

Nereikia net pasakoti, kokia buvo belaukiančių autobuso žmonių reakcija, kai jie išgirdo šiuos Jonienės žodžius...

KITOKS ŽODYNAS

demonopolizuoti — įkurti demonų monopolį.

erozija — erotikos pabaiga.

gadynė — viską gadinanti moteris

įgula — įgulėta duobė lovoje

išsamiai kalbėti — išsemti klausytojų kantrybę ilgomis kalbomis

kibiras — berniokas, kuris mėgsta kibintis

lavinti — apipilta lava

lipinukas — į medį lipantis berniukas

pagaliau — vieta, kur daugiau pagalių.

pasala — vieta palei salą

santuoka — dviejų upių sutekėjimo vieta

širdingas — turintis daugiau negu vieną širdį

šliūbas — žmogus su skaudama koja; raišas

telekomas — teliukų (veršiukų) komunistų partija.

turėklas — kuris daug turi

uostas — didelio vyro nosis

uškūrys — nuolatinis laužų uždegėjas

Žiemkentis — kuris pasilieka Čika goje žiemą ir neišvažiuoja į Floridą.

Pagrindinis maisto gamintojas su padėjėju ateitininkų vasaros stovykloje Dainavoje (Marius ir Nerijus Aleksai) ruošia moksleiviams pietus.

Nuotr. R. Polikaitytės

ALp(LKA)1786
1992, Nr.5